

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

**студентської наукової конференції Чернівецького
національного університету
імені Юрія Федьковича**

**ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ
ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ**

16–17 квітня 2024 року

Чернівці
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
2024

*Друкується за ухвалою Вченої ради
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича*

Тези доповідей студентської наукової конференції Чернівецького національного університету (16–17 квітня 2024 року). Факультет педагогіки, психології та соціальної роботи. – Чернівці : Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2024. – 197 с.

До збірника увійшли тези доповідей студентів факультету педагогіки, психології та соціальної роботи, підготовлені до щорічної студентської наукової конференції університету.

Молоді автори роблять спробу знайти підхід до висвітлення й обґрунтування певних наукових питань, подати своє бачення проблем.

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2024

ЗМІСТ

Сабріна Абрамчук

Використання педагогічного моделювання у процесі вивчення природничої освітньої галузі 12

Ганна Адамович

Педагогічні засоби формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва в умовах інтегрованого навчання (НУШ) 14

Катерина Андрухович

Особливості дизайн-діяльності дітей дошкільного віку 16

Анастасія Антонова

Роль мотивації у прояву прокрастинації студентів під час дистанційного навчання 18

Анна Балахонова

Формування духовних цінностей молодших школярів в умовах Нової української школи 20

Юлія Берегеч

Застосування елементів Су-джок терапії та пальцевого масажу в логопедичній роботі з дошкільниками 22

Аліна Бідней, Катерина Любківська

Особистість Андрія В'язлова в контексті становлення системи соціальної опіки в Україні 24

Анна Бойко

Соціальна профілактика рецидивів алкогольної залежності 26

Юлія Бойко

Формування у молодших школярів моральних цінностей 28

Світлана Бойчук

Сім'ї, які перебувають у складних життєвих обставинах в Україні: аналіз проблеми 30

Анастасія Бурдейна	
Розвиток емоційного інтелекту у дошкільному віці	32
Максим Вакарчук	
Розвиток емоційного інтелекту в процесі вивчення природничої освітньої галузі	34
Олександра Воробець	
Використання квестів в освітньому процесі початкової школи як засіб подолання освітніх втрат	36
Францішка Гавлюк	
Інтернет-безпека молодших школярів: кібербулінг	38
Ольга Гапей	
Особливості реалізації ергономічного підходу в навчальному процесі початкової школи	40
Андріяна Георгіян	
Толерантність до невизначеності – важлива складова життя	42
Анастасія Гнатюк	
Особливості використання здоров'язбережувальних технологій у початковій школі	44
Святослава Головата	
Протидія булінгу в закладах дошкільної освіти	46
Марія Гончарюк	
Розвиток лідерських якостей молодших школярів у процесі навчання	48
Аріана Григореску	
Роль української вокальної класики у розвитку музичного смаку в учнів	50
Тетяна Горбовань	
Психологічні особливості розладу харчової поведінки	52
Тетяна Григолінська	
Особливості виховання у дітей молодшого шкільного віку дисциплінованості	54

Аліна Гуцуляк	
Формування у молодших школярів ціннісного самоствалення у процесі навчальної діяльності	56
Наталія Данілова	
Взаємозв'язок тривожності з процесом прийняття рішення	58
Ольга Двірничук	
Теоретичні аспекти превентивного виховання зростаючої особистості	60
Сабріна Дзехцяж	
Гітарне виконавство на Буковині: мистецький та педагогічний аспекти	62
Христина Димед	
Теоретичні основи вивчення концепції позитивного психологічного здоров'я спортсменів	64
Олена Доліба	
Проблема психологічного благополуччя людини в організації	66
Наталя Дроздик	
Державна символіка як засіб патріотичного виховання молодших школярів	68
Богдана Думанська	
Психолого-педагогічна наука про значення методичної роботи вчителя на засадах акмеологічного підходу	70
Юлія Дутка	
Адаптація молоді до соціальних змін у великому місті	72
Ганна Душак	
Сюжетно-рольова гра як засіб виховання відповідальності у дітей старшого дошкільного віку	74
Дана Заплітна	
Особливості ігрової діяльності дошкільників з розладами спектра аутизму	76

Іванна Захарук	
Значення репертуару в мистецьких закладах освіти	78
Вікторія Іванська	
STEM-технології як основа формування інтересу у молодших школярів до вивчення до математики	80
Ілля Кішка	
Соціальне партнерство в соціальних службах	82
Єлизавета Кирницька	
Інтеграція ігор і вправ у логопедичну терапію дітей з порушеннями артикуляції	84
Маріана Кобеля	
Формування самооцінки молодших школярів в умовах спільної проектно-технологічної діяльності	86
Алла Компанієць	
Психологічна травма як предмет дослідження	88
Христина Копистинська	
Формування педагогічної компетентності майбутнього психолога у процесі професійної підготовки	90
Вадим Корж	
Сім'я як об'єкт соціальної роботи	92
Валентина Корня	
Формування словникового фонду у дошкільників з порушеннями усного мовлення	94
Олена Краснюк	
Аналіз впливу ігрових методик на розвиток емпатії у дітей дошкільного віку	96
Анна-Марія Крехович	
Формування дослідницької компетентності молодших школярів в умовах Нової української школи	98
Наталія Кричун	
Наукові підходи до визначення поняття «здоров'я»	100

Тетяна Кочерган	
Стрес та емоційне вигорання в соціальній роботі: суть і профілактика	102
Назарій Кричун	
Використання інтерактивних методів навчання на уроках музичного мистецтва	104
Ірина Курик	
Особливості формування у дітей старшого дошкільного віку компетентностей, зорієнтованих на сталий розвиток	106
Тетяна Кухаришена	
Психологічні особливості шлюбно-сімейних стосунків	108
Інеса Кухарчук	
Особливості відчуття сорому у дітей дошкільного віку	110
Віта Кушнір	
Реалізація принципу дитиноцентризму у виховному процесі початкової школи	112
Іванна Левко	
Структура підготовки й організації дидактичної гри	114
Богдан Лещенков	
Феномен психологічної культури в сучасному українському соціумі	116
Ірина Луган	
Інтерактивні методи та технології на уроках літератури	118
Юрій Маротчак	
Важливість розвитку почуття ритму в музичній освіті	120
Наталія Марусяк	
Особливості формування Я-концепції у професійному становленні особистості	122
Оксана Мацьопа	
Підприємницька компетентність молодших школярів як актуальна педагогічна проблема	124

Еріка Медве	
Психологічна готовність військових до смерті	126
Христина Медицька	
Вплив сучасних технологій на психологічний розвиток дітей у закладах дошкільної освіти	128
Ксенія Мендришора	
Використання ігрових методик на заняттях з музичного мистецтва в ЗЗСО	130
Каріна Миндришора	
Самогубство як соціальний феномен	132
Катерина Мотрук	
Гендерні стереотипи в українському медіапросторі	134
Настасія Москаль	
Особливості вивчення графічного редактора на уроках інформатики в початковій школі	136
Маріус Мурарю	
Особливості музичної освіти в умовах полікультурного середовища	138
Марія Німак	
Наркоманія як соціальна проблема	140
Оксана Олександрюк	
Теоретичні аспекти змісту поняття «імідж» у науковій літературі	142
Софія Пасічна	
Використання інтерактивних онлайн-ресурсів на уроках математики в початковій школі	144
Іван Пастушок	
Хореографія як засіб формування мотивації у молодших школярів до здорового способу життя	146
Анастасія Петрова	
Теоретичні аспекти психологічної адаптації дітей раннього дошкільного віку з особливими освітніми потребами	148

Ганна Писарюк	
Формування естетичної культури учнів початкових класів на уроках образотворчого мистецтва засобом аплікації	150
Олександра Полонська	
Копінг як стратегія у соціальній роботі для подолання тривожності та депресії	152
Ліза Поправко	
Вивчення взаємозв'язку стресу та психологічного здоров'я професіоналів в організації	154
Анастасія Поп'юк	
Заклади психологічної реабілітації військовослужбовців-учасників бойових дій в Україні	156
Ірина Роговей	
Художня література як засіб морального виховання дітей дошкільного віку	158
Анна Романович	
Психолого-педагогічний супровід дітей з мовленнєвими порушеннями в умовах інклюзивного навчання: базові орієнтири	160
Аліна Романюк	
Популяризація фортепіанних творів українських композиторів у процесі мистецької освіти учнів молодших класів	162
Марина Скакун	
Використання сучасних освітніх технологій у корекційно-розвитковому та виховному процесі дітей дошкільного віку	164
Катерина Скринник	
Соціальне забезпечення сімей військовослужбовців під час війни	166
Тетяна Сливчук	
Здоров'язберігаючий підхід до організації освітнього	

процесу в початковій школі	168
Юлія Струк	
Психологічні механізми та корекція мовлення дітей при заїканні	170
Катерина Танасюк	
Розвиток пісенних навичок школяра	172
Ангеліна Ткачук	
Особливості ігрової діяльності дошкільників із ЗНМ	174
Анжела Тодіреску	
Роль естрадної музики у розвитку креативності та самовираження учнів	176
Аліна Чебенєєва	
Використання ігрової терапії у роботі логопеда з дітьми дошкільного віку	178
Світлана Черней	
Соціалізація учнів початкової школи в сучасних умовах	180
Марія Чернолюк	
Особистісні якості як важливий вектор саморозвитку	182
Аліна Чечул	
Музичне краєзнавство у контексті розвитку музичної освіти	184
Людмила Чокан	
Адаптація молодших школярів до умов навчання в НУШ	186
Марія Шарабуряк	
Формування комунікативної культури молодших школярів засобами інтерактивних технологій	188
Юлія Штефанюк	
Наукові підходи до вивчення проблеми самоствердження особистості	190
Любов Юрив	
Педагогіка партнерства у професійній діяльності	

вчителя	192
Юлія Юрійчук	
Формування ініціативності та підприємливості молодших школярів на уроках дизайну і технологій	194
Ольга Яворська	
Вплив ігрових технологій на формування культури здоров'я у дітей старшого дошкільного віку	196

Сабріна Абрамчук
Науковий керівник – доц. Шевчук К. Д.

Використання педагогічного моделювання у процесі вивчення природничої освітньої галузі

Одним із найважливіших завдань на сьогоднішньому етапі розвитку освіти є формування самовмотивованих особистостей, здатних ефективно вчитися і працювати протягом усього життя. Учні молодшого шкільного віку мають необмежені пізнавальні здібності. Тому, виховуючи учнів, педагоги повинні використовувати різноманітні засоби, які сприяють підтримці та розвитку природної допитливості дітей, формуванню інтересів, працьовитості та наполегливості. «Я досліджую світ» як навчальний предмет дає потужну можливість реалізувати завдання розвитку пізнавальних процесів: комплексний зміст предметної галузі розширює базові знання учнів про об'єкти та явища природи та суспільства; зв'язок неживих і живих істот із природою та вплив людини на природу; формується вміння синтезувати та аналізувати предмети та явища, оцінювати, узагальнювати, систематизувати, визначати закономірності зв'язків між ними; розвиваються практичні навички та вміння [1].

Використання педагогічного моделювання у процесі вивчення природничої освітньої галузі може допомогти вчителям створити ефективні та цікаві уроки, сприяючи кращому засвоєнню матеріалу учнями. Моделювання – важливий метод наукового пізнання і засіб активізації пізнавальної діяльності учнів, що супроводжує процес навчання. Мета моделювання полягає в тому, щоб кожен учень брав участь в активній діяльності на кожному уроці, підтверджував уявлення про тему, яку вивчає, формував поняття та стійкі навички [3].

У процесі вивчення природничої освітньої галузі педагогічне моделювання використовують з метою:

- створення комп'ютерних програм або спеціальних засобів для створення віртуальних моделей та симуляцій природничих явищ;
- планування та проведення експериментів і досліджень;

- організації рольових ігор для моделювання реальних ситуацій, відтворення роботи екосистем, життєдіяльності різних видів живих організмів;
- впровадження проектного навчання, де учні створюють власні моделі або працюють над реальними проблемами в природничих науках. Це сприяє розвитку творчості та дослідницьких навичок;
- використання сучасних технологій, таких як віртуальна реальність, додатки для смартфонів або інтерактивні дошки, для створення іммерсивних уроків і демонстрацій природничих явищ;
- пояснення складних наукових теорій. Спрощені моделі можуть полегшити розуміння абстрактних концепцій та сприяти кращому засвоєнню матеріалу [2].

Використання педагогічного моделювання у вивченні природничої освіти сприяє активному навчанню, розвиває критичне мислення та сприяє зацікавленості учнів у науці. Моделювання не лише активізує пізнавальну діяльність учнів, а й стимулює їхні пізнавальні потреби, позитивно впливає на розвиток навчальної мотивації та здібностей до навчання, спонукає до творчого підходу освоєння дійсності.

Список літератури

1. Коваленко Л. А. Особливості викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ». URL: <https://naurok.com.ua/naukova-stattya-osoblivosti-vikladannya-integrovanogo-kursu-ya-doslidzhuyu-svit-201940.html>
2. Гільберг Т. Г. Навчально-методичний посібник. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1–2 класах. URL: https://www.geneza.ua/sites/default/files/product-images/Metodyky/Gilberg_Ya_doslid_svit_Metodyka_1.2kl.pdf
3. «Методологічні і дидактичні засади реалізації культурно-історичної компоненти змісту природничо-наукової освіти у загальноосвітній школі». URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/36430/100068548.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Ганна Адамович
Науковий керівник – доц. Бойчук І. І.

Педагогічні засоби формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва в умовах інтегрованого навчання (НУШ)

Після впровадження Концепції «Нова українська школа» (2016) освітянська спільнота отримала творчі модернізовані виклики, за рахунок яких видозмінилася професійна місія педагога. Тобто функція вчителя Нової української школи набула нового значення, яке полягає в забезпеченні інтегрованості змісту на основі ключових компетентностей [2 с.12]. З цього приводу чудово висловилася В. Сидоренко, яка віднесла до основних новацій Нової української школи структурування змісту навчання на засадах інтегративного підходу [1, с. 189].

Власне мистецька культура як інтегрований феномен пов'язана з мистецтвом, її виховання полягає в тому, що в процесі сприймання, інтерпретації творів мистецтва і практичної художньо-творчої діяльності формується особистісно-ціннісне ставлення до дійсності та мистецтва, розвиває естетичну свідомість і культурну компетентність, здатність до самореалізації, забезпечує потребу в духовному та творчому самовдосконаленні.

Мета роботи полягає у виявленні впливу науково обґрунтованої технології формування готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до інтегрованого навчання учнів.

Серед різноманітних засобів формування мистецької культури особистості особливе місце належить музичному мистецтву, яке покликане задовольняти одну з найвищих потреб людини, яка інтегрує в собі інтелектуальні, емоційні, естетичні й моральні потреби.

Використовуючи інтегрований підхід у галузі музичного мистецтва, вчитель робить процес опанування учнями основних елементів музичної мови цікавим завдяки чому розширює та розвиває сенсорну сферу школярів, дає цілісне уявлення про мистецькі та життєві явища.

Щоб навчити учня чути музику і виховати цікавість до музичної культури у процесі навчання музичного мистецтва, необхідно виходити за межі самої галузі у суміжні види мистецтва на кшталт історії, літератури, театру, життєвих ситуацій та образів. Тому не випадково особливість навчання учнів музичного мистецтва у сучасних ЗЗСО полягає в його інтегрованому характері, оскільки освітня галузь «Мистецтво» передбачає системне опанування різних видів мистецтв і різнопланову художньо-творчу діяльність, яка забезпечує здійснення комплексного впливу на особистість учня насамперед через осягнення взаємозв'язків різних видів мистецтв, усвідомлення можливості вербального відображення їх.

За останні роки інтегроване навчання інтенсивно впроваджується в галузь мистецької освіти в Україні. Зокрема, розроблено програми, новітні підручники інтегративних курсів «Мистецтво» такими авторами як Л.М.Масол, К. Г. Кондратова, Н. А. Лемешева, О. В. Гайдамака.

Отже, формування в учнів уявлення про цілісну картину світу сьогодні неможливе без інтеграції як провідної ідеї в реалізації змісту освіти, що передбачається в Концепції НУШ.

У процесі інтеграції з'являється можливість показати світ у всьому його різноманітті із залученням різних знань і предметів, що сприяє емоційному розвитку особистості та формування її творчого мислення, про що повинен мати уявлення кожен майбутній учитель музичного мистецтва.

Список літератури

1. Сидоренко В. В. Концептуальні засади Нової української школи: ключові компетентності, ціннісні орієнтири, освітні результати. *Методист № 5*. URL: https://lib.iitta.gov.ua/710778/1/Стаття_Сидоренко_Рубрика%20методист.pdf
2. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Н.М.Бібік. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

Катерина Андрухович
Науковий керівник – асист. Беспалько Г. М.

Особливості дизайн-діяльності дітей дошкільного віку

Дизайн, як вираження мистецтва та складової культури, природно використовується в системі дошкільної освіти. Дитяча дизайн-діяльність – це перспективний напрям художньо-естетичного розвитку дітей, що відповідає вимогам часу. У дизайні важливий не тільки розвиток ідеї, задуму, ай планування результату, що сприяє загальному розвитку дитини.

Активність у сфері дизайну утворюється на основі традиційних для дошкільних закладів занять образотворчим мистецтвом, конструюванням і ліпленням, а також передбачає поглиблення й розширення знань дітей про різні види декоративно-ужиткового мистецтва (вишивка, писанкарство, декоративний розпис), навчання дітей основ композиції (компонування) та просторового розташування, умінь проектування, створення планів-схем.

Мета навчання дизайну дітей дошкільного віку – виховання в них інтересу й естетичного сприйняття навколишнього світу, а також залучення дошкільників до оформлення та прикрашання свого ігрового простору.

У закладах дошкільної освіти дизайн-діяльність розгортається у двох напрямках: предметно-декоративної та просторово-декоративної діяльності [1]. Предметно-декоративна діяльність передбачає виготовлення та прикрашання різноманітних предметів, таких як іграшки, сувеніри, елементи одягу, аранжування та декорування квітів.

Просторово-декоративна діяльність передбачає роботу в просторі, враховуючи його особливості, такі як площа, об'єм, освітлення, деталі вікон, дверей, ландшафт, фітодизайн приміщення тощо [1].

За твердженням Г. Сухорукової, «Займаючись архітектурно-художнім дизайном, діти працюють у трьох вимірах: лялькове, дитяче і доросле середовище. Вихователь поетапно планує дитячий дизайн в інтер'єрі. Спочатку діти навчаються

влаштувати своє найближче ляльково-ігрове середовище, потім переходять до «дитячого інтер'єру»[4].

Характер взаємодії дітей, зайнятих дизайном, визначається їхньою участю у творчій спільній діяльності, що призводить до нових форм взаємин із однолітками, дорослими та реалізує завдання розділу «Креативний розвиток» за програмою «Українське дошкілля», забезпечує розвиток творчих здібностей дітей, їхньої уяви, самостійності у втіленні задуму, пошуку шляхів його реалізації [3].

Дизайн-діяльність є ефективним інструментом для розвитку творчих здібностей та самовираження дітей. Заняття дизайном сприяють розвитку моторики та координації рухів.

У ході активної взаємодії з мистецтвом діти вчаться створювати та використовувати природні та штучні матеріали для оформлення одягу та інтер'єрів кімнат. Вони добирають і створюють моделі одягу й обладнання для ігор і вистав, спільно з педагогом оформляючи побутові та святкові інтер'єри, долучаються до різноманітних видів діяльності (спілкування, гри, образотворчої, художньо-естетичної, пошуково-дослідницької), реалізуючи діяльнісний підхід за програмою «Впевнений старт» [2]. Дизайн допомагає формувати естетичний смак і сприяє розвитку здатності оцінювати красу в навколишньому середовищі.

Отже, дизайн-діяльність у дошкільному віці сприяє комплексному розвитку дитини, оскільки вона об'єднує творчість, соціальну взаємодію та розвиток різних навичок.

Список літератури

1. Луца, Н. І. *Декоративно-прикладне мистецтво та основи дизайну*: навч. посібник. 2-е вид., ред. МОН. Київ : ВД «Слово», 2010. 172 с.
2. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/programyrozvytku-ditey/programavpevneniy-start.pdf>
3. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О. І. Білан, за заг. ред. О. Низьковської. (2017). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/programy-rozvytku-ditey/Bilan_Programa_Ukrdoshki_lja_2017.pdf
4. Сухорукова Г.В., Дронова О.О., Голота Н.М., Янцур Л.А. *Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі*. Київ: Видавничий дім «Слово», 2010. 376 с.

Роль мотивації у прояву прокрастинації студентів під час дистанційного навчання

У сучасному освітньому ландшафті розуміння складної динаміки між мотивацією та прокрастинацією серед студентів стало ключовою сферою досліджень. Із посиленням академічних очікувань під час дистанційного навчання і зростанням попиту на саморегульоване навчання збільшується заглиблення в тонку взаємодію між мотиваційними факторами та прокрастинацією, стає обов'язковим.

Студенти, які мають ефективні навчальні звички, як правило, більш відповідальні та дисципліновані в кожному процесі навчання, щоб отримати високі результати навчання за бажанням. Однак студенти, які мають погані звички до навчання, як правило, відкладають виконання завдань, витрачають час і неохоче відзначають, що є багато того, чого вони не знають.

Розуміння факторів, які впливають на мотивацію, дозволяє розробляти стратегії для запобігання відкладанню справ потім і підтримувати продуктивність та досягнення поставлених цілей. Більшість досліджень показали, що прокрастинація призводить до додаткових емоційних проблем: стресу, тривоги, депресії, низької самооцінки. Що призводило до зменшення внутрішньої мотивації. На прояв мотивації до навчання та зниження рівня прояву прокрастинацію в юнацькому віці нами виділені такі чинники:

1. Формування життєвих навичок. Юнацький вік є критичним періодом для формування навичок саморегуляції та управління часом. Вплив на мотивацію та прокрастинацію в цей період може суттєво вплинути на розвиток цих важливих навичок, які будуть корисні в подальшому житті.

2. Академічний успіх. Висока мотивація і відсутність прокрастинації пов'язані з вищими результатами в навчанні.

3. Розвиток самопізнання. Підліток усвідомлює свої індивідуальні потреби, цілі та цінності. Вплив на мотивацію

сприяє розвитку самопізнання та формуванню чіткого бачення майбутніх цілей.

4. Формування позитивних звичок. Юнацький вік є періодом, коли формуються багато звичок.

5. Підготовка до дорослого життя. Уміння ефективно мотивувати себе й уникати прокрастинації є важливими навичками для успішного функціонування в дорослому світі.

6. Підготовка до кар'єри. У сучасному світі вміння ефективно працювати з мотивацією та уникати прокрастинації є важливим для успіху в будь-якій кар'єрі.

Отже, формування високого рівня мотивації впливає на зменшення прояву прокрастинації студентів під час дистанційного навчання та сприяє розвитку ключових життєвих навичок, які визначатимуть майбутню траєкторію особистості.

Список літератури

1. Базика Є. Стан прокрастинації як чинник, що інгібує формування успішної особистості. *Український науковий журнал: Освіта регіону*. 2013. № 2.
2. Дубініна К.В. Прокрастинація як проблема психології особистості студента. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 12 : Психологічні науки. 2018. Вип. 7(52). С.172-179
3. Іванух В. А. Психологічні чинники прокрастинації. *Психологічні проблеми сучасності: тези X науково-практичної конференції студентів та молодих вчених (11-12 квітня)*. Львів, 2013. С. 24-26.

Анна Балахонова

Науковий керівник – доц. Шевчук К. Д.

Формування духовних цінностей молодших школярів в умовах Нової української школи

Сучасне суспільство стоїть перед викликом надати молодому поколінню повноцінний комплекс освіти, який враховує не лише когнітивний, а й духовний аспекти розвитку особистості. Формування духовності молодших школярів – актуальна проблема, яка вимагає уважного вивчення та системного підходу з боку освітніх інституцій, учителів, батьків, громадськості в цілому.

Освіта сьогодення повинна враховувати не лише передачу знань, але й відповідальність за формування цінностей, етичних принципів і морального компасу у молодших школярів. Духовність є важливим аспектом гармонійного розвитку особистості, сприяючи не лише інтелектуальному, а й соціальному та емоційному зростанню молодого покоління.

Розв'язання проблем формування духовних цінностей молодших школярів знаходиться у площині вивчення таких науковців як І. Бех, Г. Ващенко, Т. Дем'янюк, К. Шевчук й ін. Побудова внутрішнього світу дитини потребує використання системного підходу, який спрямований на залучення дітей і молоді до цінностей у їхньому постійному розвитку та саморозвитку. Важливими елементами такого підходу є наступність і безперервність, що передбачає постійне ускладнення та урізноманітнення змісту і напрямків розвитку моральних чеснот.

У даному контексті системний підхід також визначає комплексність та інтегрованість, які виявляються у взаємодії навчання і виховання; враховує спільні зусилля у виховному процесі сім'ї, школи, позашкільних закладів тощо.

Науковці визначають духовно-моральне виховання як організований цілеспрямований виховний процес, скерований на сприяння духовно-морального становлення особистості, який позитивно впливає на опанування та прийняття дітьми ієрархії духовних цінностей. Виховання духовності у дітей початкової

школи має визначену унікальність, яка обумовлена переважно віковими характеристиками дітей і специфікою матеріалу, який їм надається для вивчення. У рамках нашої проблеми ми визначаємо духовність як внутрішню сферу особистості, її свідомість і напрямок уваги, спрямований на різноманітні об'єкти та події як зовнішнього, так і внутрішнього світу.

Духовно-моральні переконання є абсолютними та універсальними, що визначає їхню ключову роль у сфері духовності. Серед моральних цінностей можна виділити нормативні концепти, такі як поняття добра та зла, справедливості, краси та потворності, а також відносини до призначення людини, людських ідеалів, норм і принципів життєдіяльності. Ці цінності складають основу всіх дій та активностей людини, мають велике моральне значення і впливають на загальне соціальне життя.

У зв'язку з різноманіттям поняття «духовно-моральні цінності» існують різні підходи до визначення їх структури, взаємозв'язків і взаємодії компонентів, що розширює наше розуміння цього поняття і взаємно доповнює його.

Отже, під час навчання учнів початкової школи важливо впровадити процес формування системи духовно-моральних цінностей як внутрішньої сфери, що дозволяє самостійно визначати і виражати особисті погляди та ставлення до вимог і оцінок оточуючого світу. Це передбачає здатність учнів творчо будувати власне сприйняття реальності, використовуючи інтелектуальний та духовно-психологічний потенціал, відображаючи їхні життєві ідеали та зберігаючи свою людську гідність.

Список літератури

1. Дем'янюк Т. Д., Бех І. Д., Байрамова М. Г., Мельничук Л. С. *Духовно-моральне виховання особистості: інноваційний підхід*: навч.-метод. посіб. Київ : Волинські обереги. 2007. 316 с.
2. Сидоренко Л. Формування духовних цінностей молодших школярів. *Молодь і ринок*. 2014. № 8. С. 99-102.
3. Шевчук К. Проблема формування цінностей особистості в психолого-педагогічній літературі. *Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка та психологія*: зб. наук. праць. Чернівці. 2006. Вип. 296. С. 182-190.

Застосування елементів Су-джок терапії та пальцевого масажу в логопедичній роботі з дошкільниками

Нетрадиційні методи впливу в роботі логопедів стають перспективним засобом корекційно-розвивальної роботи з дітьми, які мають порушення мовлення. Такі методи терапії належать до числа ефективних засобів корекції, які дедалі частіше застосовують у спеціальній педагогіці, що допомагають досягти максимально можливих успіхів у подоланні мовленнєвих труднощів у дітей дошкільного віку.

Одним із таких методів є Су-джок терапія і пальцевий масаж, які стимулюють мовленнєвий розвиток, покращують артикуляцію, координацію та пам'ять. У логопедичній роботі масаж використовується для корекції різних порушень, таких як: дислалія, дизартрія, ринолалія, афазія, заїкання, алалія та порушення голосу. Загалом масаж застосовується в корекційній логопедичній роботі у випадках, коли спостерігається порушення тону м'язів [2].

Вплив Су-Джок терапії на корекцію мовленнєвих порушень, розвиток дрібної моторики, покращення психоемоційного стану та звуковимови у дітей дошкільного віку досліджували Н. І. Паніна, Н. Ф. Григоренко, Богуш, Ю. О. Коваленко та ін.

У нашому дослідженні ми розглянули теоретичні основи методів Су-джок терапії та пальцевого масажу, практичні аспекти проведення занять з використанням цих методів та їх роль у загальному фізичному й психічному стані дитини.

У процесі проведеної корекційно-розвивальної роботи ми застосовували вправи з корекції мовлення з використанням Су-Джок масажерів (у вигляді масажних кульок у комплекті з масажними металевими кільцями), з метою створення функціональної бази для формування високого рівня рухової активності м'язів як умови для оптимальної мовленнєвої роботи [1; 3].

Використання Су-джок терапії та пальцевого масажу у

логопедичній роботі допомагає створити позитивну атмосферу під час занять, поліпшує настрій та емоційний стан вихованців. Це може значно підвищити мотивацію та результативність занять з дітьми.

Унаслідок проведеної комплексної корекційно-розвивальної роботи із застосуванням використання прийомів Су-Джок терапії з дітьми старшого дошкільного було виявлено значну стійку позитивну динаміку розвитку вищих психічних процесів, мовлення та дрібної моторики.

Висновки нашого дослідження свідчать про те, що елементи Су-джок терапії та пальцевий масаж виявилися ефективними у корекційній роботі з дітьми з порушеннями мовлення. Вони сприяють не лише поліпшенню мовленнєвого розвитку, але й загальному фізичному та психічному стану дитини.

Результати дослідження можуть бути корисні для логопедів, реабілітологів та інших фахівців, які працюють з дітьми з порушеннями мовлення, сприяючи розробці та вдосконаленню ефективних методик, програм логопедичної роботи. Вони також можуть слугувати основою для подальших досліджень у даній галузі та поліпшення методів реабілітації дітей з мовленнєвими проблемами. Ці методи можуть бути впроваджені не лише у спеціальних закладах, але й у домашніх умовах, що робить їх додатково цінними для батьків і логопедів.

Список літератури

1. Су-джок терапія для дітей. URL: <http://detkam.in.ua/konsuletaciya-su-djok-terapiya-dlya-ditej.html>
2. Рібцун Ю. В. Види логопедичного масажу в роботі з дітьми із порушеннями мовленнєвого розвитку. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. Кам'янець-Подільський, 2013. Вип. 14. С. 368-372.
3. Конспекти занять з дітьми «Органи почуттів». URL: <https://ditsad.com.ua/zanatia/zanatia4840.html>

Аліна Бідней, Катерина Любківська
Науковий керівник – доц. Кармалюк С. П.

Особистість Андрія В'язлова в контексті становлення системи соціальної опіки в Україні

В'язлов Андрій Григорович, на жаль, забута сучасниками, досить відома особистість в історії України нового часу. Політичний та громадський діяч, який відіграв ключову роль у становленні системи недержавної соціальної опіки України. Як депутат першої Державної Думи Андрій В'язлов брав активну участь у політичному житті російської імперії, однак найбільш яскраво його талант політика й організатора розкрився в період революції та відновлення української державності.

Після революції 1917 року В'язлова призначено Волинським губернським комісаром, пізніше він став генеральним суддею та сенатором Адміністративного генерального суду в Українській Державі. Певний час Андрій Григорович обіймав посаду міністра юстиції.

У період Директорії А. В'язлов зосередив свою діяльність у сфері розвитку недержавних благодійних організацій, зокрема Українського Товариства Червоного Хреста.

Першим головою Українського товариства Червоного Хреста, який налагодив співпрацю з Міжнародним Червоним Хрестом, був саме Андрій В'язлов [1]. Він допоміг створити функціональну структуру, яка надавала допомогу потребуючим і відіграла важливу роль у процесі становлення соціальної опіки в турбулентних умовах війни за незалежність.

Безумовно, засновники та керівники Укрхреста – Борис Матюшенко, Євмен Лукасевич, Василь Наливайко та їх наступники, зокрема Андрій Оконенко, доклали максимум зусиль, щоб Червонохресний рух в Україні в добу УНР й Української Держави постійно розвивався. Саме під керівництвом Андрія В'язлова Українське Товариство Червоного Хреста отримало можливість широко працювати як в Україні, так і за кордоном. Завдяки активній міжнародній співпраці, в Україну було направлено гуманітарну допомогу, зокрема

санітарний потяг на 200 ліжок, укомплектований усім необхідним. У липні 1919 року Міністерством народного здоров'я і опіки було затверджено Статут Українського Товариства Червоного Хреста.

Червоний Хрест під керівництвом Андрія В'язлова розвивав недержавну систему соціальної опіки Україні, надаючи допомогу біженцям, безпритульним дітям, бідному населенню.

Узагальнюючи викладене вище, можемо стверджувати, що Андрій В'язлов відіграв визначну роль у становленні системи соціальної опіки в Україні, зокрема через активну участь у розвитку й організації Українського Червоного Хреста. Його політичний вплив поєднувався з громадською активністю та гуманітарною місією забезпечення допомоги тим, хто цього потребував, незалежно від політичних і соціальних обставин. Червоний Хрест під його керівництвом став невід'ємною складовою соціальної інфраструктури України, яка допомагала підтримувати та захищати права громадян у важкі періоди історії.

Список літератури

1. Кармалюк С., Ореховський В. Історія Товариства Червоного Хреста України. Книга І. Діяльність організацій Товариства Червоного Хреста в Україні до 1921 р. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/handle/123456789/7381>
2. Енциклопедія історії України: Т. 1: А–В / Редкол.: В. А. Смолій, та ін.. URL: <http://history.org.ua/LiberUA/ehu/1.pdf>
3. Яремчук В. Українські політичні партії Наддніпрянської України і І та ІІ Державні Думи: перший досвід парламентаризму. URL: <https://ip.iend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/nz4852.pdf>

Соціальна профілактика рецидивів алкогольної залежності

У періоди складних соціальних потрясінь, таких як повномасштабні воєнні дії, в яких наша держава перебуває вже більше двох років, у динаміці соціальних процесів спостерігається тренд до зростання числа соціальних відхилень. Окрім безпосереднього впливу воєнних дій та вимушеної міграції, такий тренд може також бути зумовлений і впливом більш загальних чинників, таких як соціальна нестабільність, економічні труднощі, недостатність наявних соціальних програм, тощо. Серед негативних явищ, які заслуговують на особливу увагу, в цьому контексті, можна виокремити злочинність, алкоголізм, наркоманію, самогубства, проституцію та розмиття меж моральності. Усі ці проблеми вимагають посиленої уваги та вжиття дієвих заходів з боку уряду, громадськості та інших зацікавлених сторін.

Зосередимося на розгляді особливостей запобігання рецидивам однієї з вищеназваних соціальних проблем – алкогольної залежності. Так, алкоголізм – це явище соціальної патології, яке зумовлене залежністю особи від вживання спиртних напоїв (алкоголю, етилового спирту) та може призводити до різних дисфункцій та завдавати шкоду як індивідуумам, так і оточуючому середовищу [1]. Рецидивну алкогольну залежність можна визначити як повернення особою до вживання алкоголю після періоду тверезості.

Згідно з результатами опитування, яке проводилося Українським інститутом майбутнього для оцінки емоційно-психологічного стану українців з 16 до 20 травня 2023 року, 28% опитаних збільшили споживання алкоголю після початку повномасштабної війни. Загалом, близько 82% українців вживають алкогольні напої, регулярно або доволі часто це роблять 18% [2, с. 240-241].

Вищенаведена статистика підтверджує актуальність

розроблення та впровадження ефективних програм соціальної профілактики алкогольної залежності, і зокрема, рецидивної.

Такі програми можуть охоплювати інформаційну роботу про шкідливість алкоголю, підтримку для осіб, що страждають від алкоголізму та їх рідних, доступ до лікування та реабілітації, а також удосконалення нормативно-правових норм щодо контролю за розповсюдженням та споживанням алкоголю.

Основна мета соціальної профілактики рецидивів алкоголізму полягає у створенні умов, системи заходів спрямованих на запобігання алкогольній залежності та її негативним наслідкам у суспільстві, просуванні здорового способу життя, де алкогольне споживання має бути обмеженим і відповідальним.

Надзвичайно важливе застосування комплексного підходу до розв'язання проблеми рецидивної алкогольної залежності, який має включати соціальні програми, освіту, психологічну підтримку та інші заходи, спрямовані на осіб із алкогольною залежністю, їх родичів, а також більш загальні заходи, спрямовані на запобігання соціальним відхиленням.

Підсумовуючи вищевикладене, можна стверджувати, що соціальна профілактика може бути досить ефективним шляхом зменшення ризику рецидиву алкогольної залежності.

Список літератури

1. 28% українців почали частіше вживати алкоголь після початку повномасштабної війни. *Суспільне. Новини*. URL: <https://suspilne.media/492022-28-ukrainciv-pocali-castise-vzivati-alkogol-pisla-pocatku-povnomasstabnoi-vijni/>
2. Воднік В. Д. Проблеми профілактики алкоголізму в умовах побудови громадянського суспільства в Україні. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія : Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2014. № 3. С. 239-255.

Юлія Бойко
Науковий керівник – доц. Шевчук К. Д.

Формування у молодших школярів моральних цінностей

Сучасні трансформації у початковій освіті, впроваджені у рамках Концепції «Нова українська школа», призводять до перегляду основної парадигми освіти і виховання учнів. Оновлене виховання спрямоване на усвідомлення загально-людських цінностей, зокрема морально-етичних, національних та соціально-політичних. Змістовне наповнення цих цінностей передбачає формування особистісних цінностей та суджень, які виступають основою для щасливого особистого життя та успішної взаємодії із суспільством [2]. Особливий акцент робиться на формуванні цінностей та ставлення особистості до самої себе та інших, до суспільства та держави, природи та власного здоров'я, праці та мистецтва. Отже, «Нова українська школа» спрямована на розквіт української ідентичності та виховання в учнів відповідальності не лише за себе, а й за розвиток і благополуччя країни та всього людства.

Моральні цінності, згідно з визначенням багатьох дослідників, являють собою мотиви поведінки та орієнтацію діяльності особистості. Тому важливо розвивати у дітей здатність діяти відповідно до морально-етичних цінностей.

Молодший шкільний вік є найбільш сприятливим періодом для сприйняття соціальних впливів та формування моральних цінностей. Згідно з психолого-педагогічними дослідженнями, в цей час особистість легко адаптує способи спілкування та норми поведінки, поєднуючи їх із власними спостереженнями, висновками та наслідуванням старших [1]. Отже, у ракурсі основних завдань морального виховання важливо розглядати ті засоби, які сприяють ефективному формуванню цінностей. Значний виховний потенціал у реалізації цих завдань мають уроки інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Мета і завдання предмета спрямовані на формування високоморальної особистості, яка розуміє значущість моральних цінностей у

своєму житті, має чіткі моральні принципи та виявляє їх у свідомій поведінці, керуючись принципами духовності та високої моралі. Рівень розвитку моральних уявлень у молодшого школяра відображає ступінь сформованості його моральних концепцій. Проте важливо враховувати, що належний розвиток особистості школяра залежить не лише від педагогічної діяльності вчителя, але й від самостійних зусиль учня. Найефективніше формування цих компетенцій можливе в рамках освітнього процесу, оскільки освіта є як процесом, так і результатом освоєння учнями наукових знань і пізнавальних вмінь і навичок. Вона сприяє формуванню світогляду, моральних якостей та інших аспектів особистості, а також розвитку їхньої творчої активності та здібностей.

Формування моральних цінностей у дітей молодшого шкільного віку передбачає використання різноманітних методів, форм та інструментів морального виховання, які відповідають вимогам початкової школи. Науковці рекомендують розглядати моральні цінності як стійку систему орієнтації особистості на певну ієрархію вже сформованих життєвих цінностей молодших школярів. Ця система визначає їхні уподобання та здатність виокремлювати та віддавати перевагу певним цінностям у різних ситуаціях. Зазначається, що ці цінності вважаються ними надзвичайно важливими та не суперечать загальноприйнятим ціннісним орієнтаціям сім'ї, учнівського колективу початкової школи чи громади.

Ціннісні орієнтації на різних етапах розвитку молодшого школяра становлять внутрішній компонент його свідомості. Це визначається як одне з ключових завдань, яке має виконуватися у процесі впровадження основних принципів Нової української школи.

Список літератури

1. Ковбасюк Т. Моральні цінності сучасного виховання. *Нова педагогічна думка*. 2019. № 4 (100). С. 149-153.
2. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainskashkolacompressed.pdf>

Сім'ї, які перебувають у складних життєвих обставинах в Україні: аналіз проблеми

Поняття «складні життєві обставини» визначають, як обставини, виявлені за результатами оцінки потреб, через які сім'я чи особа не можуть забезпечити своє сімейне або особисте життя без сторонньої допомоги [3].

Складні життєві обставини можуть бути спричинені віком, інвалідністю, станом здоров'я, соціальним становищем, способом життя чи певними звичками. Унаслідок цього особа чи сім'я могла частково або повністю як утратити, так і не набути можливості самостійно піклуватися про своє життя чи життя своєї сім'ї [2].

Такі особи чи сім'ї, відповідно до законодавства України, мають право на отримання соціальних послуг. Соціальні послуги – це певні заходи з надання допомоги соціальним групам, що перебувають у складних життєвих обставинах та не можуть подолати їх без сторонньої допомоги. Мета таких послуг – попередження, сприяння особам та створення умов для самостійного розв'язання таких обставин.

Отримувачем соціальних послуг є сім'я чи особа, яка перебуває у складних життєвих обставинах і не може самостійно їх подолати.

Послугами, що може отримати така особа чи сім'я, як безкоштовно, так і за оплату, є:

- соціально-побутові,
- психологічні,
- соціально-педагогічні,
- соціально-медичні,
- соціально-економічні,
- юридичні,
- інформаційні, послуги з працевлаштування та страхові послуги [3].

Одне з ключових завдань у сфері соціального захисту

населення – визначення методів вирішення питань здійснення соціального супроводу сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, а саме: удосконалення законодавства в соціальній сфері, перегляд переліку виплат, зменшення монополізації на ринку соціальних послуг [1].

Соціальна послуга соціального супроводу сімей чи осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, – заходи з оцінки потреб, визначення методів вирішення проблем, постійний моніторинг виконання поставлених завдань з метою розв’язання актуальних проблем, допомога в отриманні інших послуг, допомога в розвитку навичок і здобутті знань для подолання складних життєвих обставин, допомога в розумінні дій, навчання вміння керувати ними.

Основні дії та заходи з надання соціальних послуг супроводу сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах передбачають відвідування отримувача соціальних послуг за місцем перебування, оцінку потреб, аналіз і корегування плану соціального супроводу, інформування щодо інших послуг, бесіди, психологічну допомогу, участь у тренінгах, лекціях, допомогу в оформленні документів, перенаправлення до інших надавачів соціальних послуг, забезпечення діяльності груп взаємодопомоги, ведення документації [2].

Список літератури

1. Любецька М. М. Розвиток наукового знання у сфері здійснення соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 1. С.97–100.
2. Про затвердження Державного стандарту соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах. Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0621-16#top>
3. Про соціальні послуги. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-15#top>

Розвиток емоційного інтелекту у дошкільному віці

Питання розвитку емоційного інтелекту (далі – ЕІ) у дошкільному віці – одне з актуальних, оскільки дошкільне дитинство – період якісних змін у формуванні психічних функцій і становленні особистості. ЕІ не передається генетично, тому його необхідно розвивати з раннього дитинства. У зв'язку з цим виникає низка суперечностей: між важливістю питання ЕІ як необхідного психосоціального механізму соціалізації дітей та його недостатнім вивченням; між важливістю рівня розвитку ЕІ дошкільників і відсутністю реального впровадження індивідуальної/групової роботи педагогів в освітньому процесі ЗДО [1].

ЕІ став темою досліджень науковців порівняно недавно та тлумачиться ними як чинник успішного особистісного і професійного зростання (Г. Гарднер, Д. Гоулман, Дж. Мейер, П. Саловей і ін.); набір когнітивних здібностей, уміння ідентифікувати свої емоції та емоції інших людей, здатність розуміти їх і керувати ними (К. Петрідес, А. Фернем, А. Чернявська) [2]; комплексна особистісна властивість, що визначається динамічною єдністю емоцій та інтелекту через взаємодію афективних, когнітивних, поведінкових і мотиваційних характеристик, спрямованих на розуміння власних настроїв (М. Шпак) [3].

Розвиток ЕІ сприяє соціальній адаптації, ефективній взаємодії з оточуючими, розвитку емпатії, стресостійкості, критичного мислення. Від рівня його сформованості залежить рівень IQ людини. Діти з розвиненим ЕІ менш схильні до психічних та емоційних проблем у майбутньому, ліпше навчаються у школі, більше читають, частіше займаються спортом і мистецтвом. ЕІ – важлива складова успішності людини.

ЕІ дошкільника можна тлумачити як здатність дитини виявляти, аналізувати, розуміти власні емоції та емоції оточуючих, регулювати власний емоційний стан під час діяльності і спілкування, встановлювати відповідні моделі поведінки з іншими, які враховують власні емоції та емоційні реакції інших.

Про розвиток ЕІ дошкільника свідчить вміння слухати, сприймати критику, висловлювати свої емоції. Якщо ЕІ не розвивається, то діти не можуть описати те, як вони почуваються, говорити про свої емоції, вони не просять про допомогу, коли переживають негативні емоції, неадекватно реагують на них (кричать, ламають щось чи розбивають). Типова причина такої поведінки – ігнорування чи придушення емоцій дитини в сім'ї.

Автор праці «Емоційний інтелект дитини» Дж. Готтман пропонує розвивати ЕІ у дошкільників за допомогою 5 кроків:

- 1) звертати увагу на емоції дитини (усвідомлювати емоції дитини та спокійно на них реагувати);
- 2) розглядати емоції як можливість для спілкування та навчання (емоції дитини – можливість налагодити контакт, навчити її ними керувати);
- 3) слухати та перевіряти (дослухатися до того, як дитина виражає емоції, демонструвати розуміння того, що вона переживає);
- 4) допомогти дитині ідентифікувати емоції (дитина повинна знати як називаються емоції, які вона переживає);
- 5) домовитись з дитиною про те, яка реакція на емоції є прийнятною (дитині необхідно пояснити, що всі емоції прийнятні, але не будь-яка поведінка є прийнятною, навчити справлятися зі своїми емоціями, розвивати навички розв'язання проблем тощо).

Отже, ЕІ – важлива частина особистості дитини, яка не може розвиватися самостійно. Тому батькам і педагогам необхідно вчити дітей спілкуватися, розвивати емоційний простір, щоб ліпше розуміти себе і світ.

Список літератури

1. Кучеренко Ж. Емоційний інтелект дошкільників: шляхи розвитку. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2016. № 7. С. 54–59.
2. Чернявська А. Емоційний інтелект – запорука успішного навчання. *Молодь і ринок*. 2012. № 12(95). С. 136–139.
3. Шпак М.М. Емоційний інтелект в контексті сучасних психологічних досліджень. *Психологія особистості*. 2011. № 1(2). С. 282–288.

Максим Вакарчук
Науковий керівник – асист. Дідух В. В.

Розвиток емоційного інтелекту в процесі вивчення природничої освітньої галузі

Сучасне освітнє середовище вимагає від учнів не лише засвоєння фактів і теорій, але й розвитку різноманітних компетентностей, серед яких особливе місце займає емоційний інтелект. Вивчення природничої освітньої галузі може стати ефективною платформою для розвитку цієї важливої складової особистості.

Зокрема, Концепція Нової української школи акцентує на особистісно зорієнтованому навчанні, яке не обмежується простим засвоєнням знань, а наголошує на формуванні самої особистості дитини, її характеру та сприйняття світу. Основна мета модернізації системи освіти полягає у переміщенні уваги від зовнішнього світу, створеного природою та людиною, до засвоєння процесів взаємодії з цим світом, а також у розумінні смислів власної діяльності [1].

У Державному стандарті загальної початкової освіти визначено ключові аспекти для цілісного розвитку особистості учня початкової школи, які формулюються як наскрізні вміння, що є загальними для всіх освітніх галузей, та обов'язкові для формування учнів (Державний стандарт, 2018). Передбачається, що наприкінці навчання в початковій школі учень чи учениця здатен розв'язувати проблеми, критично й творчо мислити, співпрацює, ефективно спілкується, розвиває власний емоційний інтелект, досліджує, організовує свою діяльність, рефлексує та читає вдумливо. Ці вимоги відображають збалансовану взаємодію основних структурних компонентів особистості: емоційного («Відчуваю»), мисленнєвого («Думаю») та діяльнісного («Дію») [2].

Отже, розвиток емоційного інтелекту є важливим аспектом у змісті початкової освіти, що визначається Новою українською школою.

Вивчення природничої освітньої галузі дає учням можливість

досліджувати природу, спостерігати за явищами, експериментувати та вирішувати складні проблеми. Ці процеси сприяють розвитку емоційного інтелекту учнів у наступній формі:

Саморегуляція емоцій: у процесі вивчення природничої освітньої галузі учні стикаються з різноманітними викликами та труднощами. Вони навчаються керувати своїми емоціями, знаходити способи подолання стресу та вирішення проблем.

Емпатія: вивчення природничої освітньої галузі включає в себе співпрацю та взаємодію з іншими учнями та вчителями. Учні навчаються співчувати, розуміти почуття інших та враховувати їх потреби.

Соціальні навички: виконання спільних проектів сприяє розвитку комунікативних навичок, співпраці та взаємодії в групі.

Творчість та інновації: вивчення природничої освітньої галузі стимулює творчий потенціал учнів, їх здатність до новаторства та пошуку нестандартних рішень.

Отже, розвиток емоційного інтелекту учнів є важливою складовою освітнього процесу. Вивчення природничої освітньої галузі може стати ефективним інструментом для формування емоційного інтелекту, сприяючи саморегуляції, емпатії, соціальним навичкам і творчому мисленню учнів. Такий підхід до навчання сприятиме формуванню гармонійно розвиненої особистості, здатної до успішної соціалізації та професійного зростання.

Список літератури

1. *Нова українська школа: poradnik dla vchytelja.* / Під заг. ред. Н.М. Бібік. Київ: Літера Л Д, 2019. 208 с.
2. Носенко Е. Л., Коврига Н. В. *Емоційний інтелект: концептуалізація феномену, основні функції:* монографія. Київ : Вища школа, 2003. С.6–7, 23.

Олександра Воробець
Науковий керівник – доц. Прокоп І. С.

Використання квестів в освітньому процесі початкової школи як засіб подолання освітніх втрат

Події останніх років, пов'язані із світовою пандемією та повномасштабною війною, призвели до зниження якості освіти та виникнення окремого напрямку педагогічних досліджень, пов'язаного з проблемою подолання втрат, прогалин у навчанні. У науковій літературі з'явилася низка нових термінів, які окреслили та конкретизували проблему освітніх втрат, наслідки яких впливають на розвиток суспільства в цілому.

Освітні втрати – це прогалини у навичках і знаннях, які можуть виникати у здобувачів освіти під час освітнього процесу в порівнянні зі стандартом освіти й очікуваними результатами навчальних надбань.

На думку В. Терещенко та Г. Бичко, у широкому розумінні, освітні втрати розуміють як втрату можливостей для всебічного розвитку учнів – соціального, інтелектуального, психологічного, емоційного тощо. Саме тому доцільно в межах поняття «освітні втрати» умовно виділити три основні взаємопов'язані компоненти: навчальні втрати (тобто втрати знань, умінь і навичок); виховні втрати; зменшення темпу розвитку особистості.

Проаналізуємо детальніше *навчальні втрати*, які можна розглядати в кількох аспектах:

- втрата знань і навичок чи відхилення в академічному прогресі учня, що часто пов'язано з перервою у формальній освіті, пропусками занять та ін.;
- втрата отриманих раніше знань, коли учні, які здобули певні знання у процесі навчання, погіршують свою успішність, що найчастіше пов'язано з нетривалою (тимчасовою) перервою у формальній освіті, до прикладу, літніми канікулами;
- різниця між тим, що навчився учень (досягнутим ним академічним прогресом), і тим, що учень мав би навчитися на певному етапі навчання, наприклад, у певному віці, на рівні певного класу та ін. [1, с.18].

Існують різноманітні підходи та способи подолання освітніх втрат у роботі з молодшими школярами. Одним з ефективних вважаємо використання квестів на уроках у початковій школі.

Квест-технології сприяють активізації пізнавальної діяльності школярів та розширенню сфери їх інтересів. Вони допомагають учню систематизувати знання, розв'язувати поставлені завдання, знаходити необхідну інформацію та піддавати її аналізу, розвивати пізнавальну діяльність, формувати ключову компетентність школяра.

На думку багатьох учених (М. А. Бовтенко, Я. С. Биховський, Додж Берні, Том Марч тощо), у процесі застосування квест-технології учні проходять повний цикл мотивації: від уваги до задоволення, знайомляться з автентичним матеріалом, що дозволяє обговорювати, досліджувати й усвідомлено будувати нові концепції та відносини в контексті проблем сучасного світу, створюючи проекти, які мають практичну значущість.

Використання квестів у роботі з молодшими школярами дозволяє активізувати розумову діяльність шляхом створення спеціальних умов для виконання завдань, які вимагають достатньої свідомості та зрілості учнів, можливості подолати спеціально створені перешкоди; поєднати новітні й традиційні дидактичні засоби навчання; формувати постійний інтерес учнів до предмету; допомагає подолати освітні втрати; розвинути універсальні форми розумової діяльності в контексті процесу навчання [2, с. 182].

Отже, використання квестів в освітньому процесі початкової школи є одним із ефективних засобів подолання освітніх втрат. Квести інтенсифікують процес навчання, зацікавлюють учнів і створюють ситуацію успіху, що допомагає подолати проблеми сьогодення.

Список літератури

1. Бичко Г. Навчальні втрати: сутність, причини, наслідки та шляхи подолання. Київ, 2023. 31 с. URL: https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/Learning-losses_Ukraine.pdf.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник. Київ: Академ.видав, 2006. 352 с.

Францішка Гавлюк
Науковий керівник – доц. Мафтин Л. В.

Інтернет-безпека молодших школярів: кібербулінг

Проблема забезпечення безпеки дітей в Інтернеті – одна із актуальних проблем нашого сьогодення. Молодші школярі нині уміло користуються комп'ютером, мобільними пристроями, багато часу проводять в онлайн-просторі, беруть активну участь у віртуальному житті. Разом з тим усе більшої гостроти набуває проблема онлайн-ризиків, інтернет-цькування та його превенції.

Занурення дитини в інтернет, особливо в молодшому шкільному віці, може нести доволі серйозні загрози, оскільки такі діти ще не вміють належно відбирати, фільтрувати потрібну для себе інформацію, що може бути небезпечним і фатальним, мати негативні наслідки для психіки. Зокрема, це відсторонення від реальності; заміна живого спілкування віртуальним; змішування реального й віртуального світу; сумнівні знайомства; азартні ігри й залежність від такого виду діяльності; цькування з боку однолітків.

Метою дослідження є розкриття небезпек віртуального простору для молодших школярів, зокрема кібербулінгу.

Закон України «Про освіту» визначає булінг (цькування) як «діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого» [1]. Кібербулінг, як один із видів булінгу, – це цькування людини чи групи людей з використанням технічних засобів (мобільного телефону, планшета чи комп'ютера) у месенджерах, по електронній пошті, соціальних мережах і текстових повідомленнях, а також на платформах для аудіо- та відеозв'язку. Кібербулери публікують і розповсюджують контент, який викликає дискомфорт, принижує гідність жертви.

За даними досліджень з кібербулінгом зустрічалися біля 60 відсотків українців [2]. До основних форм онлайн – цькування відносять такі: бойкот: ігнорування жертви в соціальних мережах чи обривання зв'язку з нею; домагання: постійні погрози, шантаж; троллінг: висміювання за допомогою образ; аутинг: публікація особистої інформації без дозволу її власника; діссінг: публікація особистої компроментуючої інформації.

Особливістю кібербулінгу є те, що негативна інформація розповсюджується надзвичайно швидко й не обмежується ні місцем, ні часом. Дитина не може позбавитися від переслідувань, якщо навіть видалить усі свої сторінки в соцмережах і перестане користуватися інтернетом, змінить школу чи місце проживання. Основою формування інформаційної безпеки молодших школярів є розвиток навичок розпізнавання небезпеки, уміння їй запобігати, розуміти її наслідки та уміти їй протидіяти. Психологи радять у ситуації кібербулінгу такий алгоритм дій: конструктивне спілкування з дитиною, підтримка, розуміння її переживань (уникання фраз, типу: постався до цього з гумором; не звертай уваги; будь вище від цього; ігноруй це); обговорення можливостей блокування булерів; розгляд різних варіантів вирішення проблеми, разом оберіть найкращий: повідомлення батькам, збір доказів: зробити скріншоти, знайти свідків; коли дитині погрожували, чи писали незнайомі люди треба звернутися до вчителя, психолога, у відповідні органи; пояснити дитині можливі наслідки тощо).

Отже, ефективність превенції кібербулінгу можлива за умови конструктивної взаємодії учнів, їх батьків і педагогів. Молодші школярі повинні навчитися певним навичкам безпечного застосування інтернет-ресурсів: уміння використовувати лише перевірену інформацію; захищати особисті дані, користуючись надійними паролями; дозувати час перебування в інтернеті.

Список літератури

1. Витяги із Закону України «Про освіту». URL: https://www.kdu.edu.ua/Documents/extract_zakon_Ukraine_zapobig_bullying.pdf
2. Найдьонова Л.А. Кібербулінг або агресія в інтернеті: способи розпізнання і захист дитини. Методичні рекомендації Київ, 2014. 80 с.

Особливості реалізації ергономічного підходу в навчальному процесі початкової школи

Ергономічний підхід є системоутворюючим фактором в організації освітнього процесу, що сприяє підвищенню його ефективності, збереженню здоров'я учнів і вчителів та їх задоволеності змістом, формою і результатами діяльності. Цей підхід фокусується на «людському факторі», який «повністю адаптує обладнання та середовище до робочих процесів вчителів та учнів» [1]. Закон України «Про освіту» та Державний стандарт початкової освіти наголошує на потребі здійснення школами ортобіотичної діяльності. Необхідно створювати здоров'язбережувальне освітнє середовище, а також звернути увагу на комплексний підхід до гармонійного формування всіх складових здоров'я учнів [2].

Методологічною основою ергономіки є системний підхід. Моделювання, проектування, спостереження, аналіз та оцінка ефективності освітніх процесів з позицій системного підходу є найважливішими умовами виконання завдань ергономіки. Основні завдання освітнього процесу з погляду ергономіки передбачають дотримання: вимоги до якості результатів діяльності та ефективності способів досягнення поставлених цілей з урахуванням оптимізації зусиль, засобів і витраченого часу; до організації інформаційно-предметного середовища школи; до проектування, створення та використання навчальних та методичних матеріалів та їх комплексів; кількість і якість інформації та її основні джерела з точки зору оптимізації; заходи щодо попередження несприятливих функціональних станів і збереження здоров'я суб'єкта освітнього процесу.

Цілі та завдання освітнього процесу з погляду ергономіки є важливим системним елементом [1]. Другим є інформаційно-комунікаційний фактор, який передбачає взаємовідносини між суб'єктами освітнього процесу. Цей фактор зазвичай враховується при характеристиці особистості, мотивів, потреб,

актуальних здібностей і компетенцій суб'єктів. Відносини між суб'єктами освітнього процесу виражаються у формі взаємної діяльності з використанням відомих способів діяльності та засобів їх реалізації.

Третім системоутворюючим фактором є змістово-організаційний фактор, який реалізується на основі певних принципів і методів і містить такі структурні елементи, як зміст діяльності та методи діяльності.

Четвертий фактор – аналітично-результативний. Він передбачає визначення відповідності результатів діяльності суб'єкта в освітньому процесі.

Освітня ергономіка виділяє такі елементи інформаційно-предметного середовища у початкових класах:

- правила поведінки в навчальному просторі для забезпечення особистої та громадської безпеки;

- навчальні матеріали (підручники, навчальні посібники, наочні посібники, методична література); способи їх зберігання та розташування (зі спеціальними меблями чи без них);

- навчальне обладнання (технічні матеріали, лабораторне обладнання, меблі);

- постійні та змінні наочності в класі [1].

Отже, кожен компонент інформаційно-предметного середовища не повинен бути просто джерелом інформації, а слугувати інструментами, які сприяють розвитку загальних знань, умінь, навичок, компетентностей для особистісного розвитку учнів. Крім того, матеріал повинен привертати увагу учнів, викликати в них інтерес та ентузіазм, емоційно впливати на них.

Список літератури

1. Карапузова Н.Д., Починок Є.А. *Педагогічна ергономіка в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів психолого-педагогічного факультету*. Полтава: ПНПУ. 2018. 76 с.
2. Закон України «Про освіту»: від 4.01.2024 : URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

Андріяна Георгіян
Науковий керівник – доц. Чуйко Г. В.

Толерантність до невизначеності – важлива складова життя

На даний час в Україні соціальна ситуація повсякденності характеризується високим рівнем невизначеності, нестабільності та як така, що пред'являє високі, нові та складні вимоги до людини як суб'єкта діяльності. Проте необхідність підвищувати здатність людини витримувати стан невизначеності загострилася з початком повномасштабного вторгнення росії в Україну. Військовим, членам їхніх сімей, внутрішньопереміщеним особам, людям, які постраждали від розірваних родинних і професійних зв'язків, необхідно навчитися враховувати суперечливу, динамічну інформацію, діяти в умовах невизначеності та початкової незаданості результату, а часом – і вихідних критеріїв / положень. Адже відсутність необхідної, правдивої інформації, нечіткі критерії результативності та незрозумілий характер розвитку ситуації – усе це може породити відчуття невизначеності.

Ми живемо у час перманентної невизначеності, тому проблема толерантності до невизначених ситуацій і подій життя є надактуальним. Поняття толерантності до невизначеності було введено до психологічної науки в середині ХХ століття Е. Френкель-Брунсвік у рамках вивчення нею авторитаризму. До подальшого ґрунтовного розгляду й аналізу цього феномену вдавалося багато науковців, серед яких назвемо С. Баднера, Д. МакЛейна, Р. Нортон, Н.В. Перегончук, О.І. Саннікова, І.В. Томаржевську, І.М. Ющенко, Ю.В. Мельник та інші. Проте й досі ця проблема залишається неосяжною в контексті її вивчення.

Зазначимо, що толерантність до невизначеності – це властивість особистості, що полягає у її здатності терпляче і з надією витримувати появу нових проблемних чи кризових обставини життя, які не передбачають чіткої визначеності, як і зрозумілості напрямку їх змін чи можливих наслідків і є

перехідними станами в житті людини. Це налаштованість людини спокійно та виважено приймати рішення про свої наступні дії в умовах невизначеності (нової, складної чи суперечливо-невирішуваної ситуації, згідно С. Баднера [1]), вирішувати, чи потрібно у такій ситуації спішити, діючи, чи, навпаки, варто почекати її хоча б часткової визначеності [2]; коли бракує адекватної інформації як для розуміння самої невизначеної ситуації чи події, так і для прогнозування їх можливого розвитку, імовірних результатів чи наслідків.

Толерантність людини до невизначеності зазвичай проявляється як прийняття нею невизначеної (нової, складної, не вирішуваної одразу) ситуації як цікавої та певною мірою закономірної (оскільки повної однозначності не існує), як стимулу для розвитку та вдосконалення, як здатність роздумувати над її значенням і передбачати можливі наслідки. Тоді як *інтолерантність* особистості до невизначеності означає сприйняття нею невизначених ситуацій як таких, що несуть загрозу психологічному благополуччю людини, порушуючи звичний плин її життя; як схильність до імпульсивних, непродуманих рішень, неможливість роздумувати над ситуацією в категорії ймовірності, неприйняття усього, до чого людина не звикла.

При цьому найчастішою причиною невизначеності, до якої людині необхідно проявити толерантність, є брак потрібною для з'ясування ситуації інформації, що може створюватися як відсутністю потрібних для розуміння подій відомостей, так і надмірністю наявної інформації, в якій важко виявити ситуативно потрібну інформацію [2].

Список літератури

1. Bokuniewicz S. Tolerance of uncertainty and ambiguity of the situation and anxiety as a state and as a feature. *Journal of Education Culture and Society*. 2020. No 11(2). P.224–236. <https://doi.org/10.15503/jecs2020.2.224.236>.
2. Чуйко Г.В., Зварич І.М., Чапак Я.В., Комісарик М.І. Теоретичні аспекти проблеми толерантності до невизначеності у психології. *Грааль науки*. 2023. No 30. С.329–338. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.04.08.2023.054>.

Особливості використання здоров'язбережувальних технологій у початковій школі

У контексті реалізації концепції Нової української школи використання здоров'язбережувальних технологій має велике значення, оскільки ця концепція покликана створювати сприятливе середовище для всебічного розвитку зростаючої особистості. Навчання у початковій школі – один із основних етапів формування особистості. Саме тому першочерговим завданням є створення сприятливих умов для фізичного, емоційного, психологічного розвитку молодших школярів.

Поняття «здоров'язбережувальні технології» включає в себе комплекс заходів і методів, спрямованих на збереження та підтримку фізичного, психічного й емоційного здоров'я людини. У початковій школі ці технології використовуються для забезпечення гармонійного розвитку дітей та формування у них здорового способу життя. Основними функціями здоров'язбережувальних технологій є: формувальна, інформаційно-комунікативна, діагностична, адаптивна, рефлексивна та інтегративна [1].

Один із найпоширеніших і найбільш використовуваних елементів здоров'язбережувальних технологій – це фізична активність. Також важливо враховувати особливості фізіології молодших школярів при плануванні фізичної активності. Досить важливою є зміна видів діяльності, яка передбачає чергування різних видів навчання та діяльності на уроці – від усної роботи до ігрових моментів. Такий підхід сприяє попередженню швидкої стомленості та підвищує інтерес учнів до навчання [2, с. 104].

Щоб застосування здоров'язбережувальних технологій у початковій школі приносило бажаний результат, потрібен комплексний підхід. Тобто охоплювати не лише фізичну і розумову активність, але і задіювати емоційну та соціальну сферу. Здоров'язбережувальні технології повинні ставити акцент на інтерактивному навчанні, де діти беруть активну участь у

процесі засвоєння знань про здоровий спосіб життя.

Великий вплив на емоційний стан учнів має психологічний клімат у класі. Здоров'язбережувальні технології можуть бути використані для його поліпшення за рахунок емоційної розрядки дітей та забезпечення для них почуття безпеки.

Окрім усього вищепереліченого, середовище у класі також впливає на здоров'я учнів. Санітарно-гігієнічний стан класного приміщення, температура, свіжість повітря, якість освітлення – усе це має значення для забезпечення здоров'я дітей. Здоров'язбережувальні технології також можуть бути використані для формування здорових звичок у дітей, таких як дотримання правильної постви під час навчання та чергування розумової активності та релаксації [2, с. 105].

Здоров'язбережувальні технології в початковій школі не тільки сприяють індивідуальному розвитку учнів, але й можуть бути важливою частиною загальної стратегії розвитку освітньої системи. Зокрема, вони можуть допомагати впроваджувати принципи інклюзивної освіти, де кожна дитина має можливість отримати необхідну підтримку відповідно до своїх потреб.

Отже, здоров'язбережувальні технології в початковій школі – це важлива складова сучасної освітньої системи. Вони не лише допомагають забезпечити фізичне та психічне здоров'я учнів, але і сприяють створенню позитивного та підтримуючого навчального середовища. Технології мають сприяти розвитку критичного мислення учнів, допомагаючи їм аналізувати інформацію про здоров'я, робити обґрунтовані вибори щодо свого способу життя й оцінювати свої дії.

Список літератури

1. Здоров'язбережувальні технології в освіті дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. URL: <https://vseosvita.ua/news/zdoroviazberezhivalni-tekhnologii-v-osviti-ditei-z-porushenniamy-intelektualnoho-rozvytku-40965.html>
2. Осадченко Т. *Створення здоров'язбережувального середовища початкової школи: практичний посібник*. Умань: ВПЦ «Візаві», 2016. 234 с.

Протидія булінгу в закладах дошкільної освіти

Останнім часом значно збільшилася кількість дітей дошкільного віку з надміру підвищеною тривожністю. Зазначимо, що у період дошкільного дитинства діти очікують з боку дорослих найбільшої уваги та захисту, а головне – безпечне та радісне життя. Тоді як знущання над дитиною у різній формі можуть залишити глибокі емоційні рубці на все її життя, а в екстремальних ситуаціях вони здатні привести до погроз насильства, псування майна, серйозних тілесних ушкоджень.

Булінг (цькування) (від англ. bull – переслідувати, залякувати) – це знущання над людиною / дитиною фізичним, вербальним або психологічним способом. Воно може варіювати від ударів, штовхань, лайки, погроз і насмішок до вимагання іграшок і цінного майна. Окремі діти, знущаючись над слабшими чи просто іншими, уникають, ігнорують їх, поширюючи про них неправдиві чутки.

Булінг – це відносно новий термін, зміст якого багатьом невідомий, проте у більшості випадків чи не кожен стикався з цим явищем у дитинстві. Використовуючи термін «булінг», мається на увазі агресивну поведінку щодо окремої особи або групи осіб з метою її / їх приниження, домінування, фізичного чи психологічного самоствердження за їх рахунок. У ЗДО булінг може проявлятися як тиск: психологічний чи фізичний. Часто діти застосовують і фізичний, і психологічний тиск на жертву водночас. Наприклад, образи, приниження, ігнорування, непоступливість, погрози, залякування, побиття під час ігор чи спільних занять [2].

Дитина – жертва булінгу поводить незвично. Якщо раніше вона охоче відвідувала дитячий садок, то тепер така дитина не хоче одягатися вранці; боїться іти в дитячий садок; просить батьків забрати її з дитячого садка раніше; у закладі дошкільної освіти не бере участь у сюжетно-рольових і рухливих іграх, стоїть осторонь [2].

Булінг є груповим явищем у тому сенсі, що тут завжди присутні глядачі, і впливає на поведінку і почуття кожної із сторін.

Проте булінг не повинен стати нормою поведінки в групі та не має залишитись поза увагою дорослих. Протидія булінгу полягає в плануванні та реалізації ряду заходів, способів, методів, спрямованих на відновлення та нормалізацію психологічного клімату в колективі після випадку булінгу та уникнення повторення випадку в окремій групі та в закладі освіти загалом.

До протидії булінгу в закладі освіти можемо віднести:

1) створення безпечного освітнього середовища в колективі, де стався випадок, що передбачає емоційно-психологічну та фізичну безпеку його членів;

2) підвищення рівня поінформованості учасників освітнього процесу про форми, прояви, причини та наслідки булінгу;

3) формування в учасників освітнього процесу нетерпимого ставлення до насильства, розуміння булінгу як порушення прав людини, навичок насильницької поведінки;

4) заохочення всіх учасників освітнього процесу до активної протидії булінгу.

Отже, заклади дошкільної освіти відіграють важливу роль у протидії булінгу, створюючи безпечне освітнє середовище, сприяючи формуванню навичок, які потрібні, щоб уникнути та запобігти проявам насильства; безконфліктного спілкування. Українській необхідна потреба поглиблювати знання педагогів і батьків про булінг і протидію йому, а також – розробляти ефективні шляхи для попередження і подолання булінгу як негативного соціально-психологічного явища.

Список літератури

1. Закон України від 18.12.2018 року № 2657-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19#Text/>
2. Булінг в дитячому садку: міф чи реальність. URL: <https://oplatforma.com.ua/article/2625-bulng-v-zdo-mf-chi-realnst>
3. *Протидія булінгу в закладі освіти: системний підхід: методичний посібник* / Андрєєнкова В.Л., Мельничук В.О., Калашник О.А. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 132 с.

Розвиток лідерських якостей молодших школярів у процесі навчання

Модернізаційні процеси які відбуваються в системі освіти вимагають нових підходів до формування особистості, яка б володіла не лише теоретичними знаннями, а й продуктивно їх використовувала для вирішення конкретних завдань, мала активну життєву позицію, працювала в команді та пропонувала інноваційні рішення. У контексті зазначеного актуалізується питання формування лідерських якостей молодших школярів.

Ця проблема стала предметом наукових досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних учених: А. Алфімов, Д. Величко, Б. Гаєвський, О. Науменко, О. Романовський, К. Чуприна, Ч. Хенді, М. Харріс, Д. Макгрегор, Е. Флейшман, Дж. Френ та ін.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дає підстави стверджувати, що саме з молодшого шкільного віку варто розвивати лідерство, оскільки даний період є синтетичним для формування творчого потенціалу молодшого школяра, його індивідуальних особливостей, є важливим етапом особистісного зростання та соціальної адаптації учня.

Важливість розвитку лідерських якостей у молодших школярів полягає у сприянні саморозвитку та самовизначенню особистості, підвищенні соціальної компетентності й адаптаційних навичок, формуванні відповідальності тощо. Серед методологічних підходів до розвитку лідерських якостей у молодших школярів виділяють системний, інтегрований, діяльнісний, проблемно-цільовий та ін. [1].

Важливість початкової школи у формуванні лідерських якостей учнів зумовлюється впровадженням відповідних методів і підходів, створенням стимулюючого середовища, підтримкою індивідуальних ініціатив та розвитку критичного мислення молодших школярів, використанням інтерактивних методів навчання. Молодші школярі є активними учасниками ігрової,

спортивної, трудової, громадської діяльності, виконують різноманітні завдання на уроках, та в позаурочній діяльності, що забезпечує можливість появи лідерів в учнівському колективі.

Саме такий підхід дасть змогу розвивати комплекс тих важливих якостей, що зумовлюють успіх лідерської поведінки учнів [2]. Оптимальними видами діяльності у цьому процесі є дискусії, участь у конкурсах, тренінгах, змаганнях, ситуативні ігри; дослідницько-пошукова, проєктна діяльність (створення індивідуальних, групових проєктів); громадська діяльність (участь у колективних творчих справах, роботі органів учнівського самоврядування) тощо [3].

Підвищити ефективність розвитку лідерських якостей молодших школярів можливо за дотриманням таких умов: реалізація проєктної діяльності; застосування завдань дискусійного характеру; залучення школярів до різних видів професійного теоретико – практичного рівня готовності вчителів.

Серед дієвих підходів до формування лідерських якостей молодших школярів заслуговують на увагу приклад учителя, групові завдання, рольові ігри, екскурсії та дебати, проєкти, менторство.

Отже, молодший шкільний вік належить до того періоду, коли формується характер, власна думка, встановлюються взаємозв'язки у колективі, вміння оцінювати себе та інших, а отже є сприятливим для розвитку лідерських якостей. Важливу роль у цьому процесі відіграє учитель, завдання якого – створити сприятливі умови для виявлення та розвитку лідерського потенціалу кожного учня.

Список літератури

1. Алфімов Д. В. Зміст феномену «лідерські якості особистості» *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*: зб. наук. пр. Класич. приват. ун-т; [голова ред. ради: А. О. Монаєнко; редкол.: Т. І. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя, 2010. Вип. 11 (64), с. 44-51.
2. Павелків Р. В. Вікова психологія. Київ, 2011. 469 с.
3. Сушик Н. Теоретичні основи формування лідерських якостей учнівської молоді. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки*. Педагогічні науки, 2013. № 7, 110–115.

Аріана Григореску
Науковий керівник – проф. Дерда І. М.

Роль української вокальної класики у розвитку музичного смаку в учнів

У свідомості людини виникає природний зв'язок музики з самим життям та іншими мистецькими жанрами, що спонукає нас повірити у великі можливості музичної освіти, яка, власне, і дає людині ключ до сприйняття і розуміння метафоричного світу прекрасного. Наявність такого ключа є не тільки важливою передумовою для формування справжньої краси в усіх аспектах людини, але, що більш важливо, передумовою для формування смаку [1].

Учні можуть стати справжніми поціновувачами класичної музики, але найголовніше, щоб вони стали культурними слухачами, активно й зацікавлено сприймали справжню музику, вміли судити про музику, яку сприймають, визначати своє розуміння змісту почутої музики. Тому, для найбільш успішного музичного розвитку дітей необхідно використовувати художньо цінну музику – класичну та народну.

З раннього дитинства дитину оточує різноманітна музика, яка емоційно впливає на неї (хоча не все сприйняте заслуговує на увагу дитини). Діти жваво реагують на музику, і це проявляється в їхніх емоціях. У дітей є своєрідна інтуїція до музики, вона полягає в позитивній реакції дитини на звуки з раннього віку. Вони дуже рано починають сприймати класичну музику.

Класика (від лат. *classicus* — «зразок») — взірцеві мистецькі твори, «золота основа» національного мистецтва кожної країни (зокрема, музичного) та музичної культури всього світу. До музичної класики належать твори видатних композиторів минулих сторіч та сучасності. У класичній музиці гармонійно поєднується правдивий, емоційний зміст із досконалою формою, найбільша техніка з простотою та доступністю. Він охоплює не лише професійні твори композиторів-класиків, а й зразкові твори народного мистецтва [2].

Що потрібно зробити, щоб навчити учнів розуміти і любити

музику? Любити музику означає відчувати потребу спілкуватися з нею, переживати її, тобто відчувати під час її прослуховування радість, хвилювання, смуток. Розуміти музику означає свідомо сприймати її, повідомляти собі її зміст, і важливо форму [3].

Може виникнути питання: чи потрібно знати музику, щоб любити її? Зрештою, ми знаємо багато прикладів учнів-слухачів, які мало або зовсім не знали про музику, але любили і відчували її. Проте можна з упевненістю сказати, що сприйняття підготовленого, музично обізнаного слухача глибше, яскравіше, більш усвідомлено, що найголовніше, спектр творів, які вони можуть емоційно сприйняти, складніший і ширший. Але не виключено, що досить складні твори можуть глибоко сприйнятись не підготовленим слухачем. У цьому випадку можна з упевненістю сказати, що ми говоримо про учнів певного рівня обдарованості.

Отже, смаки учнів дуже різноманітні, охоплюють як сучасні, так і класичні музичні стилі та напрямки. Але не у всіх дітей формується смак до музики. Багато з них не знають, яку музику вони люблять, чи навіть яка музика існує, чи яку роль вона відіграє в житті людини. Тому необхідно проводити значну практичну роботу з ознайомлення дітей з розвитком музики та її геніальними творцями.

Список літератури

1. Барновська В., Букач В. М. Роль музики у формуванні духовності особистості. *Історичний досвід і сучасність: матеріали XXIX наукової конференції здобувачів вищої освіти (м. Одеса, Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, 2023 р.)*. Одеса, 2023. С. 30-35. URL : <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/17430/1/Barnovska.pdf>
2. Розвиток музичного сприйняття в процесі слухання класичної музики у дітей старшого дошкільного віку. URL : http://4ua.co.ua/pedagogics/sa2ad78b5d53b88521206d36_0.html
3. Музичне виховання. URL : <https://www.refsua.com/referat-8222-5.html>

Психологічні особливості розладу харчової поведінки

Постановка проблеми. Методологічне обґрунтування актуальності досліджень, збільшення теорії та навчальних програм з приводу розладу харчової поведінки в Україні.

Сьогодні можна спостерігати, як культура «худого» тіла поширюється світом досить стрімко. Стандарти краси, які гласять, що жінка повинна бути худю та красивою, а чоловік високим і сильним. Це негативно впливає на психічне здоров'я особистості, стверджуючи, що ти повинна/ний виглядати так, бо інакше ти не будеш подобатися іншим. Ще недавно жінки хотіли великі стегна та груди, а сьогодні ми вже можемо говорити, що героїновий шик повертається.

Нервову анорексію вперше описав Sir Richard Morton (1689) назвавши це «нервове виснаження» у жінки та чоловіка. Як повноцінний діагноз нервова анорексія була запропонована лікарями Sir William Withey Gull та Charles Lasègue (1874). Офіційно психічним розладом нервову анорексію визнали в 1980 році [3].

Нервову булімію вперше описав вчений Gerald Russell (1979) як «хронічну фазу нервової анорексії» під час якої відбувається переїдання, а потім компенсаторна поведінка [2].

Компульсивне переїдання ввів Albert Stunkard (1950-х) як повторювальні епізоди переїдання та відсутність почуття голоду. Офіційно внесли як діагноз у 2013 році [1].

Розлад харчової поведінки – це поведінкові стани, які характеризується серйозним та постійним порушенням харчової поведінки та створює нав'язливі тривожні думки, які пов'язані з цим. Вони впливають на фізичне, психологічне та соціальне становище особистості. Існують такі типи розладів: *Нервова анорексія* – характеризується голодуванням і втратою ваги, що призводить до її низького показника щодо зросту та віку. Анорексія є найчастішим розладом серед усіх психіатричних діагнозів, від якого помирають люди. *Компульсивне переїдання* – епізоди переїдання, коли людина втрачає контроль та їсть усе поспіль за короткий проміжок часу без

можливості зупинитися. Воно відбувається без компенсаторної поведінки (на відміну від людей з нервовою булімією). Може призвести до ожиріння, діабету тощо. Також під час цих нападів люди можуть почати їсти зіпсовану їжу через неможливість зупинитися, що також сильно впливає на стан здоров'я. *Нервова булімія* – це чергування «дозволеної» їжі та «забороненої». Переїдання зазвичай визначається як споживання надмірної кількості їжі з утратою контролю над цим за короткий період часу. Після такого приступу люди з нервовою булімією намагаються «очистити» свій організм завдяки блюванню, проносних і заняттями спорту. *Нервова орторексія* – надмірна зосередженість на здоровому харчуванні, відмова та страх перед «забороненими» продуктами. Може призвести до недоїдання, втрати ваги, що може стати передумовою для розвитку нервової анорексії. А також *інший тип розладу харчової поведінки* – розлад харчової поведінки, який не підпадає під критерії або не відповідає діагностичному порогу чи критеріям ваги для діагностики нервової анорексії. Тому це показує, що не всі люди, які мають розлад харчової поведінки, повинні бути худими – вони можуть мати ожиріння, і так само страждати від нього та померти через виснаження організму [4].

Отже, можна зробити висновок, що розлад харчової поведінки є серйозною проблемою, яка набирає популярності у світі та має негативні наслідки для нашого суспільства.

Список літератури

1. Bohon C. Binge Eating Disorder in Children and Adolescents. *PubMed Central (PMC)*. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6709690/>
2. Castillo M., Weiselberg E. Bulimia Nervosa/Purging Disorder. *Current Problems in Pediatric and Adolescent Health Care*. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1538544217300482>
3. Emery R. E., Shepphird S. Anorexia nervosa | Description, Causes, Symptoms, & Treatment. *Encyclopedia Britannica*. URL: <https://www.britannica.com/science/anorexia-nervosa#ref1039294>
4. What are Eating Disorders? *American Psychiatric Association*. URL: <https://www.psychiatry.org/patients-families/eating-disorders/what-are-eating-disorders>

Особливості виховання у дітей молодшого шкільного віку дисциплінованості

Виховання людини триває майже все життя, але особливе значення воно набуває на етапі її росту й розвитку. В цей період завдяки освітньому процесу учні привчаються до шкільної дисципліни, без якої не можна провести на належному рівні ні уроку, ні виховного заходу, ні будь-якої іншої справи.

Узагальнене тлумачення поняття даному поняттю дав С.У.Гончаренко в «Українському педагогічному енциклопедичному словнику»: «Дисциплінованість – якість особистості, яка включає звичку до дисципліни, витримку, внутрішню організованість, відповідальність, готовність і звичку підкорятися власним цілям (самодисципліна) і соціальним установкам» [1, 127]. Учений зазначив, що «виховання дисциплінованості як однієї з моральних рис особистості включає: усвідомлення учнями норм і правил дисципліни; виховання навичок і звичок дисциплінованої поведінки; організацію їхньої щоденної практичної дисциплінованої поведінки (чіткий режим і педагогічно грамотна організація навчання, праці, дозвілля); формування вольових рис» [3].

У період молодшого шкільного віку важливо акцентувати увагу на вихованні цінності дисципліни через різноманітні педагогічні підходи та стратегії. Пояснення дітям правил поведінки та їх важливості не лише допомагає їм дотримуватися цих їх, але й розуміння принципів, на яких вони ґрунтуються.

Розвиток самоконтролю – це також ключовий аспект у формуванні дисциплінованості. Навчання дітей умінню контролювати свої вчинки, визначати межі і вміло взаємодіяти з іншими стає основою для подальшої соціалізації. Саме колективна відповідальність у школі та громаді допомагають встановити спільні норми та цінності. Діти, які відчують свою частку у відповідальності перед колективом, розвивають внутрішнє прагнення дотримуватися правил.

Суттєвими рисами дисципліни є свідомість і добровільність. Дисциплінована людина відчуває внутрішню потребу слідувати прийнятним нормам поведінки і в разі їх недотримання відчуває докори сумління, почуття провини.

Сприяє вихованню дисциплінованості школярів і участь у позакласній виховній роботі. Залучаючись до роботи гуртків, учень бере на себе певні обов'язки, привчається планувати свій час, відмовляється від ігор, розваг.

Участь у суспільно-корисній діяльності має значний вплив на формування дисциплінованості. Це пов'язано з тим, що в цьому випадку учні вчаться виконувати свої обов'язки для досягнення спільних цілей, об'єднуватися і допомагати один одному.

Для ефективного формування дисциплінованості молодших школярів в освітньому процесі необхідний комплекс педагогічних умов, який передбачає:

- готовність педагогів до реалізації різноманітних форм і методів формування дисциплінованості молодших школярів в освітньому процесі;
- забезпечення взаємодії сім'ї і школи у процесі формування дисциплінованості молодших школярів через батьківські збори, круглі столи та тренінги.

Отже, формування у молодших школярів уявлень про дисципліну потребує переосмислення методів і прийомів, які застосовуються в освітньому процесі початкової школи.

Список літератури

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний енциклопедичний словник. 2-ге вид, доп. й випр. Рівне: Волинські обереги, 2011. 552с.
2. Лалак Н.В. Сучасні підходи до виховання свідомої дисципліни в учнів молодшого шкільного віку. Випуск 9. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. С.97-99.
3. Стельмашук Ж. Г. Дисциплінованість особистості школяра: до проблеми термінології. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*, 2014 № 8. С. 81-84.

Аліна Гуцуляк
Науковий керівник – доц. Маковійчук О. В.

Формування у молодших школярів ціннісного самоствалення у процесі навчальної діяльності

Одним із шляхів модернізації сучасної освіти є розвиток в учнів молодшого шкільного віку ціннісного ставлення до себе як до особистості.

У науковій літературі визнання власної цінності визначається як передумова саморозвитку особистості, її самозмінення та саморозгортання, самостійна вибудова себе для продуктивної самореалізації у змінних умовах.

Завдання школи – створення умов для цілісного розвитку особистості, опанування самої себе та свого життєвого шляху. Такі якості, як ініціативність, самостійність, відповідальність, які є безсумнівними умовами саморозвитку, важливо формувати у молодшому шкільному віці. Однією із базових особистісних потреб є потреба школяра у самошануванні, тобто у розвитку ціннісного ставлення до себе.

Ціннісне самоствалення – це ставлення особистості до себе як до цінності, що передбачає безумовне прийняття себе, визнання власної значущості (самоцінності), а також наявність впевненості у собі, адекватної самооцінки та почуття власної гідності [1].

Під ціннісним самостваленням розуміють сукупність уявлень, переживань і конструктивних чи деструктивних самоцінувань особистості у формі власних рефлексивних якостей, які, узагальнюючись у ціннісне «Я», зумовлюють стиль її поведінки, діяльності та спілкування [2].

Найліпші педагогічні можливості для формування ціннісного самоствалення у молодших школярів створює навчальна діяльність учнів, яку доцільно насичувати ситуаціями успіху, використовувати різноманітні форми організації співпраці на уроках, формування оцінної діяльності молодших школярів. Навчальна діяльність надає дитині більше можливостей для самопізнання та розуміння власного «Я», для усвідомлення

власної індивідуальності.

Навчальна діяльність у молодшому шкільному віці є провідною, саме тому самоповага насамперед пов'язана із впевненістю школяра у власних навчальних здібностях. Усе, що робить школяр, оцінюється крізь призму успішності виконання навчальних завдань. Саме тому навчальна діяльність учня повинна бути пов'язана з позитивними емоціями, що сприяє посиленню його мотивації досягнень. Виконані навчальні завдання забезпечують зростання впевненості школярів, що допомагає усвідомити власну компетентність і здатність досягати нових успіхів.

З метою успішного навчання молодших школярів і створення сприятливих умов для розвитку їхнього ціннісного самоставлення необхідне врахування психофізіологічних особливостей розвитку дітей молодшого шкільного віку, використання на уроках ігрових технологій навчання. Доцільна побудова педагогічної взаємодії, орієнтуючись на школяра як центр педагогічного процесу, на її індивідуальний досвід, цінності й мотиви, її здібності та потреби. У навчальній діяльності молодших школярів важливо дотримуватися принципу мовленнєво-мислительної активності, коли учені постійно залучаються до процесу спілкування, обговорення, висловлення власних суджень, обґрунтування прийнятих рішень.

Отже, важливо організувати навчання так, щоб у центрі освітнього процесу була унікальна цілісна особистість дитини, яка прагне до максимальної реалізації своїх можливостей (самоактуалізації), яка сприймає себе та визнає власну цінність.

Список літератури

1. Масюк О. Педагогічні умови формування у молодших школярів ціннісного самоставлення. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*: наукова монографія за редакцією проф. Єрмакова С.С. Харків: ХДАДМ (ХХП), 2007. №2. С.67-68.
2. Рейпольська О.Д. Виховання ціннісного самоставлення – запорука розвитку обдарованої особистості. *Освіта та розвиток обдарованої особистості. Щомісячний науково-методичний журнал*. 2013. №3-4. С. 102-106.

Взаємозв'язок тривожності з процесом прийняття рішення

Процес прийняття рішення – вибір однієї альтернативи з ряду можливих, що передбачає їх оцінку, надання суб'єктивної значимості та прогнозування імовірних наслідків (як бажаних, так і небажаних). Прийняття рішення зазвичай складається з таких стадій [1]: оцінювання теперішніх та майбутніх обставин, варіантів вибору; прогнозування факторів, які можуть спричинити похибку в оцінці та змінити суб'єктивну значимість вибору; оцінка валідності і ефективності рухового патерну, імовірних факторів, що будуть перешкоджати реалізації та досягненню бажаного результату; співвіднесення реального та очікуваного результату. На процес прийняття рішення впливає доволі багато факторів, зокрема [2; 3; 4; 5]: нагальність вибору та вирішення проблеми; компетентність людини в даній сфері, її досвід, а також культурні/релігійні погляди, які можуть обмежувати сприйняття та інтерпретацію альтернатив; ситуація у країні/світі, стан навколишнього середовища (погодні умови, психологічний клімат в групі) та самої особистості (соматичні чи емоційні особливості); функціональний стан організму та мозку (зокрема, ділянок, відповідальних за процес прийняття рішення тією чи іншою мірою).

Вивчаючи дану сферу проблематики, ми виявили, що існують такі показники, за допомогою яких існує можливість дослідити особливості процесу прийняття рішення окремої особистості [6], оцінюючи особливості розпізнавання сенсорних стимулів: Н – правильне впізнавання знайомого стимулу; М – упущення знайомого стимулу; F – неправильна інтерпретація нового подразника; CR – правильна інтерпретація нового подразника; р(с) – продуктивність виконання завдання; d' – рівень чутливості людини, що відображає (не)можливість розрізнення стимулів; с – рівень упередженості особистості та її готовність до ризику.

Використавши вищезазначені показники, ми дослідили, як

саме вони відрізняються у людей з низьким та високим рівнем тривожності.

Зокрема, особистості з вищим рівнем тривожності мають вищі показники H , F , CR , $p(c)$ та d' , що відображає їхню можливість краще відрізнити стимули завдяки вищій чутливості та бути більш відкритими до ризику (від'ємні значення c , що переважно притаманні людям з високою тривожністю). Продуктивність виконання завдання тісно пов'язана із d' , а остання – з такими параметрами: вік, невротичність, депресивність, емоційна лабільність (зазначені показники вище у людей із високим рівнем тривожності), товариськість, відкритість, екстраверсія-інтроверсія, особистісна тривожність.

Список літератури

1. Kennerley S.W., & Walton M.E. Decision making and reward in frontal cortex: Complementary evidence from neurophysiological and neuropsychological studies. *Behavioral Neuroscience*. 2011. Vol. 125(3), 297-317. doi: [10.1037/a0023575](https://doi.org/10.1037/a0023575)
2. Bergh B.V., Dewitte S., & Warlop L. Bikinis instigate generalized impatience in intertemporal choice. *Journal of Consumer Research*. 2008. Vol. 35(1), 85-97. doi: [10.1086/525505](https://doi.org/10.1086/525505)
3. Ditto P.H., Pizarro D.A., Epstein E.B., Jacobson J.A., & MacDonald T.K. Visceral influences on risk-taking behavior. *Journal of Behavioral Decision Making*. 2006. Vol. 19(2), 99-113. doi: 10.1002/bdm.520
4. Frank M.J., & Claus E.D. (2006). Anatomy of a decision: Striato-orbitofrontal interactions in reinforcement learning, decision making, and reversal. *Psychological Review*, 113(2), 300-326. doi: 10.1037/0033-295x.113.2.300
5. Sohn J.H., Kim H.E., Seok J.W., Choi D., & Watanuki Sh. Effect of emotional arousal on inter-temporal decision-making: an fMRI study. *Journal of Physiological Anthropology*. 2015. Vol. 34(1): 8. doi: 10.1186%2Fs40101-015-0047-5
6. Ehrenstein W.H. & Ehrenstein A. Psychological methods. In U. Windhorst, H. Johansson (Ed.), *Modern techniques in neuroscience research* (pp. 1211-1241). Berlin: Springer. 1999. doi: 10.1007/978-3-642-58552-4_43

Ольга Двірничук
Науковий керівник – доц. Мафтин Л. В.

Теоретичні аспекти превентивного виховання зростаючої особистості

Нові соціально-економічні умови актуалізують оновлення освіти, підходи до виховання, акцентують таку його модель, яка б «враховувала всі етапи і складові процесу соціалізації особистості й розглядала дитину як суб'єкт виховного процесу» [2]. Важливою складовою системи освіти, одним із ключових аспектів формування особистості є превентивне виховання, спрямоване на попередження девіантної поведінки, негативних явищ, розвиток позитивних якостей і навичок, соціалізації дитини.

Проблемі превентивного виховання присвячено чимало психолого-педагогічних досліджень як теоретичного, так і практичного характеру (В. Денисюк, Н. Косарева, Л. Мельничук, В. Оржеховська, О. Пилипенко, Л. Рондяк, Т. Тарасова, М. Харчишина й ін.).

Метою дослідження є аналіз і узагальнення теоретичних аспектів превентивного виховання зростаючої особистості.

У науковому дискурсі поняття «превенції» розглядається як запобігання, попередження. Превентивне виховання трактується як таке, що: націлене на попередження виникнення поведінкових проблем, «профілактики шкідливих звичок та протиправної поведінки дітей та молоді» [3]; як діяльність, що «забезпечує теоретичну і практичну реалізацію заходів, спрямованих на запобігання й подолання відхилень у поведінці осіб, розвитку різних форм їх асоціальних і аморальних вчинків» [1, с.126]; як система заходів, методів, засобів, спрямованих на попередження негативних явищ у поведінці дітей та підлітків, а також створення умов для їхнього повноцінного розвитку.

Тобто превентивне виховання покликане запобігти, не допустити відхилення у поведінці; розвинути навички конструктивної взаємодії, рівноправних і толерантних стосунків.

До основних завдань превентивного виховання зростаючої особистості дослідники відносять такі: формування ціннісних орієнтацій, морально-етичних норм поведінки, емпатії; оволодіння вміннями аналізувати свої вчинки, приймати виважені рішення; профілактику конфліктних ситуацій, поліпшення умінь керувати емоційною сферою, керувати собою, поважати думки інших; розвиток навичок самоконтролю у різних ситуаціях та оптимальної комунікативної взаємодії з однолітками й дорослими; підтримка фізичного й психологічного здоров'я, орієнтація на здоровий спосіб життя, профілактика шкідливих звичок.

Важливого значення у превентивному вихованні зростаючої особистості набуває родинне та шкільне оточення, громадськість. Професор В. Оржеховська наголошує на тому, що лише організований і систематичний підхід до превентивного виховання зможе забезпечити його якість, здорове й безпечне життєве середовище, зниження рівня насилля й агресивності у суспільстві.

Отже, закладаючи міцні підвалини психологічного здоров'я та безпеки, впевненості у своїх силах, створюючи сприятливі умови для успішної адаптації дитини у дорослому житті, професійній сфері, превентивний підхід дозволяє розв'язати чимало актуальних виховних проблем сучасності: попередити негативні явища у поведінці, здоров'ї, стосунках; формувати позитивну систему цінностей; сприяє успішній соціалізації зростаючої особистості та її повноцінному розвитку.

Список літератури

1. Денисюк Вікторія Теоретико-методичні аспекти превентивного виховання студентської молоді. *Молодий вчений. Педагогічні науки*. 2020. № 10 (86). С. 125-127.
2. Оржеховська В.М. Превентивна педагогіка – нова філософія виховання. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b3365d75-6c4c-4de8-9d94-2416dafa5691/content>
3. Лист Міністерства освіти і науки України від 13.05.2022 № 1/5119-22 «Про здійснення превентивних заходів серед дітей та молоді в умовах воєнного стану в Україні». URL: <https://cutt.ly/gKym6sK>.

Сабріна Дзехцяж
Науковий керівник – доц. Лісовий В. А.

Гітарне виконавство на Буковині: мистецький та педагогічний аспекти

Музичне мистецтво Буковини відрізняється багатством традицій, талановитими виконавцями та високим рівнем майстерності. Ця невелика область на заході України відома своєю багатозаровою культурою, яка зберігається та розвивається протягом віків до нинішнього часу.

Мета роботи – висвітлити значення гітарного виконавства у загальному контексті розвитку музичного мистецтва та музичної освіти на Буковині.

Гітарне виконавство на Буковині має глибокі корені. Ще на початку XIX століття гітара була найбільш поширеним, дуже зручним і негроміздким інструментом. Її привозили на Буковину з Італії через Німеччину й Австрію. У Чернівцях, як і в інших населених пунктах краю, майже в кожній сім'ї гітара була невід'ємним родинним атрибутом. Однак учителів гри на гітарі бракувало, і більшість бажаючих опанувала гру на ній самотужки. Завдяки кращому акустичному звучанню гітари здебільшого використовували як акомпануючий інструмент при виконанні арій, пісень чи нескладних інструментальних творів [2].

У нинішній час буковинські виконавці-гітаристи демонструючи вражаючий технічний рівень гри, використовують різноманітні традиційні та сучасні техніки. Також варто відзначити багатство репертуару гітаристів на Буковині. Вони вміло поєднують у своїх виступах шедеври класичної музики та народні мелодії у сучасних аранжуваннях. Це дозволяє їм створювати унікальні концертні програми, які привертають увагу шанувальників музичного мистецтва України та зарубіжжя.

Серед відомих буковинських гітаристів, які здобули вищу освіту і продовжують виховувати молоде покоління музикантів-виконавців і педагогів, варто відзначити Григорія

Максимюка, Олексія Козлова, Ярослава Гамалія, Станіслава Нагорного, а також багатьох молодих виконавців і педагогів, які гідно продовжують традиції своїх учителів.

Помітним аспектом гітарного мистецтва Буковини є активна роль музичних педагогів у розвитку та популяризації цього мистецтва серед молодого покоління. Музичні школи Чернівців та області, мистецькі студії забезпечують якісне навчання гри на гітарі, дозволяючи дітям і молоді розвивати свій талант та виконавські вміння.

На Буковині ось уже близько 30 років діє клас гітари при Чернівецькому обласному фаховому коледжі мистецтв імені Сидора Воробкевича, де багато років поспіль плідно працював засновник класу гітари, викладач-методист Григорій Максимюк. Його найліпші учні – тепер також уже досвідчені педагоги – Олексій Козлов, Анатолій Руснак, Антон Бараболін, Віктор Звягінцев та інші, успішно працюють у музичних школах Чернівців та області [1]. Нині клас гітари у коледжі очолює відомий буковинський гітарист Ярослав Гамаль.

У 2008 році клас гітари відкрито на кафедрі музики Чернівецького національного університету. До роботи зі студентами кафедри залучені відомі педагоги та виконавці, зокрема Олексій Козлов (у 2008-2018 рр.) і Станіслав Нагорний (з 2022 р.).

Отже, гітарне виконавство на Буковині являє собою самобутній, яскравий мистецький феномен. Місцеві виконавці демонструють вражаючу технічну майстерність і виразність у виконанні, а педагоги створюють сприятливі умови для розвитку музичного таланту нового покоління.

Список літератури

1. Залуцький О.В. І знову гітара полонить Буковину. *Буковинське віче*. 2011. 29 квітня. С.2.
2. Кушніренко А.М., Залуцький О.В., Вишпінська Я.М. *Історія музичної культури й освіти Буковини* : навч. посібник. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2011. 377 с.

Христина Димед
Науковий керівник – доц. Канівець Т. М.

Теоретичні основи вивчення концепції позитивного психологічного здоров'я спортсменів

Психічне та фізичне здоров'я – це два важливих взаємопов'язаних напрямки життя, які є глибоко взаємозалежними.

Вміло використовуючи знання психології спорту, можна створювати раціональні умови, що дозволяють оптимізувати стан спортсмена в період підготовки до змагань, під час змагань і після них. Особлива увага приділяється підготовці молодого покоління спортсменів, орієнтуючись як на фізичний, так і на психоемоційний рівень [1].

Даною проблематикою займалися українські та зарубіжні науковці, такі як: В. Клименко, К. Дім, А. Пуні, Ф. Антонеллі, Т. Джамгаров та ін. [2].

Позитивним психологічним здоров'ям називається стан розумово-емоційної сфери, його основу складає почуття душевного спокою, задоволення та комфорту, що забезпечує найбільш оптимальну поведінкову реакцію. Цей стан зумовлений і соціальними, і біологічними потребами, а також перспективами їх задоволення.

Образ психологічно здорової людини: є прийняття себе як людини, яка гідна поваги; є прийняття своєї індивідуальності та неповторності; ведення здорового способу життя; здатність створювати, обирати і знаходитись в оточеннях, які відповідають психологічним умовам життя та умінням людини підтримувати позитивні відносини з іншими; уміння правильно виражати власні емоції та почуття, і, звичайно, розуміти їх; постійний саморозвиток; наявність мети та цілеспрямованості для їх досягнення [4].

Фактори порушення психічного здоров'я: 1) зовнішні: різноманітні негативні впливи, погіршення стосунків з оточуючими, у сім'ї, школі, на роботі і ін.; 2) внутрішні: вплив порушеної частини психіки на здорову частину. У дитячому та підлітковому віці найпоширенішими емоційними порушеннями

є тривожність, агресія, страх і замкнутість [5].

Як і будь-яка інша діяльність, спортивна потребує якісного психологічного забезпечення. Сучасні ефективні методичні заходи психологічного забезпечення змагальної та тренувальної діяльності умовно поділяють на *чотири компоненти*: 1) психолого-педагогічні і психогігієнічні рекомендації; 2) психологічна підготовка; 3) управління станами і поведінкою спортсмена; 4) психологічна діагностика [3].

У тренувальній і змагальній діяльності психологічне навантаження характеризується реакціями спортсмена на дії зовнішніх і внутрішніх подразників, які охоплюють всі види і переживань, і чутливості, а також мають яскраво виражене суб'єктивне враження. Чим вищий рівень змагань, тим більше уваги потрібно приділяти саме психологічній підготовці.

Отже, в умовах тривалої дії різних факторів та у процесі систематичних занять спортом підвищується рівень резервних можливостей організму. Щоб повністю реалізувати свій потенціал у технічному, тактичному, фізичному плані, вміння і навички, виявити резервні можливості саме на змаганнях, спортсмену треба психологічно підготуватися до тих чи інших умов тренувальної та змагальної діяльності.

Список літератури

1. Бочелюк В. Й., Черепехіна О.А. Психологія спорту : навчальний посібник. Київ.: Центр учбової літератури, 2007. 223 с.
2. Вейнберг Р. С. Психологія спорту. Київ: Олімпійська література, 2001. 338 с.
3. Гринь О. Р. Психологічне забезпечення та супровід підготовки кваліфікованих спортсменів. Київ: Вид-во «Олімпійська література», 2015. 276 с.
4. Кириленко Т. С. Психологія спорту. Регуляція психічних станів: навч. посіб. Київ : Ін-т післядиплом. освіти Київ, ун-ту імені Т.Шевченка, 2002. 112 с.
5. Шиян Б.М. Теорія і методика наукових досліджень у фізичному вихованні та спорті : навч. посіб. Тернопіль: Навч. книга Богдан. 2008. 279 с.

Олена Доліба
Науковий керівник – Чаплак Я. В.

Проблема психологічного благополуччя людини в організації

Психологічне благополуччя – важлива складова і ознака психічного здоров'я особистості. Велика кількість науковців-психологів досліджували феномен психологічного благополуччя (Ш.Стайл, Е.Дінер, К.Ріфф, Г.Л. Пучкова, Р.М. Шаміонов, П.П. Фесенко, Г.В. Вороніна, О.С. Ширяєва та інші), проте аналіз цього явища у контексті функціонування організації та її впливу на відчуття психологічно благополучними членів організації досі не було у центрі психологічних досліджень.

Поняття «психологічне благополуччя» розглядається як системна якість людини, яка формується у процесі життєдіяльності на основі психофізіологічного збереження функцій і проявляється у суб'єкта в переживанні змістовної наповненості та цінності життя в цілому. Відчуття людиною себе благополучною в житті загалом і на роботі / в організації та в сім'ї зокрема – основний базовий компонент психічного здоров'я особистості, її продуктивного життя та кар'єри, що, поєднуючись з екзистенційними цінностями особистості та наявністю сенсу її життя, є фундаментом успішності життєвого шляху людини.

Психологічне благополуччя працівників відіграє суттєву роль в ефективності діяльності будь-якої групи чи організації. Воно стосується не лише психологічного здоров'я працівників організації, але і їх залученості до процесу виконання ними професійних обов'язків та реалізації цілей організації (першочергових і віддалених). Психологічне благополуччя може впливати на різні аспекти діяльності організації: від ступеня задоволеності працівників роботою до росту продуктивності праці та відданості працівників своїй організації, колективу та справі загалом, та прагнення проявити свою талановитість у виконанні її завдань.

Залежно від поглядів науковців, які досліджують психологічне благополуччя, у науці виділяються окремі його структурні складові. Так, з погляду гедоністичного погляду на феномен психологічного благополуччя, представленого Н. Бредберном та Е.Дінером, розуміння цього поняття наближається до тлумачення задоволеності особистості життям, яке, в свою чергу, залежить від оцінки того, які саме емоційні переживання домінують у її житті: позитивні чи негативні. Відповідно до евдемонічного підходу, представленого в науці К. Ріфф, психологічне благополуччя досліджується з урахуванням теоретичних і методологічних принципів гуманістичної та позитивної психології та розглядається як повнота самоздійснення людини, поєднуючи вимоги соціального середовища та розвиток власної індивідуальності. К.Ріфф тлумачить поняття психологічного благополуччя як ознаку повноти самореалізації особистості у житті, знаходження нею «творчого синтезу» між вимогами відповідати нормам і потребам соціального оточення та саморозвитком [1].

Проте у контексті проблематики вивчення психологічного благополуччя людини необхідно зазначити, що благополуччя розглядається науковцями як багатовимірний психологічний конструкт, який охоплює широку сферу переживань позитивних станів і властивостей особистості, внутрішньої комфортності та задоволення життям у різних його аспектах і рівнем щастя.

Можемо припустити, що тепер у нашій країні глибоке розуміння психологічного благополуччя зі зрозумілих причин частково знецінюється. При цьому досить благополучним вважають того, хто переживає наявну ситуацію без особливих утрат, дійшовши згоди з її складністю, відчуваючи нестійкий стан безпеки та будучи неупевненим у завтрашньому дні.

Список літератури

1. Ryff C. The Structure of Psychological Well-Being Revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1995. Vol. 69. № 4. P.719-727.
2. Чуйко Г.В. Психологічне благополуччя і самореалізація особистості. *Technologies of intellect development*. 2017. Vol. 2. N 7 (18). URL: http://www.psyfir.org.ua/index.php/technology_intellect_develop/issue/current

Наталія Дроздик

Науковий керівник – доц. Мафтин Л. В.

Державна символіка як засіб патріотичного виховання молодших школярів

В умовах викликів сучасності, російської воєнної агресії особливого значення набуває проблема національно-патріотичного виховання. Її різноманітні аспекти висвітлені у працях І. Беха, О. Вашуленко, О. Вишневецького, О. Гончарової, М. Дмитренка, Н. Михальченко, Ж. Петрочко, А. Чорної, Ю. Шклярук, М. Шумки та ін.

Ці питання також розглядаються у чинних нормативних документах різного рівня. Реформа Нової української школи серед ключових виокремлює громадянські та соціальні компетентності, які закладають розуміння цінностей національної спільноти, сприяють вихованню усвідомленого, з почуттям власної гідності представника української нації.

«Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України» наголошує на потребі нових підходів до виховання патріотизму, як базової якості особистості, її україноцентричної, активної громадянської позиції, «формування нового українця, що діє на основі національних і європейських цінностей: повага до національних символів (Герба, Прапора, Гімну України); активна участь у громадсько-політичному житті країни; верховенство права, повага до прав людини; готовність захищати суверенітет і територіальну цілісність України» та ін. [3].

Як бачимо, без поваги до історії своєї країни, її державності, усвідомлення унікальності її культури неможливо виховати всебічно розвинену особистість, гідну своїх національних традицій.

Ознайомлення з державною символікою є важливою складовою змісту патріотичного виховання молодших школярів, процесу плекання гідності, національної свідомості.

Державні символи України – це «особливі розпізнавальні знаки, що склалися історично й уособлюють національний

суверенітет і самобутність держави [1].

Державними символами України відповідно до її основного закону – Конституції (стаття 20 першого розділу), є: Державний Прапор України, Державний Герб України, Державний Гімн України [2]. Усі елементи цих символів мають глибокий зміст, відповідають традиціям національної культури, пов'язані з історичними, державотворчими процесами, виражають національний менталітет.

У процесі використання виховного потенціалу державної символіки України з метою формування у школярів найліпших особистісних якостей, високих патріотичних почуттів, національної свідомості педагогу варто звертати увагу на:

- історію створення символіки;
- особливості її значеннєвих компонентів: колір, зображення, ритміка, словесне наповнення тощо;
- ритуали, пов'язані з державними символами, дотримання вимог законодавства, відзначення свят: День Державного Прапора України (23 серпня), День Державного Герба України (19 лютого), День Державного Гімну (10 березня);
- створення належного емоційного фону;
- різноманітність форм патріотичного виховання з використанням державної символіки: тематичні виховні години, бесіди, свята, конкурси, квести, екскурсії, зустрічі з воїнами ЗСУ, волонтерство, пошукова робота, використання краєзнавчого матеріалу тощо.

Отже, державна символіка України є потужним засобом патріотичного виховання зростаючої особистості, її громадянських якостей, збереження національних традицій і наступності поколінь.

Список літератури

1. Державні символи України. *Енциклопедія сучасної України*. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-26198>
2. Конституція України. Стаття 20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/506238___736214

Богдана Думанська
Науковий керівник – доц. Гордійчук О. Є.

Психолого-педагогічна наука про значення методичної роботи вчителя на засадах акмеологічного підходу

Актуальність окресленої науково-практичної проблеми пов'язана з гострою потребою в осмисленні стану і завдань професійної підготовки фахівців усіх сфер суспільного життя. Вектором нашого наукового дослідження – є точки зору психологів та педагогів щодо значення методичної роботи вчителя на засадах акмеологічного підходу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Насамперед, педагогічна акмеологія – новий науковий напрямок, предметом вивчення якого є професійне становлення педагога, досягнення ним вершин у професійній діяльності, шляхи і способи удосконалення як професіонала. Педагогічна акмеологія – галузь науки акмеології.

До акмеологічних засад відносимо різні види діяльності вчителя, зокрема методичної роботи. Методична робота вчителя – цілісна система дій та заходів, спрямованих на підвищення кваліфікації, професійної майстерності кожного педагогічного працівника, розвиток творчого потенціалу всього педагогічного колективу окремого навчального закладу, досягнення позитивних результатів освітнього процесу [1].

Ґрунтуючись на аналізі наукової літератури, ми погоджуємося з О. Мандражи, що акмеологічний підхід є базовою методологічною основою, що зумовлює комплексне дослідження й відновлення цілісності особистості педагога, що проходить щабель зрілості, коли його індивідуальні, особистісні та суб'єктно-діяльнісні характеристики вивчаються в єдності, в усіх взаємозв'язках, щоб сприяти його досягненню вищих рівнів, на які може піднятися кожен [1, с.3].

Реалізація акмеологічного підходу в педагогічній освіті допомагає розробити технології, які характеризуються індивідуальною спрямованістю та забезпечують особистісно-професійний розвиток педагога, що дозволяє розкрити його

внутрішній потенціал, розвиток якостей, які сприяють досягненню високого рівня особистісного зростання, педагогічного професіоналізму.

Науковці їх визначають як акмеологічні способи, спрямовані на розкриття внутрішнього потенціалу особистості, розвитку властивостей і якостей, що сприяють досягненню високого рівня особистісно-професійного розвитку й професіоналізму.

Крім того, важливою умовою акмеологізації педагогічного процесу є створення особливого «акмеологічного середовища» – середовища комфортного викладання й навчання, що стимулює прагнення до самореалізації, до творчості, до успіху й рефлексії [2, с. 5].

На підтвердження цієї думки слушним є твердження О. Дубасенюк про те, що «головним методом акмеологічних технологій є акмеологічний вплив на особистість, який здійснюється завдяки спеціальним тренінгам, рольовим та діловим іграм, індивідуальній роботі із саморозвитку, акмеологічного консультування тощо» [2, с.18].

Висновки. Сучасний розвиток педагогічної освіти неможливий без здатності педагога, вчителя вчитися протягом життя та досягати акме-вершин професійного й особистісного розвитку. Якісна освіта має формувати потребу в постійному саморозвитку особистості крізь призму формальної, неформальної та інформальної освіти. Застосування акмеологічного підходу у єдності означених видів освіти дозволяє перевести її з режиму функціонування у режим розвитку, що досягається через трансформація розуміння освіти упродовж життя.

Список літератури

- 1.Мандражи О. А. Підготовка вчителів до інноваційної діяльності системі методичної роботи загальноосвітніх навчальних закладів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Київ, 2012. 20 с.
2. Мандражи О.А. Підготовка вчителів до інноваційної діяльності. *Матеріали школи молодих учених з педагогіки і психології*: зб. наук. доповідей. Харків, 2005. С. 35–40.

Адаптація молоді до соціальних змін у великому місті

Адаптація, як процес – досить складне соціальне явище і для різних індивідів відбувається по-різному. Має свої особливості й адаптація молоді, яка переїхали з села або селища у велике місто. Як правило, процес адаптації сільської молоді супроводжується складними соціальними процесами. Для одних вихідців з села адаптація проходить легко, для інших даний процес є досить непростим, але, як правило, в кінцевому результаті переважна частина молоді все-таки адаптуються. Проте є й такі, які не можуть адаптуватись до нових умов і змушені повернутись додому або ж маргіналізуються. Швидкий темп життя, нове середовище, нові люди – це все здається незнайомим і лякаючим.

У процесі адаптації можна виокремити об'єктивні та суб'єктивні чинники. Об'єктивні – визначають зовнішні соціальні умови формування особистості, тобто умови життєдіяльності і засоби, під впливом яких формуються ті чи інші її риси. Вони поділяються на загальні і специфічні. Загальні об'єктивні чинники діють на рівні суспільства в цілому, на макрорівні, що визначає характер і загальні напрямки соціалізуючих впливів на людину. Специфічні чинники діють на рівні окремих соціальних структур суспільства. Вплив загальних об'єктивних чинників опосередковується специфічними об'єктивними чинниками, що діють на мікрорівні. До таких чинників можемо віднести зокрема професійне середовище, у якому відбувається професійна діяльність людини й формується її суспільно значимий характер. Дія суб'єктивних чинників пов'язана з тим, що у процесі адаптації молоді не тільки пристосовується, але і займає активну, творчу позицію, зумовлену виробленою системою ціннісних орієнтацій, установок, тощо.

На думку А.В. Філіпова, на процес адаптації в цілому, впливають такі фактори: середовище, до якого здійснюється

адаптація (робоче місце, тощо); індивідуально-особистісні, безпосередньо пов'язані з особливостями самого адаптанта (переадаптаційний рівень знань тощо); соціально-психологічні (соціально-психологічний клімат колективу, тощо) [1].

До труднощів, які супроводжують сільську молодь у процесі адаптації, можемо віднести: самотність; ностальгію або ж тугу за домівкою; відсутність підтримки, стрес [3].

Процеси соціальної адаптації у сучасній Україні мають тенденції поглиблення суперечностей між потребами переважної частини членів суспільства, їхнім прагненням до самовизначення і неможливістю держави забезпечити умови для їх реалізації. За такої ситуації відбувається, деперсоналізація особистості, її відчуженість від соціальних перетворень, що породжує психологічний синдром невдоволеності, невпевненості у завтрашньому дні [2].

Адаптація до соціальних змін у великому місті – це складний, але можливий процес. Завдяки терпінню, зусиллям, підтримці зі сторони близьких людей, молодь може успішно адаптуватися до нового середовища.

Список літератури

1. Чинники соціально-психологічної адаптації особистості. URL: <https://studfile.net/preview/5721717/page:2/>
2. Соціальна адаптація в умовах трансформаційних процесів у суспільстві. URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/655>
3. Соціально-психологічна профілактика порушень адаптації молоді до повсякденного стресу : методичні рекомендації / за наук. ред. Т.М.Титаренко. Київ : Міленіум, 2010. 84 с.

Ганна Душак

Науковий керівник – доц. Журат Ю. В.

Сюжетно-рольова гра як засіб виховання відповідальності у дітей старшого дошкільного віку

Дошкільний вік є сенситивним періодом для розвитку сюжетно-рольової гри, саме тому у цей вік вона є пріоритетною з усіх інших видів ігор. Особливістю сюжетно-рольової гри виступає рольове перевтілення дошкільника під час розвитку уявних ситуацій, об'єднаних одним сюжетом.

Сюжетно-рольова гра – чудовий засіб для розвитку рольової поведінки у дітей. Під час гри діти виконують різні ролі, розвивають творчість, вчать спілкуватися та співпрацювати. Це сприяє формуванню соціальних навичок та усвідомленню різних ролей у суспільстві. Дітям під час сюжетно-рольової гри важливо давати можливість виражати свої думки та ідеї, розкривати та розвивати свою уяву. Також, сприяючи розмаїтості ролей у грі, можна допомогти дітям ліпше розуміти світ навколо та різноманітність соціальних ролей. Виховання відповідальності в дітей є важливим аспектом їхнього розвитку. Сюжетно-рольові ігри стають ефективним засобом формування цієї важливої якості, оскільки вони не лише дозволяють дітям взаємодіяти в ігровому середовищі, а й розвивати ключові соціальні та емоційні навички [2].

Сприяючи відповідальності через сюжетно-рольові ігри, можна створити цікавий та ефективний метод формування важливої життєвої якості у дітей. Ігри надають дітям можливість взяти на себе роль і виконувати завдання, що розвиває навички самостійності та прийняття відповідальності за власні вчинки.

У сучасному педагогічному вимірі ігри, зокрема сюжетно-рольові, визнаються ефективним інструментом для розвитку відповідальності у дітей. Ігри як педагогічний інструмент не лише стимулюють розвиток відповідальності у малюків, а й роблять цей процес цікавим і емоційно насиченим. Участь у веселих і захоплюючих іграх сприяє позитивному ставленню до власного виконання обов'язків і прийняттю відповідальності. Ігровий контекст дозволяє дітям експериментувати та відчути

наслідки своїх дій, даючи можливість вчитися на власних помилках [3].

Різноманітність сценаріїв сюжетно-рольових ігор дозволяє враховувати індивідуальні особливості та потреби кожної дитини у процесі виховання відповідальності. Деякі діти можуть потребувати більше часу та підтримки для розвитку цієї навички, тому адаптація ігор до їхнього рівня розвитку та інтересів може бути корисною. Систематична ігрова діяльність у дошкільному віці формує не лише навички, а й особистісні якості, в тому числі відповідальність, яка є важливим елементом гармонійного розвитку малюків.

Сюжетно-рольова гра може розвивати в дітей відповідальність на більш глибокому рівні. Гра може містити розгляд більш складних аспектів відповідальності, таких як взаємодія зі складними емоціями, робота в команді або прийняття важливих рішень у групі. Це розвиватиме у дітей не лише індивідуальну відповідальність, але й соціальну відповідальність перед спільнотою. Додавання елементів несподіванки у сюжетні лінії гри може заохочувати дітей приймати важкі рішення та взаємодіяти у різних контекстах. Це сприяє розвитку адаптаційних навичок і відповідальності в умовах невизначеності [1].

Узагальнюючи, скажемо, що розвиток відповідальності через ігрові сценарії вимагає уважного підходу, але може значно збагатити навчальний процес і сприяти гармонійному особистісному зростанню учасників. Для дошкільнят ігрові сценарії служать важливим інструментом для розвитку не лише конкретних навичок, але і загальної соціально-емоційної компетентності.

Список літератури

1. Кузьменко В.У. Теоретичні основи проблеми розвитку індивідуальності дитини. *Наукові записки Ін-ту психології ім. Г.С. Костюка. АПН України.*, Вип. 24. Київ, 2004. С. 194-205.
2. Піроженко Т.О. Ігрова діяльність дошкільника. Київ: «Грайлук», 2016. 115-134 с.
3. Федорова М.А. Сюжетно-рольова гра як засіб виховання моральних цінностей дошкільника. *Сталий розвиток: проблеми та перспективи: зб. наук. праць.* Житомир: вид-во «Полісся», 2015. С. 164-170.

Дана Заплітна
Науковий керівник – доц. Костик Л. Б.

Особливості ігрової діяльності дошкільників з розладами спектра аутизму

Унаслідок впливу багатьох несприятливих факторів за останні десятиліття відзначається значне збільшення кількості дітей із вираженими розладами спектра аутизму у закладах дошкільної освіти та спеціальних чи загальноосвітніх школах. У зв'язку з цим однією з актуальних проблем педагогіки та психології стає пошук шляхів якісної індивідуалізації навчання та виховання дітей з обмеженими можливостями здоров'я відповідно до їх можливостей та освітніх потреб.

Більшість дітей з розладом спектра аутизму мають проблеми у спілкуванні та взаємодії з іншими людьми. Розвиток відповідної ігрової діяльності дітей тісно пов'язане з розвитком їх комунікації. Саме гра є найефективнішим способом для розвитку соціальної взаємодії та комунікації дітей з аутизмом, які потребують особливих методів і підходів у навчанні [1].

Актуальність обраної теми полягає також у тому, що у дітей з аутизмом ігрові навички найчастіше не розвиваються самостійно, і для їх розвитку потрібна грамотна корекційна робота. Звідси і випливає першорядна важливість завдання психолого-педагогічного супроводу ігрової діяльності дошкільнят, поліпшення розвитку ігрових навичок у дітей з розладами спектра аутизму.

Проблема розладу спектра аутизму для українського та світового суспільства є досить важливою. У результаті досліджень багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців (В. Башина, Г.Пивоварова, Т.Галах, Н.Кисельова, К. Островська, В. Тарасун., Т. Скрипник, Л. Вінг, Е.Ентоні, Дж. Лутц, Б.Рімланд, Л. Каннер, М. Рутгер, Л. Ейзенберг та ін.) у структурі раннього дитячого аутизму вдалося виявити такі розлади: відсутність адаптації до оточення, порушення апетиту, а також афективні розлади; уточнити терміни розгорнутого прояву (до трьох-п'яти років) клініки дитячого аутизму і

можливість виникнення позитивних психопатологічних розладів поряд із симптомами порушення розвитку всіх сфер діяльності.

На думку вчених, у дітей з аутизмом наявні вроджені перцептивні чи когнітивні порушення, що унеможливають їхнє нормальне спілкування та взаємодію з іншими. У дітей раннього та дошкільного віку у процесі гри відбувається становлення особистісних якостей, формуються особливості емоційно-вольової сфери, характеру, комунікації, дії, емпатії, вольової регуляції поведінки та соціальної перцепції. Під час гри відбувається відповідна взаємодія дитини з навколишнім світом, дитина розігрує певні ролі та сюжет, у результаті яких вона починає розуміти соціальні норми і правила [2].

Для дітей з розладом спектра аутизму гра – це можливий спосіб переходу від самозанурення до реальної взаємодії з іншими людьми, можливість зрозуміти свої емоції та почуття до інших дітей, та усіх, хто їх оточує. Головна мета ігрових занять – дати кожній дитині отримати необхідний досвід різних форм взаємодії з іншими дітьми, щоб відчути себе частиною колективу [3].

Отже, аналіз ігрової діяльності виявляє ряд її патологічних особливостей: недорозвинення предметних ігрових дій, ігнорування іграшок, перевага маніпуляцій, орієнтування на перцептивно яскраві, а не функціональні властивості предметів, надання переваги неігровим предметам, що дають сенсорний ефект (тактильний, зоровий, нюховий). Гра у таких дітей переважно некомунікативна, вони ліпше грають наодинці, у відокремленому місці, присутність інших дітей зазвичай ігнорується.

Список літератури

1. Аршатська О.С. Психологічна допомога дитині раннього віку при дитячому аутизмі, що формується. *Дефектологія*. 2005. №2 2005. С. 46-57.
2. Базима Н.В. *Розвиток мовлення дітей з аутизмом*. Київ. Літера ЛТД, 2019. 144 с.
3. Базові теоретичні підходи до формування особистості у дітей з аутизмом. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/19666854.pdf>

Значення репертуару в мистецьких закладах освіти

Ретельно продуманий виконавський репертуар має досить важливе значення, який, найперше, спирається на освітню програму і, звісно, на досвід самого педагога, який вивчає цей репертуар протягом усього свого творчого життя. І справа не в тому, щоб «осягнути неосяжне», а щоб визначити зразки, на яких можна розвивати професіоналізм, музичну культуру і зацікавлене, творче ставлення до музики. Тому репертуар повинен складатися з творів різних епох і стилів, сприяти інтенсивному музичному та технічному розвитку.

Метою нашого дослідження – висвітлення основних питань і проблем у виборі репертуару в мистецьких закладах освіти.

Підбір репертуару не завжди легкий творчий процес. І тут необхідно проявляти професійну вимогливість. Однією з основ навчального репертуару вважається фольклор, адже шлях від народної пісні веде не тільки до вершин світової класики, а й до сучасної музики. Але саме класика здатна створити імунітет проти поганого смаку, оскільки вічні цінності класичної музики позитивно впливають на духовний і моральний світ людини. Однак у наші дні одного класичного репертуару вже недостатньо, для виховання сучасного учня потрібно проявити педагогічний такт, професійне чуття і мудрість, щоб знайти найкраще у всьому різноманітті сучасної музики і вберегти учня від низькопробних зразків поп-культури [1].

Популярність «легкої» музики зрозуміла та зумовлена як впливом смаків родини, так і засобів масової інформації, низькою культурою сприйняття класичної музики в суспільстві. Однак безперечно й те, що виконання джазу, рок-музики не тільки подобається молоді, але й розвиває музичні здібності. Виконання складних технічних і звукових завдань при грі оркестрових перекладень відбувається успішніше, якщо репертуар підібраний правильно й відповідає віку виконавців. Твори мають бути їм близькі та зрозумілі [3].

При роботі над твором у подальшому концертному виконанні особливу увагу треба звернути на вибір темпу, точніше, вибір тривалості, взятої за одиницю руху і врахувати, що ритмічний розвиток у партії супроводу йде за рахунок дроблення тривалостей. Ясна артикуляція, увага до всіх текстових указівок, уміння подумки оркеструвати фактуру допоможуть точно, яскраво й емоційно насичено виконати твір [2].

Безперечно, в репертуарі сучасного інструменталіста необхідно поєднувати як естрадно-джазові, так і класичні твори. І завжди треба пам'ятати, що саме через виконання п'єс свого репертуару виконавець розуміє зв'язок музики з життям і його власним музичним досвідом. Отже, репертуар – це основа методики навчання. Вдумливе і серйозне його вивчення, правильний підхід до його вибору, створення виконавчих варіантів є засобом виховання смаку, інтелекту, духовного світу учня. Робота педагога з репертуаром відкриває широкі можливості для самореалізації, пошуку нових креативних форм і методів навчання.

Список літератури

1. Баштан С. В. З історії жанру сольної-інструментальної виконавства на бандурі. *Українське кобзарство в музичному світі: традиції і сучасність : тези до всеукр. наук.-практ. конф.* Київ. 1997. С. 3–4.
2. Дутчак В. Г. Бандурне мистецтво діаспори у навчальних програмах зі спеціальності «Музичне мистецтво. Народні інструменти. Бандура». Актуальні проблеми викладання музичних дисциплін у вищій школі [для вузів]. *Науковий вісник національної музичної академії імені П. Чайковського.* 2004. Вип. 35. С. 277–286.
3. Мокрогуз І. Художній і технічний компоненти виконавства: історичний аспект. *Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції «Музична освіта України: проблеми теорії, методики, практики».* Дрогобич : Молодь і ринок, 2009. В. №5 (52). С. 48–52.

Вікторія Іванська
Науковий керівник – доц. Нікула Н. В.

STEM-технології як основа формування інтересу у молодших школярів до вивчення до математики

Сьогодні математична освітня галузь є тим джерелом, яке не тільки формує математичну компетентність, але й розвиває критичне мислення, творчі здібності, точність і чіткість міркувань, висловлювань і дій, формує самостійність та розвиває пізнавальний інтерес молодших школярів.

У контексті сучасної школи для формування інтересу молодших школярів до вивчення математики недостатньо лише традиційних підходів і засобів. Зважаючи на технологічний, інформаційний розвиток суспільства, учнів сьогодні важко зацікавити, саме тому вважаємо, що використання вчителем на уроці математики STEM-технології буде ефективним засобом формування в учнів інтересу до вивчення математики.

STEM-технології (Science, Technology, Engineering and Mathematics) – це спосіб організації освітнього процесу, який синтезує, об'єднує у собі науку, інженерію, технології та математику. Відповідно до цього підходу, підґрунтям для здобуття знань є легка, цікава для розуміння візуалізація математичних чи наукових явищ. Застосування STEM-технології забезпечує невимушене оволодіння знаннями, легке формування математичних умінь і навичок [1].

В освітніх закладах, де використовуються STEM-технології, на першому місці посідає освітній процес та вирішення практико-орієнтованих завдань. Учитель у процесі реалізації STEM-технології виступає модератором навчального процесу, основна функція якого – максимально доступно продемонструвати і пояснити учням зв'язки між математичними процесами та забезпечити формування пізнавального інтересу учнів. Адже його формування займає вагомe місце у контексті вивчення математики, оскільки він виступає чинником успішного навчання та є запорукою особистісного розвитку школяра.

В освітньому закладі значний вплив на розвиток

пізнавального інтересу впливають різні компоненти: особистість вчителя, зміст навчальних предметів, форми, методи засоби, що використовуються, тощо. Використання вчителем цікавих, нетрадиційних форм, методів, засобів – важливий фактор формування пізнавального інтересу, а STEM-технологія сьогодні є потужною основою, базою, яка містить такий інструментарій.

На уроках математики, з метою формування у молодших школярів інтересу, вчитель може використовувати різноманітні форми STEM-технології. Зокрема, такі: STEM-уроки, квести, організація мейкерства, хакатонів, дослідницького навчання тощо. Використання їх формує в учнів уміння бачити шлях розв'язання проблеми, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, розвиває критичне, логічне мислення, вміння аналізувати, абстрагувати.

Потужним інструментом для формування інтересу до вивчення математики сьогодні виступають засоби STEM-технології. Це інструментарій, який забезпечує можливість здійснення експериментальної, дослідницької, конструкторської, винахідницької діяльності молодших школярів з метою розвитку їх математичної компетентності [2]. Основними засобами STEM-технології у початковій школі сьогодні є: Lego, палички Кюізенера, танграм, діаграма Венна, інтелект-карти «Mind Мар», коректурні таблиці тощо.

Підсумовуючи вищезазначене, можемо стверджувати, що сьогодні для формування інтересу до вивчення математики вчитель може застосовувати елементи STEM-технології використовуючи її форми, методи, засоби та забезпечити діяльнісний підхід у формуванні математичної компетентності молодших школярів.

Список літератури

1. STEM-освіта. URL: <https://imzo.gov.ua/stem-osvita/>
2. Інноваційні засоби та форми організації навчального процесу STEM-освіти. URL: <https://imzo.gov.ua/stem-osvita/zasobi-ta-obladnannya-stem/>

Соціальне партнерство в соціальних службах

Соціальне партнерство в соціальних службах – це процес співпраці між різними групами й організаціями, які мають спільну мету забезпечення підтримки та поліпшення якості життя людей, які потребують соціальної допомоги. Це може включати співпрацю між громадськими організаціями, державними установами, бізнесом, академічними установами та іншими зацікавленими сторонами.

До основних аспектів соціального партнерства в соціальних службах належать: спільні цілі та цінності; ресурси та експертизу; спільне планування та виконання проєктів; взаємодію та комунікацію; оцінку та вдосконалення; адвокатуру та зміну політики.

Спільні цілі та цінності є фундаментом для успішного соціального партнерства в галузі соціальних служб. Вони відображають загальне бажання різних сторін співпрацювати для досягнення спільної мети та покращення якості життя в громаді. Партнери можуть поділяти цінності, такі як справедливість, рівність та інклюзія, і віддавати перевагу спільним цілям, таким як забезпечення соціальної справедливості, зменшення нерівності та підтримка уразливих груп населення.

Ресурси й експертиза – це два ключових аспекти, які різні партнери можуть об'єднати для досягнення спільних цілей у сфері соціальних служб. Ресурси можуть охоплювати фінансові, матеріальні та людські, доступ до яких допомагає здійснювати різноманітні програми та послуги. Експертиза в різних галузях, таких як психологія, соціальна робота, юриспруденція тощо, дозволяє партнерам надавати кваліфіковану допомогу та консультації в рамках спільних проєктів.

Спільне планування та виконання проєктів – важлива складова соціального партнерства в соціальних службах. Планування зазвичай включає в себе визначення мети проєкту,

розробку стратегій та планів дій, визначення ролей та відповідальності різних учасників, а також оцінку ризиків і ресурсів, необхідних для виконання проєкту.

Узаємодія та комунікація виступають як важлива основа соціального партнерства в галузі соціальних служб. Це процес встановлення ефективних відносин між різними учасниками співпраці та забезпечення взаємного порозуміння та спільного розв'язання проблем.

Оцінка та вдосконалення є необхідними етапами у процесі розвитку соціальних служб і партнерства в цій сфері. Після впровадження програм або проєктів важливо систематично оцінювати їх ефективність і результативність, а також здійснювати аналіз накопичених даних та отриманих результатів.

Адвокатура та зміна політики є важливими аспектами в розвитку соціальних служб і сприяють змінам на рівні системи. Адвокатська діяльність передбачає захист прав та інтересів вразливих груп населення, сприяє створенню правових механізмів для поліпшення їхнього статусу та доступу до соціальних послуг. Зміна політики зорієнтована на формування та реалізацію стратегій та програм, спрямованих на покращення соціального захисту населення, розвиток соціальної інфраструктури та забезпечення доступу до якісних соціальних послуг.

Соціальне партнерство є важливим елементом у розвитку та забезпеченні ефективних соціальних служб. Шляхом об'єднання зусиль різних сторін можна досягти вищих результатів і забезпечити більш ефективну допомогу тим, хто її потребує.

Список літератури

1. Мещан І. В. Соціальне партнерство в наданні соціальних послуг населенню: світовий досвід і перспективи для України. *Науково-теоретичний альманах Грані*. 2017. № 20(2). С. 43-48. URL: <https://doi.org/10.15421/171723>

Єлизавета Кирницька
Науковий керівник – Кушнірик Р. В.

Інтеграція ігор і вправ у логопедичну терапію дітей з порушеннями артикуляції

Інтеграція ігор і вправ у логопедичну терапію дітей з порушеннями артикуляції є ефективним підходом до корекції мовленнєвих порушень.

У науковій літературі логопедична терапія визначається як ефективний метод для оцінки, діагностики, корекції та профілактики мовленнєвих порушень, зокрема порушень артикуляції. Завдяки залученню ігор і вправ ця терапія не тільки приносить користь, але й перетворюється на захоплюючий процес для дитини [2, с. 37].

Ігровий підхід у логопедичній терапії дозволяє дітям з порушеннями артикуляції активно взаємодіяти з оточуючими предметами та ситуаціями, відчуваючи себе впевненіше та комфортніше [1]. Гра стимулює їхній інтерес і мотивацію до виконання вправ, що сприяє поліпшенню результатів терапії.

Під час ігрових сесій, логопеди використовують різноманітні ігрові методики, спрямовані на розвиток правильної артикуляції та інших мовленнєвих навичок [3, с. 89]. Застосування ігрових елементів, таких як карткові ігри, рольові вистави, конструктори та інше, перетворює процес терапії на захопливу й освітню діяльність.

Важливим аспектом ігрової логопедичної терапії є не лише розвиток мовленнєвих навичок, але й підтримка позитивного емоційного стану дитини. Гра допомагає зменшити стрес і тривогу, які можуть виникати під час терапії, та сприяє формуванню позитивного ставлення до процесу лікування.

Інтеграція ігор і вправ у сесіях логопедичної терапії має кілька переваг. По-перше, ігри надають мотивацію та задоволення при вправах на вимову звуків, що призводить до збільшення залученості та слухняності дітей. По-друге, ігри забезпечують можливість для практики навичок у реальних ситуаціях, що сприяє застосуванню засвоєних умінь за межами

терапевтичного простору. Крім того, ігри дозволяють індивідуалізувати плани лікування, допомагаючи терапевтам адаптувати активності для досягнення конкретних потреб і цілей кожної дитини.

Упровадження ігор і вправ у рамках логопедичної терапії пропонує інтегрований підхід до подолання артикуляційних труднощів у дітей. Через уміле поєднання цілеспрямованих вправ з ігровими елементами, фахівці здатні створювати захоплюючі та змістовні заняття, які відповідають унікальним потребам молодих клієнтів. Додатково ігрова діяльність відкриває можливості для позитивної соціальної взаємодії та комунікації з однолітками, що важливо для розвитку навичок спілкування.

Список літератури

1. Зубкова Т. В. Логопедичні вправи та ігри для дітей з порушеннями артикуляції звуків. 2015. URL: <https://www.litmir.me/br/?b=162401&p=1>
2. Коваленко О. В. (2010). Ігрові методики корекції артикуляційних порушень у дітей дошкільного віку. *Логопедичні студії*. 2010. № 6. С.35-39.
3. Гладка Н. С. Ігрові технології в роботі логопеда з дітьми з порушеннями артикуляції. *Слово і час*. 2017. № 10. С. 88-92.

Маріана Кобеля
Науковий керівник – доц. Маковійчук О. В.

Формування самооцінки молодших школярів в умовах спільної проєктно-технологічної діяльності

Сучасний світ дуже швидко змінюється, відбувається технологічний прогрес, тому суспільству потрібні люди, які здатні та вміють приймати нестандартні рішення, готові до змін та мислять творчо.

Головне завдання Нової української школи – розвиток особистості дитини молодшого шкільного віку, її самостійної активності, становлення як суб'єкта діяльності, максимальна реалізація її творчого потенціалу задля сприяння всебічному і гармонійному особистісному розвитку, інтелектуальному росту, формуванню психічних процесів [1, с.3].

Підготовка школярів до життя у демократичному суспільстві шляхом запровадження методів викладання навчальних дисциплін, які стимулюють незалежність думки, судження, спонукають до відповідної компетентної діяльності – пріоритетна освітня мета. Це привело до розвитку багатьох методів навчання, які сприяють усебічному розвитку учнів, диференціації та індивідуалізації навчання, оптимізації навчання та організації проблемного навчання [3].

Формування самооцінки – один з найважливіших чинників розвитку особистості дитини. Вона активно формується у молодшому шкільному віці під впливом дорослих та однолітків з якими дитина контактує, а, спираючись на чужі судження, в дитини формується і самооцінка.

Адекватна самооцінка слугує «фундаментом» для розвитку особистості впевненої у своїх можливостях. Неадекватна самооцінка є серйозною перешкодою для подальшого розвитку дитини і може призвести до конфліктів і різних неприємних ситуацій.

Уміння оцінювати себе закладається ще в ранньому дитинстві, а розвиток і вдосконалення його відбувається впродовж усього життя. Діти молодшого шкільного віку

більшість часу проводять саме в школі, тому основний чинник впливу на самооцінку молодшого школяра виступає діяльність вчителя.

Перед учителем початкових класів стоїть задача не лише передати дітям знання, а й навчити дітей здобувати ці знання самостійно, вміти їх застосовувати для виконання нових завдань, опановувати, контролювати й оцінювати свої дії. Це завдання можна виконати за допомогою проектно-технологічної діяльності, оскільки вона дозволяє впроваджувати особистісно зорієнтований підхід у навчанні, інтегрувати набуті знання й уміння [4].

Проектно-технологічна діяльність дозволяє кожному учневі проявити себе, розвивати творчість і пошуково-дослідницькі навички, показати свої здібності та принести користь групі чи команді. Метод проектів вважають одним з найперспективніших методів навчання, оскільки робота над ним носить інноваційний характер, підвищує у школярів мотивацію до навчання та самооцінку.

Отже, використання спільної проектно-технологічної діяльності дає можливість кожній особистості розвиватися всебічно. Завдяки тому, що проектне навчання реалізовується через міжпредметні зв'язки, це сприяє розвитку креативності в учнів, уміння шукати інформацію та працювати з нею, працювати в колективі та комунікувати, кожен учень постає в позиції активного учасника проекту. Так створюється ситуація успіху, загальної захопленості, розвивається творчість і позитивна самооцінка.

Список літератури

1. Махлай Т. А. Особливості формування самооцінки молодших школярів у процесі позакласної виховної роботи. Вінниця, 2022. 15 с.
2. Михайлишин Р. Метод проектів у початковій школі як педагогічна технологія. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*. 2016. Вип. 30. С. 43-53.
3. Проекти в початковій школі: тематика та розробка занять /За ред. О. Онопрієнко. Київ: Шкільний світ, 2008. 128 с.

Психологічна травма як предмет дослідження

Психологічна травма як предмет дослідження – одна з ключових тем у галузі психології та психіатрії. Цей концепт охоплює різноманітні аспекти емоційного та психічного страждання, яке може виникати внаслідок негативних подій, конфліктів, насильства чи інших травматичних впливів на особистість. За DSM-5 [2] травматична подія має місце тоді, коли вона пов'язана зі смертю, загрозою смерті, тяжким пораненням або якоюсь іншою загрозою фізичної цілісності; причому дана подія може торкатися людини прямо чи опосередковано – через релевантних осіб.

Деякі вчені, аналізуючи травматичні події, іменують їх як «психогенія». Г.Пастощук[3] під психогенією розуміє незвичайні травматичні впливи середовища, тобто такі, що діють через свою об'єктивну обтяжливність. К. Кравченко [1] поділяє патогенні чинники на психічну травму і психогенії. Психотравму автор характеризує як гострий, неочікуваний з тяжкими наслідками травмувальний вплив (смерть батьків, розлучення батьків, залишення батьків, відокремлення від батьків, інцест). Як психогенії виокремлено: побоювання за життя батьків і своє обмеження контактів з однолітками, вимоги бездоганної поведінки, покарання за проступки, незадовільні стосунки між батьками, тяжка хвороба в батьків, нерозділене кохання, крах життєвих планів тощо. На думку М. Зінов'євої [4], психологічна травма – це значуща для людини подія, яка глибоко зачіпає її суть і викликає стійке переживання.

У науково-дослідницькій літературі можна зустріти різні класифікації психологічної травми:

– за інтенсивністю психотравми поділяються на: 1) масивні (катастрофічні), раптові, гострі, несподівані (вони можуть бути надактуальними для особистості і абсолютно неактуальними); 2) ситуаційні, гострі, несподівані (пов'язані з утратою соціального престижу); 3) пролонговані ситуаційні (можуть бути

усвідомлюваними та неусвідомлюваними); 4) пролонговані ситуаційні, що призводять до усвідомленої необхідності стійкої психічної перенапруги.

– за психотравмуючими фактори: 1) шоківі психічні травми (напад тварини, поява чужого); 2) психотравмуючі ситуації, які короточасні, але психологічно дуже значущі для людини; 3) хронічно діючі психотравмуючі ситуації, що зачіпають основні орієнтації особистості (сімейні конфлікти, суперечливе і деспотичне виховання); 4) фактори емоційної депривації (недолік догляду, турботи, ласки тощо).

Серед основних симптомів психотравми можна виділити: наявність події, яка суб'єктивно оцінюється як сильне потрясіння; нав'язливість спогадів («перемотування» подій); залучення (людина не може дистанціюватися від ситуації, що призвела до психотравми); постійне відчуття душевного та фізичного дискомфорту, внутрішньої спустошеності та пригніченості, образи, розгубленості, апатії; схильність до саморуйнування.

Отже, психологічна травма пов'язана найперше з певними обставинами та подіями в житті конкретної особистості, які виходять за межі її суб'єктивного досвіду та супроводжуються інтенсивними емоційними переживаннями.

Список літератури

1. Кравченко К.В. Дослідження ставлення батьків до дитини у сучасних українських сім'ях. *Матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. «Актуальні питання соціальної та практичної психології у координатах сучасних парадигм»* : зб. наук. праць / За заг. ред. проф. Н.Є. Завацької, 23–24 січн. 2015 р. Северодонецьк: Вид-во Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, 2015. С. 88-90.
2. Медична психологія : в 2-х т. Т. 1. Загальна медична психологія /за ред. Г.Я. Пилягіної. Вінниця : Нова Книга, 2020. 288 с.
3. Пастощук Г.Д. Життєдіяльність неповних сімей як психологічна проблема. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки»*. 2018. № 3. С. 85-91.
4. Зінов'єва М.В. Взаємозв'язок дитячо-батьківських відносин і ненормативної поведінки дітей дошкільного віку. *Психологічна наука і освіта*. 2000. № 3. С.35.

Христина Копистинська
Науковий керівник – доц. Журат Ю. В.

Формування педагогічної компетентності майбутнього психолога у процесі професійної підготовки

Професійна підготовка майбутнього психолога як фахівця, професійні вміння якого відповідали б актуальним викликам сьогодення є однією з актуальних проблем сучасної освіти [3]. Модерна система вищої освіти призначена творити відповідні умови для професійної підготовки майбутнього психолога, прямувати до постійного професійного розвитку, і, як результат, продуктивну професійну діяльність і самореалізацію. Окрім успішного оволодіння необхідною базою знань і вмінь відповідно до обраної спеціальності, важливе формування педагогічної компетентності, що є однією з умов готовності до професійної підготовки майбутнього психолога.

Мета дослідження – висвітлення педагогічних умов та моделі формування педагогічної компетентності майбутнього психолога у процесі професійної підготовки.

Середовище, у якому здійснюється формування професійної компетентності майбутнього психолога за урахуванням галузевих вимог освітньої моделі та отримання кваліфікаційної результативності стосовно фахового рівня майбутнього психолога, – це педагогічні умови в системі підготовки майбутніх психологів [2].

Однією з умов формування педагогічної компетентності, на думку А. Дмитренко, є суттєве збагачення змісту фахових дисциплін, пов'язаних із опануванням інноваційних технологій в освіті.

Наступна умова полягає у: налагодженні творчого освітньо-виховного середовища, зорієнтованого на формування у студентів креативного підходу до навчання. Середовище, яке оточує суб'єкта в навчально-виховному закладі, є і освітнім, і виховним. Під освітньо-виховним середовищем вчена визнає спеціально організовану педагогічну взаємодію, структуровану систему педагогічних факторів та умов формування

соціально-професійного рівня окремо взятого суб'єкта, як майбутнього сертифікованого фахівця. Окрім вищесказаних умов, варто назвати наступну – поліпшення методичного упорядкування самостійної роботи студентів за спеціальністю. Самостійна робота може базуватися на навчально-творчій діяльності, яка стосується опрацювання окремих змістовних модулів, що є продуктом відповідного методичного супроводу. Виходячи з цього, викладач виступає у ролі консультанта, що розробляє методичні рекомендації, коригує їх змістову частину.

Український психолог О.Ф. Бондаренко [1] доводить, що, окрім умов, професійна підготовка психолога має передбачати: первинний відбір професійно придатних кандидатів; побудову теоретичної моделі спеціаліста: розробку стандартів, вимог до особистості; розробку змісту навчання та розвитку особистості психолога.

Модель професійної підготовки неможливо побудувати без урахування соціальних витоків і аналізу особливостей залучення носія цієї професії у соціум.

Отже, професійна підготовка є головним компонентом становлення майбутнього психолога як конкурентоспроможного фахівця, який передбачає оволодіння сформованими умовами, змістом і моделлю педагогічної компетентності.

Список літератури

1. Бондаренко О. Ф. *Психологічна допомога: теорія і практика*: навч. пос. для студентів старших курсів психологічних факультетів. Київ: Укртехпрес, 1997. 216 с.
2. Дмитренко А. Обґрунтування педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. URL: <https://pathofscience.org/index.php/ps/article/view/844/814>
3. Пророк Н.В. Психологічні основи професійного розвитку практичного психолога: автореф. дис. ... д-ра психол. наук. Інститут психології ім. Г.С. Костюка НАПН України. Київ, 2013. 42 с.

Сім'я як об'єкт соціальної роботи

Соціальна робота з сім'єю спирається на її розуміння як малої соціальної групи [3]. На макрорівні при розгляді сім'ї як соціального інституту вивчаються: суспільна свідомість у сфері шлюбно-сімейних стосунків, узагальнені характеристики сімейної поведінки окремих груп населення за різноманітних економічних і культурних умов, вплив суспільних потреб на характер відносин і спосіб життя сім'ї, причини та наслідки недостатньо високої ефективності функціонування інституту сім'ї за тих чи інших умов; соціальний механізм зміни сімейних норм і цінностей; ефективність реалізації інститутом сім'ї своїх основних функцій у різних політичних, соціально-економічних і культурних умовах; співвідношення зразкових сімейних норм і цінностей та реальної поведінки сім'ї і т. д.

На мезорівні вивчаються умови формування, структури та етапи розвитку сучасної сім'ї, розподіл обов'язків у сім'ї, причини та мотиви розлучень тощо. При вивченні структури сім'ї використовуються не лише кількісні показники, такі як склад сім'ї, кількість її поколінь, а й якісні характеристики: міра згуртованості, характер сімейної взаємодії, розподіл соціальних ролей та верховенства в сім'ї, структура сімейного спілкування та ін. На цьому рівні соціальної роботи досліджуються різні функції сім'ї, спроможність подружжя реалізовувати їх у процесі спільного життя: виховна, господарчо-побутова, духовного спілкування, репродуктивна, матеріального забезпечення, ігрова, організаційна та ін.

На мікрорівні соціальної роботи досліджуються соціальні та соціально-психологічні проблеми подружжя, проводиться діагностична робота як важливий етап надання соціальної допомоги і підтримки [1].

У соціальній роботі з сім'єю застосовуються соціальні технології: соціальне забезпечення, соціальне страхування, соціальна опіка і піклування. З сім'єю, яка перебуває у складній

життєвій ситуації внаслідок індивідуального випадку чи складної психотравмуючої ситуації, проводиться сімейна психотерапія, реалізуються різні технології соціальної роботи, які мають на меті поліпшення соціального і психологічного стану подружжя і членів родини: соціальна корекція, соціальна терапія, психологічне і соціальне консультування, соціально-психологічна адаптація.

Для організації рекреаційної діяльності, проведення дозвілля, допомоги у реалізації виховної функції сім'ї застосовуються соціально-педагогічні методи і методи соціального виховання. Актуальною для попередження дисгармонії сімейних стосунків, поліпшення її соціально-психологічного стану є соціальна робота на місцевому рівні, спрямована на активізацію зусиль громади у напрямку благоустрою району, створення умов для відпочинку, тимчасового перебування маленьких дітей у дитячих кімнатах, створення ігрових майданчиків для дітей, забезпечення сучасним і зручним транспортним обслуговуванням тощо [2].

Список літератури

1. Ковальчук А. Сім'я як чинник формування ціннісних ставлень у дітей до людей. *Наукові перспективи*. 2021.
2. Семигіна Т. Сучасна соціальна робота. Київ : Академія праці, суспільних відносин і туризму, 2020. 275 с.
3. Сім'я. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / за заг. ред. проф. І. Зеревої. Київ, Сімферополь : Універсум, 2012. С. 454-457.

Валентина Корня
Науковий керівник – доц. Костик Л. Б.

Формування словникового фонду у дошкільників з порушеннями усного мовлення

Одним із головних завдань дошкільної освіти є формування особистості дитини та її підготовка до навчання у школі. Науковці С. Конопляста, Ю. Рібцун, М. Шеремет зауважують негативну динаміку у напрямку збільшення кількості дітей дошкільного віку із порушеннями усного мовлення. У цієї категорії дітей визначено труднощі опанування знаннями визначеними у Програмах навчання і виховання дітей дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти. Від своєчасності мовленнєвого розвитку залежить і якість підготовки дітей до школи, формування у них мисленнєво-пізнавальної діяльності, поведінки й особистості дитини в цілому. В. Тарасун у зв'язку з цим указувала на значущість превентивного навчання і виховання дошкільників з порушеннями мовлення. Особливої вагомості у зв'язку з цим набуває логопедична робота з дітьми із порушеннями мовлення дошкільного віку [4].

Від рівня сформованості усіх сторін мовлення дитини залежить рівень опанування нею у наступному навчальною інформацією та навчальною діяльністю. Оскільки мовлення і мисленням – два взаємозалежні психічні процеси, за висновками Л. Виготського, то дитина, яка має порушення процесу засвоєння мови та формулювання мовленнєвої діяльності, не може повноцінно розвинути мисленнєво-пізнавальну функцію, що негативно позначається у подальшому на оволодінні читанням і письмом у початковій школі. У зв'язку з цим формування усного мовлення у дітей дошкільного віку розглядається одним з найважливіших завдань.

У дошкільному віці починається засвоєння слів, що позначають ознаку предмета, у результаті чого формується образне мовлення уміння описувати, порівнювати, аналізувати предмети навколишнього середовища та їх зображення. Завдяки

цьому у дітей повністю оформляється словесно-логічне, понятійне або абстрактне мислення. Розвиток понять відбувається паралельно з розвитком процесів мислення й мовлення і стимулюється тоді, коли вони починають з'єднуватися один з одним [1].

Основним завданням роботи над словником прикметників необхідно вважати формування в мовній свідомості дитини повноцінних семантичних зв'язків. А тому на даний час виділяють у логопедичній роботі з формування словника прикметників два основних напрямки: накопичення мовних одиниць; цілеспрямоване формування у дитини системних зв'язків на семантичному рівні шляхом упорядкування мовних одиниць [2; 3].

Отже, розвиток словника прикметників має бути нерозривно пов'язаним з розширенням уявлень дитини про навколишню дійсність. Робота над семантичним компонентом невіддільна від роботи над іншими компонентами мовної системи. При формуванні словника особлива увага повинна бути звернена на взаємозв'язок лексичного та граматичного значень слова. Словник дитини повинен розвиватися паралельно з розвитком розумових операцій. Саме аналітико-синтетична робота зі словом формує його як мовний знак.

Список літератури

1. Ільяна В.М. Особливості образного мовлення в дітей дошкільного віку із ЗНМ. *Дефектологія*. Особлива дитина: навчання та виховання. 2010. №3. С. 27-31.
2. Мілевська О.П. *Методичні аспекти формування описових умінь у старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення*. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/504143.pdf>
3. Соботович Є.Ф. *Порушення мовного розвитку та шляхи їх корекції: навчально-методичний посібник*. Київ: ІСДО, 2015. 204 с.
4. Тарасун В.В. *Превентивне навчання дошкільників з порушеннями мовленнєвого розвитку: монографія*. Київ. 2018. 255 с.

Аналіз впливу ігрових методик на розвиток емпатії у дітей дошкільного віку

У сучасному світі емоційний інтелект та вміння співпрацювати у дітей раннього віку набуває особливої актуальності. Емпатія, здатність розуміти та відчувати емоції іншої особи, є фундаментом для формування міцних міжособистісних відносин, співпраці, та соціальної адаптації. Ігрові методики відіграють ключову роль у стимулюванні емоційного та соціального розвитку дошкільників, адже гра є провідним видом діяльності дітей.

Дослідженню проблеми становлення й розвитку емпатії на етапі дошкільного дитинства приділяли увагу науковці О.Олійник, О.Кононко та чимало інших. Зокрема, ігри як засіб розвитку емпатії визначаються як природне середовище для дитини, де вона може експериментувати, взаємодіяти з однолітками та набувати потрібних навичок [2]. Через ігрову діяльність діти вчаться розпізнавати та називати емоції, розуміти причини емоційних станів інших, а також виявляти співчуття та підтримку. Сюжетно-рольові ігри, командні ігри, ігри драматизації є особливо ефективними у розвитку емпатії дошкільників.

Сюжетно-рольові ігри дозволяють дітям перевтілитися в інших людей або персонажів, відчувати їхні переживання та дивитися на світ їхніми очима. Таке перевтілення не тільки розвиває уяву та креативне мислення, але й сприяє глибшому розумінню емоцій інших людей, що є ключовим аспектом емпатії.

Командні ігри вказують на важливість значення колективної роботи та взаємодопомоги. У процесі таких ігор діти вчаться працювати разом для досягнення спільної мети, розуміючи, що успіх можливий лише через спільні зусилля. Використання таких ігор розвиває у дітей уміння йти на компроміси у різних ситуаціях.

Ігри драматизації, в яких діти створюють та відтворюють різні сценарії, також важливі для розвитку емпатії [1]. Такі ігри дозволяють дітям експериментувати з різними соціальними ситуаціями, відчувати різноманітні емоційні стани та вчитися виражати свої емоції через слова та дії. Драматизація сприяє розвитку здатності співпереживати та надавати емоційну підтримку, що є важливими складовими емпатійної поведінки.

Проте педагоги відіграють вирішальну роль у виборі ігрових методик та адаптації їх до індивідуальних потреб та особливостей кожної дитини. Важливо, щоб вихователі створювали безпечне та підтримуюче середовище, де діти можуть вільно виражати свої емоції та вчитися емпатії через ігрову взаємодію.

Отже, використання ігрових методик у дошкільній освіті відкриває безмежні можливості для розвитку емпатії у дітей. Через ігри діти не тільки вчаться розуміти емоції інших, але й розвивають важливі соціальні навички, які допоможуть їм у подальшому житті.

Список літератури

1. Олійник О.М. Розвиток емпатії у дітей старшого дошкільного віку в процесі театралізованої діяльності. *Проблеми сучасної психології*. 2010. Вип. 9. URL: <http://problemps.kpnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/58/2017/06/9-17.pdf>
2. *Соціально-моральне виховання дошкільника: дослідно-технологічні аспекти* : навч.-метод. посіб. для студентів пед. спец. / уклад.: О.Л.Кононко [та ін.] ; за заг. ред. проф. О. Л. Кононко ; Ніжин. держ. ун-т ім. Миколи Гоголя. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2020. 415 с.

Анна-Марія Крехович
Наук. керівник – проф. Романюк С. З.

Формування дослідницької компетентності молодших школярів в умовах Нової української школи

Сучасна парадигма освіти спрямована на активний, всебічний розвиток зростаючої особистості, на формування її твердих і м'яких навичок крізь призму інноваційних, практико-орієнтованих підходів. Саме шкільна освіта має забезпечити можливості для творчого опанування та практичного використання досвіду людської діяльності, здатності самостійно мислити, застосовувати набуті знання на компетентнісній основі. У зв'язку з цим варто розвивати дослідницькі навички молодших школярів, формувати їх дослідницьку компетентність. Адже саме у молодшому шкільному віці розвивається допитливість, потреба у пізнанні навколишнього світу, зростає бажання навчатися.

На важливість формування дослідницької компетентності у процесі навчання звертали увагу такі науковці, як О.Савченко, П.Підкасистий, С.Гончаренко, Т.Байбара, Л.Сущенко, М.Думнич та ін., розробляючи новітні форми роботи та інтерактивні методи розвитку дослідницьких навичок.

Аналіз джерельної бази та практичного досвіду дає підстави стверджувати, що під час навчання учні повинні не лише засвоювати теоретичні знання, але й уміти аналізувати, самостійно виконувати посильні практичні завдання, бути відповідальним за свої дії та наслідки. Зауважимо, що дослідницька компетентність реалізується у процесі освітнього процесу через дослідницьку діяльність. А тому вчителю треба добирати навчальний матеріал на дослідженні, забезпечуючи при цьому дидактичний принцип зв'язку теорії з практикою. Також зазначимо, що розвиток дослідницьких навичок у молодших школярів сприяє їхній мотивації до навчання, оскільки дозволяє відчувати себе активними учасниками освітнього процесу та сприймати навчання як цікаву, захоплюючу діяльність [2].

Зауважуємо, що основні аспекти формування дослідницької компетентності орієнтовані на розвиток учнівських здібностей до самостійного пошуку знань та вміння критично оцінювати інформацію і складаються з таких етапів [1]:

Перший етап полягає у створенні стимулюючого середовища, яке активізує дослідницький інтерес школярів шляхом проведення цікавих експериментів і вивчення цікавих тем.

Другий етап – навчання конкретних дослідницьких навичок, таких як збір і аналіз інформації, формулювання гіпотез, а також критичне мислення.

Третій етап полягає в застосуванні інтерактивних методів навчання, які активізують учнів і стимулюють їх до самостійних досліджень.

Четвертий етап передбачає роботу з різноманітними джерелами інформації та вміння відбирати достовірні дані.

Також важливим аспектом є сприяння самореалізації учнів, що допомагає їм відчувати свою важливість і ефективність у процесі досліджень [2].

Отже, дослідницька компетентність молодших школярів займає особливе місце серед ключових освітніх компетентностей і виявляється у здатності пізнавати, критично мислити, ефективно працювати з різними видами та джерелами інформації, самостійно навчатися й самовдосконалюватися, не боятися реалізувати власний потенціал розвиватися.

Список літератури

1. Сущенко Л. О. «Дидактичні засади формування дослідницької компетентності здобувачів початкової освіти у процесі навчання: результати дослідження». *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*. 2022. № 2. С. 42-49.
2. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

Наталія Кричун
Науковий керівник – доц. Ковальчук І. В.

Наукові підходи до визначення поняття «здоров'я»

Для проведення аналізу впливу ЗМІ на здоров'я молоді вважаємо за доцільне з'ясувати суть понять: «здоров'я» та «здоровий спосіб життя шкільної молоді». Визначення суті цих понять викликає дискусію в наукових колах. Наприклад, Д. Давиденко наводить низку різних визначень терміну «здоров'я»: здоров'я вчений розглядає як процес збереження і розвитку психічних, фізичних і біологічних можливостей людини, її оптимальної працездатності, соціальної активності при максимальній тривалості життя. А також у дослідженнях ученого присутній підхід до визначення здоров'я як здатності людини зберігати відповідну віку витривалість в умовах різких змін кількісних і якісних параметрів сенсорної, вербальної і структурної інформації та аналіз здоров'я як стану організму, що зумовлює його адаптивні можливості і є складовою мотиваційної та інформаційної основи життя.

В окремих працях науковця здоров'я досліджується як стан організму, коли функції всіх систем врівноважені із середовищем і відсутні хворобливі прояви. Або поняття «здоров'я» розглядається як існування, що припускає найбільш повноцінну участь у різноманітних видах суспільної та іншої діяльності [цит за 2].

Як зауважують О. Балакіреєва, О. Яременко, Р. Левін, «у сучасних дослідженнях представлено майже 300 дефініцій даного поняття, що відображають авторські концепції» [4, с.14]. Узагальнення існуючих понять дозволяє виокремити такі характерні особливості цього стану людини: «нормальна функція організму на всіх рівнях його організації (від генетичних структур до структур організмів), нормальний перебіг фізіологічних і біохімічних процесів, які сприяють індивідуальному виживанню та відтворенню; динамічна рівновага організму і його функцій із навколишнім середовищем; здатність до повноцінного виконання основних

соціальних функцій, участь у соціальній діяльності та суспільно корисній праці; цілковитий фізичний, духовний, розумовий та соціальний добробут, гармонійний розвиток фізичних і духовних сил. Це яскраво простежується у визначенні В. Горашука. Дослідник розглядає здоров'я як «певний запас або, інакше кажучи, товар тривалого користування (health stock), який необхідний для виробництва людського капіталу» [1, с. 72]. Вважаємо за доцільне у своєму дослідженні спиратися на визначення ВООЗ, згідно з яким здоров'я – це стан повноцінного фізичного, психічного та соціального добробуту, а не лише відсутність хвороб чи фізичних вад [цит за 2].

Отже, у науковій літературі здоров'я розглядається як фактор адаптації особистості до умов середовища та досягнення успіху в ньому. Такий підхід до здоров'я вимагає брати до уваги різні аспекти формування здоров'я. А аналіз наукової літератури переконує в тому, що здоров'я доцільно розглядати як феномен, що має структуру, різні види та є станом людини, на який можна впливати.

Список літератури

1. Горашук В. Соціально-педагогічний статус валеологічної науки. *Рідна школа*. 1998. №1. С. 70-74.
2. Концепція Загальнодержавної програми «Здоров'я 2020: український вимір» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1164-2011-%D1%80#Text>
3. Яременко О., Вакуленко О. *Формування здорового способу життя: навч. посібник для слухачів курсів підвищення кваліфікації державних службовців*. Київ: Український інститут соц. досліджень, 2000. С. 14–23.

Тетяна Кочерган
Науковий керівник – доц. Равлюк Т. А.

Стрес та емоційне вигорання в соціальній роботі: суть і профілактика

Соціальна робота – це надзвичайно складна та емоційно виснажлива професія в усі часи (належить до типу «людина – людина»), а особливо на сучасному етапі в умовах війни. Це пов'язано також із появою великої кількості внутрішньо переміщених осіб, необхідністю надання соціальних послуг військовослужбовцям та їх сім'ям тощо.

Стрес та емоційне вигорання негативно впливає як на психологічне, так і на фізичне здоров'я фахівців соціальної сфери.

Аналіз наукової літератури засвідчив, що стрес характеризується відчуттям пригніченості, неспроможності долати проблемну ситуацію.

Симптомами стресу є головний біль, втома, порушення сну, дратівливість, тривожність, зловживання алкоголем або / та наркотиками та ін.

У соціальній роботі стрес можуть провокувати конфліктні ситуації з клієнтами, колегами, керівниками; складні ситуації, які потребують негайного реагування та вирішення; відсутність підтримки з боку інших, систематичне психічне напруження в професійній діяльності та ін.

При цьому стрес має як негативну, так і позитивну сторону, адже як нормальна реакція організму на труднощі може стимулювати фахівця до активних дій.

Наслідком діяльності в постійних стресових умовах може стати емоційне вигорання, яке супроводжується емоційною напругою, виснаженням, вичерпністю емоційних і фізичних ресурсів.

Оскільки стрес є провокуючим для виникнення емоційного вигорання фактором, то й симптоми цього явища дещо подібні до симптомів стресу, а саме: зниження мотивації до виконання професійних обов'язків, незадоволеність діяльністю, втрата

концентрації уваги, збільшення помилок, хронічна втома, дратівливість, неспокій, порушення сну, проблеми з фізичним здоров'ям та ін.

У процесі запобігання стресу, а, отже, й емоційного вигорання фахівців соціальної роботи необхідна їм психологічна підтримка: консультації психолога, участь у соціально-психологічних тренінгах, групова психотерапія, супервізія та ін.

У підвищенні ефективності психологічних послуг важлива роль власне соціального працівника, зокрема сформовані у нього вміння:

- виявляти стрес-фактори та найбільш ефективні прийоми зниження їх впливу;
- раціонально використовувати час, чергуючи активну діяльність із відпочинком;
- вести здоровий спосіб життя;
- застосовувати різноманітні методи, засоби для фізичного та психічного самозбереження;
- установлювати особисті межі;
- абстрагуватися від негативних емоційних переживань клієнтів;
- бути готовим до систематичної роботи над собою у профілактиці стресу та емоційного вигорання.

Отже, професія соціального працівника характеризується емоційно насиченою взаємодією з клієнтами, переживанням негативних емоцій, що часто стає причиною виникнення стресу й емоційного вигорання.

Важливо мінімізувати такий вплив на фахівця, використовуючи профілактичні методи та прийоми, в тому числі психологічну підтримку.

Список літератури

1. Профілактика та подолання професійного та емоційного вигорання: метод. рекомендації для спеціалістів соціальних служб. URL: <https://www.slideshare.net/undpukraine/ss-48391940>
2. Юрків Я.І. Теоретичні аспекти профілактики професійного вигорання соціальних працівників. URL: <https://cusu.edu.ua/images/files-2018/conf-18-05-2018/Yurkiv.pdf>

Назарій Кричун

Науковий керівник – асист. Кобилянський В. А.

Використання інтерактивних методів навчання на уроках музичного мистецтва

Сучасна українська школа зорієнтована на нові підходи в організації взаємодії вчителя і учнів. Ключовими векторами реформи закладів загальної середньої освіти нині є педагогіка партнерства й особистісно зорієнтований підхід до учня [3].

Мета дослідження – окреслити особливості інтерактивних методів навчання на уроках музичного мистецтва у сучасних умовах.

На думку науковців, інновації сприятимуть перетворенню учня з об'єкта навчання на співавтора уроку музичного мистецтва. У цьому контексті завдання вчителя музичного мистецтва передбачають формування в учнів програмних компетентностей, залучення школярів до творчої музичної діяльності, розвиток ініціативи й активності дитини під час опанування музичної грамоти. Як переконують дослідження науковців О. Гумінської, Л. Верзацької, Н. Вишнякової, О. Пометун, Л. Пироженко, найбільш ефективними для досягнення таких цілей є інтерактивні методи навчання.

На думку науковців і вчителів-практиків, використання інтерактивних методів значно підвищує інтерес учнів до вивчення музичного мистецтва, сприяє осмисленому засвоєнню навчального матеріалу та формуванню музично-виконавських і творчих компетентностей. У навчально-методичній та науковій літературі наведено низку прикладів інтерактивних методів, які музиканти-педагоги використовують у власній діяльності. Це, зокрема, «Митці та їх твори», «Музичне доміно», «Юний композитор» і багато інших [1], [4].

Також для якісного визначення ефективності інтерактивного навчання науковці визначають критерії та показники опанування учнями музичним мистецтвом. Зокрема, основними критеріями, як правило, науковці обирають програмні результати навчання учнів. За показники вважають: активність учнів на уроці;

прагнення до пізнання нового; комунікативну взаємодію в учнівському середовищі та у трикутнику вчитель – учень – батьки; знання програмного музичного матеріалу; використання на практиці отриманих знань; бажання поглиблювати компетентності з музичного мистецтва шляхом відвідування додаткових занять з музичного мистецтва в позаурочний час [2].

Серед ключових умов організації використання інтерактивних методів навчання вчені визначають довірливі відносини між учителем і учнями, співробітництво та кооперацію вчителя й учнів в освітньому процесі, демократичний стиль спілкування педагога й учня, належну матеріально-технічну базу для здійснення інтерактивного навчання, партнерство закладу освіти та родини учнів, залучення до освітнього процесу музикантів і композиторів регіону, де навчаються учні [2].

Отже, використання інтерактивних методів навчання забезпечує розвиток оцінного і критичного мислення, сприяє формуванню необхідних музичних умінь і навичок, а інтерактивна взаємодія на уроках музичного мистецтва створює умови для кооперації, сприяє інтелектуальній активності учнів.

Список літератури

1. Гумінська О.О. Уроки музики в загальноосвітній школі: метод. пос. Тернопіль : Навчальна книга– Богдан, 2003. 104 с.
2. Вишнякова Н. Специфіка засвоєння музичних знань молодшими школярами в процесі творчої діяльності. *Музика в школі*. Вип. 10. Київ: Муз.Україна, 2004. С. 24-29.
3. Нова українська школа. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>.
4. Пометун О.І., Пирожено Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : науково-методичний посібник. / За ред. О.І.Пометун. Київ: Видавництво «А.С.», 2004. 192 с.

Особливості формування у дітей старшого дошкільного віку компетентностей, зорієнтованих на сталий розвиток

Сталий розвиток – це збалансований (екологічний, економічний та соціальний) розвиток людства із довгостроковою перспективою. Освіта для сталого розвитку охоплює ідеї сталого розвитку та включення їх в навчально-виховний процес [2]. У БКДО (2021 р.) в освітньому напрямі «Дитина в природному довкіллі» вказано про набуття дитиною дошкільного віку знань, емоційно-ціннісного ставлення та навичок, орієнтованих на сталий розвиток [1].

З метою перевірки рівня сформованості у дітей старшого дошкільного віку компетентностей, зорієнтованих на сталий розвиток, ми провели діагностику (вступний аудит) на базі ЗДО №21 «Смерічка» м. Чернівці, у якому взяли участь 14 дошкільників. Результати наведені на рис. 1:

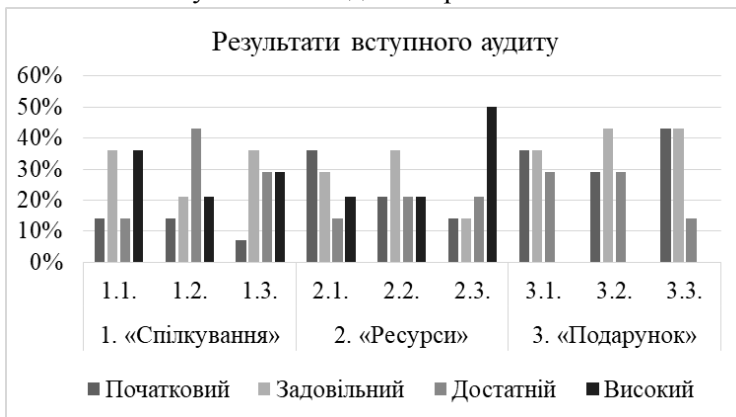

Рис. 1. Результати вступного аудиту

Як бачимо, початковий рівень сягає рівня 7-43%, задовільний та достатній – 14-43%. Варто звернути увагу, що в 3-й темі спостерігається відсутність дітей з високим рівнем, натомість

переважає початковий та задовільний; у 1-й та 2-й темах показник високого рівня наявний в межах 21-50%.

Наступний етап дослідження – розвивальна робота, яка тривала з жовтня 2023 по лютий 2024 р. Вихователями групи здійснювалася реалізація парціальної програми «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку» [2] у форматі тематичних днів. По завершенні проходження всіх тем («Спілкування», «Ресурси» та «Подарунок») та їх підтем, передбачених програмою, було здійснено повторний збір даних із проведенням підсумкового аудиту, результати яких розміщено нижче (рис. 2):

Рис. 2. Результати підсумкового аудиту

На рис. 2 спостерігаємо відсутність дітей з початковим рівнем, натомість збільшився показник високого рівня (57-100%), що в 2-й темі досяг максимуму. Незначна кількість дітей мають задовільний (0-7%) та достатній (0-36%) рівні.

Отже, зафіксовані значні зміни можна аргументувати ефективністю використаних педагогічних умов, їх результативним впливом, а отже – сформованістю компетентностей, зорієнтованих на сталий розвиток у старших дошкільників.

Список літератури

1. Базовий компонент дошкільної освіти : затверджено наказом МОН України від 12.01.2021. № 33. Київ, 2021. 40 с.
2. Гавриш Н., Пометун О. Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку: парціальна програма для закладів дошкільної освіти. Київ, 2019. 31 с.

Тетяна Кухаришена
Науковий керівник – доц. Доскач С. С.

Психологічні особливості шлюбно-сімейних стосунків

У сучасному світі взаємостосунки між подружжям – складна та неперервна динаміка, яка базується на психологічних особливостях статі, їх взаєморозумінні та взаємопідтримці. Дослідження психологічних особливостей їх прояву зумовлює актуальність теми.

На сьогоднішні накопичено значний емпіричний матеріал про взаємодію чоловіків і жінок у сім'ї. Зокрема, дослідженням становлення шлюбно-сімейних узасмин займалися М. Алексєєва, Т. Буленко, З. Кісарчук, М. Обозов, В. Розін та ін. Соціально-психологічний напрям досліджень подружньої взаємодії представлений у працях: О. Бодальова, В. Левкович, О. Зуськової, Т. Мішиної, М. Пірен, Ю. Решетняка.

У підсистемі шлюбу виокремлюють чотири ключові подружні ролі: «статевий партнер», «товариш», «вихователь» і «захисник». Ці ролі відображають різноманітні аспекти стосунків між подружжям і, відповідно, задовольняють їхні сексуальні, сімейні та емоційні потреби. Згідно з іншою класифікацією, існують традиційні, взаємозамінні ролі партнера, які різняться взаємодією між парами [2].

Психологічний стан сім'ї має значний вплив на міжособистісні взаємини між її членами, їх світогляд, самооцінку та самоконтроль як окремих осіб, а також на життєздатність та стабільність сімейної пари в цілому [1]. Виокремлюють сім'ї зі сприятливим і несприятливим психологічним кліматом. Перші характеризуються співпрацею, взаємною підтримкою та високим ступенем зацікавленості подружжя один в одному, що сприяє виникненню почуття безпеки й емоційного задоволення. Важливим показником сприятливого психологічного клімату у сім'ї є бажання спільно розв'язувати сімейні проблеми, відкритість у ставленні один до одного, бажання проводити час разом.

Під час консультування сімейної пари або партнерів психолог часто стикається з непорозуміннями та конфліктами, які виникають через незнання або недооцінку відмінностей у психології чоловіків і жінок. Такі розбіжності не обмежуються лише соціокультурними чинниками, які базуються на загальноприйнятих соціальних нормах і очікуваннях і зумовлені психологічними та фізіологічними особливостями, а й іншими факторами.

Соціальні чинники виконують важливу роль у формуванні стереотипів і ролей, але деякі авторитетні міжкультурні дослідження виявили середні статистичні відмінності між чоловіками та жінками, які перевищують загальноприйняті соціальні стандарти. Такі відмінності охоплюють різні сторони, такі як: прояв нервової системи, способи спілкування з соціальним оточенням, установлення стосунків та інші важливі психологічні фактори [1]. Такий підхід допомагає психологам розкрити проблему та пристосувати власні методи консультування до індивідуальних особливостей кожного з партнерів або сімейної пари.

Отже, психологічні особливості стосунків чоловіків і жінок у сім'ї відображають складну систему взаємодії, яка визначається історією, культурними уявленнями й особистими характеристиками кожної окремої пари. Розуміння цих особливостей дозволяє підвищити якість сімейного життя, уникати конфліктів і підвищити взаєморозуміння. Однак, важливо пам'ятати, що кожна сім'я унікальна, тому не існує універсальних рішень чи методів, які підходять усім. Урахування індивідуальних потреб, відмінностей та пошук компромісів є ключовими елементами будь-якої успішної сімейної взаємодії.

Список літератури

1. Відмінності між чоловічою і жіночою психологією. URL: <https://www.sens.lviv.ua/vidminnosti-mizh-cholovichoyu-i-zhinochoyu-psyhologiyeyu/>
2. Гармонія в сім'ї. БДМУ. URL: <https://www.bsmu.edu.ua/blog/4552-garmoniya-v-sim-i/>

Інеса Кухарчук
Науковий керівник – доц. Фесун Г. С.

Особливості відчуття сорому у дітей дошкільного віку

Соціально-політичні зміни, які відбуваються в суспільстві протягом останніх років, інтеграція у світовий економічний простір та реорганізація ринку праці в Україні зумовлюють реформування української загальноосвітньої школи, зокрема перехід на профільне навчання. То ж на сьогодні особливо актуальні проблеми професійного самовизначення сучасних випускників і переосмислення шляхів, можливостей активізації професійного самовизначення старшокласників. Особливого значення набуває вивчення даної проблеми у сільській школі. Сьогодні освіта у селі потребує кардинальних змін, адже загальновідомо, що освітні послуги для сільських школярів менш доступні та нижчі, ніж для їхніх ровесників у місті. Показники успішності учнів, які навчаються в сільській місцевості, та результати їх зовнішнього незалежного оцінювання значно відстають від показників школярів міст, що, у свою чергу, позначається на особливостях професійного самовизначення сільських випускників.

Суть і зміст професійного самовизначення розкрито у працях М. Гінзбурга, структуру – В. Мілакова, О. Падалко, види та рівні – І. Андрійчук, Є. Головахи, Дж. Голланда, механізми формування особистості як суб'єкта професійного самовизначення – Х. Балл, В. Рибалки, активізація та психологічний супровід професійного самовизначення школярів різного віку – Д. Гриньова, Л. Долинської.

Зокрема, Л. Вольнова вказувала на зв'язок особистісного та професійного самовизначення старшокласників. На її думку, професійне самовизначення у старшому підлітковому та ранньому юнацькому віці відбувається на основі самовизначення, яке відбувається передусім у ціннісно-смісловій сфері. Досягнувши раннього підліткового віку, людина здатна усвідомлювати власні цінності й активно визначати власну позицію щодо цінностей певних соціальних груп, тобто здійснювати ціннісно-сміслову

орієнтацію щодо професійної діяльності [1].

Є. Калюжна встановила, що найважливішою передумовою успішного професійного самовизначення людини є сформованість у неї професійно важливих якостей – індивідуальних психічних, психологічних і фізичних властивостей. Усі вони відповідають вимогам певної професії та сприяють успішному оволодінню нею [2]. З іншого боку Л. Ткачук виділив об'єктивні та суб'єктивні детермінанти професійного самовизначення особистості у ранній юності. Об'єктивні відображають необхідність переходу в «доросле» життя, невід'ємним атрибутом якого є професійна діяльність. Суб'єктивні – характеризують перехід пізнавальної сфери та самовизначення на якісно новий рівень: потреба переоцінки системи цінностей та пошуку сенсу життя; ієрархічність і стабільність мотиваційної сфери, ідентифікація з майбутньою професійною діяльністю; потреба в самореалізації та самовираженні в ньому [4]. І. Мачунська зауважує, що сільськими жителями час не завжди розглядається як соціальна цінність, вони іноді не вміють його раціонально використовувати [3].

Як бачимо, професійне самовизначення старшокласників сільських шкіл має свою специфіку. Проте психологічних досліджень, присвячених проблемі професійного самовизначення випускників сільських шкіл, дуже мало, а наявні лише побічно висвітлюють психологічні особливості цієї групи школярів.

Список літератури

1. Вольнова Л. М. Особливості середовища великого міста як чинника соціалізації/десоціалізації сучасної молоді. *Соціальна робота в Україні: теорія і практика*. 2011. №3-4. С.23-31.
2. Калюжна І. П. Психологічні чинники професійного самовизначення старшокласників: автореф. канд. псих. наук:19.00.07. Київ, 2019. 20 с.
3. Мачунська І. М. Основні чинники професійного самовизначення старшокласників. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2013. Вип. 17 (1). С. 474–482
4. Ткачук Л.В. Професійне самовизначення та його емпатійні детермінанти у сучасного юнацтва: автореф. ... канд. психол. наук : 19.00.07: Харківський нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2003. 20 с.

Реалізація принципу дитиноцентризму у виховному процесі початкової школи

В умовах змін усе більше уваги приділяється підвищенню ролі людського капіталу, розвитку особистості, її здібностей та нахилів. У цьому контексті своєчасним стало реформування української освіти, де наразі відбуваються складні та суперечливі процеси – «глобалізаційні виклики», котрі зумовлюють виникнення нових тенденцій вимірювання та оцінювання якості освітнього процесу, його вагомості у виховному процесі кожної людини і суспільства в цілому. Стрімкі, але й позитивні зміни у сфері освіти, на які так очікує суспільство, передбачають визначення основних базових цінностей розвитку освітньої сфери, золоту середину яких є цінності дитиноцентрованої освіти, а це передбачає, окрім гуманізації відносин і середовища, якнайповніше і точніше врахування природних основ дитячого розвитку – індивідуальних, фізичних, психічних, пізнавальних особливостей і можливостей дітей, соціальних умов їх життя [1].

На сучасному етапі розвитку освіти дитиноцентричний підхід став одним з основних підходів Нової української школи, концепція якої зазначає, що «школа буде працювати на засадах особистісно-орієнтованої моделі освіти» та «максимально враховувати» здібності, потреби, інтереси, права дитини та реалізовувати «на практиці принцип дитиноцентризму» [2].

Нова українська школа розуміє суть поняття «дитиноцентризм», як максимальне наближення навчання і виховання конкретної дитини до її суті, здібностей і життєвих планів. Прискіплива увага до кожного учня має допомогти йому розпізнати свої сильні та слабкі сторони, що своєю чергою матиме позитивний вплив на навчання, а також на спілкування в родині та з друзями.

Основними принципами реалізації ідей дитиноцентризму в НУШ є: більше хвалити – менше критикувати; допомагати

переборювати невпевненість у власних силах; переконувати учнів в обов'язковому виконанні поставлених задач; допомагати уникнути поразки; визначати важливість зусиль дитини в діяльності; допомагати емоційно пережити не результат цілого, а навіть окремої деталі; пояснювати заради чого здійснюється кожна діяльність [3]. Отже, без утілення ідей дитиноцентризму унеможлиблюється реалізація основної місії НУШ – всебічний розвиток дитини, формування її загальнокультурних і морально-етичних цінностей, життєвих та соціальних навичок і компетентностей.

Щоб освітнє середовище сприяло самореалізації кожного учня, робота повинна бути спрямована на те, щоб кожен учень міг розвивати своє критичне мислення та спроможність приймати самостійні рішення, поповнювати свої знання у цікавих йому сферах, отримувати необхідні навички з базових і профільних предметів, розвивати свій душевний інтелект, отримувати задоволення від навчання та виховувати в собі повагу до освіти.

Реалізація принципу дитиноцентризму у виховному процесі початкової школи, як і школі загалом, – це шлях формування людиноцентричного, гуманного, демократичного й ефективного сучасного суспільства. Саме вчитель разом із батьками має допомагати дитині в самопізнанні та саморозвитку.

Список літератури

1. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України ; [редкол.: В.Г. Кремень (голова), В.І. Луговий (заст. голови), А.М. Гуржій (заст. голови), О.Я. Савченко (заст. голови)] ; за заг. ред. В.Г. Кременя. К. : Педагогічна думка, 2016. 448 с.
2. Концепція Нової української школи. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainskashkola-compressed.pdf>.
3. Точних Д.В. Принцип дитиноцентризму – основна складова Нової української школи. URL: <https://naurok.com.ua/princip-ditinocentrizmu-osnovna-skladova-novo-ukra-nsko-shkoli-159265.html>

Структура підготовки й організації дидактичної гри

У ранньому дитинстві гра виступає як одна з основних форм активності, через яку дитина досліджує оточуючий світ. Учасники гри вдаються до випробувань своїх сил і спритності, втілюють свої фантазії, розкривають таємниці та прагнуть досягти віддалених і чарівних цілей. Правильне використання гри може зробити її невід'ємним інструментом для освітньої роботи.

За твердженням С. Гончаренка, гра – це форма вільного самовияву людини, яка передбачає реальну відкритість світові можливого і розгортається або у вигляді змагання, або у вигляді зображення (виконання, репрезентації) якихось ситуацій, станів [1, с. 73]. Ігри використовуються в освітньому процесі для покращення розуміння і засвоєння освітнього матеріалу, розвитку креативності, сприяння соціальній взаємодії та вихованню певних цінностей. Серед великого різноманіття ігор виокремлюємо дидактичні ігри, як такі, що мають великі можливості в освітньому процесі та водночас можуть мати різноманітні форми: настільні ігри, рольові ігри, ігри-симулятори та інші. Дидактичні ігри мають ряд переваг (залучення та мотивація; активне засвоєння знань, розвиток креативності та критичного мислення, співпраця та комунікація, природне оцінювання прогресу, технологічний аспект), які і зумовлюють важливість їх вивчення і обгрунтування.

Серед кола наукових пошуків виокремлюємо вивчення та формування способів і підходів до правильної організації та проведення дидактичної гри. Організація дидактичної гри – це творчий процес, що вимагає уваги до деталей та глибокого розуміння освітніх потреб дітей [2].

Аналіз науково-методичної літератури дозволяє узагальнити структуру підготовки та організації дидактичної гри, зокрема перший етап – визначення мети та задач гри – передбачає врахування педагогічних цілей, спрямованість на розвиток

конкретних навичок чи засвоєння певних знань; другий – вибір форми та типу гри – передбачає аналіз педагогічних завдань і специфіки групи, для якої призначена гра, де важливо визначити, чи буде гра командною чи індивідуальною, обрати або створити ігрові матеріали та обладнання. Також враховується вікова категорія дітей та їхні особливості. Третій етап – розробка правил та сценарію гри – включає в себе створення чітких та зрозумілих правил для учасників гри, а також розробку логічного сценарію, який допомагає досягти педагогічних цілей. Четвертий етап – етап упровадження гри – включає в себе педагогічну підготовку учасників, пояснення правил і завдань гри, а також активну участь педагога у веденні гри для забезпечення її ефективності та педагогічної цінності.

Представлене дослідження дає унікальне уявлення про ефективність дидактичної гри. Зокрема, підкреслює важливість стимулювання інтересу й активності дітей, розвиток різних навичок, сприяння інтерактивності та формування позитивного ставлення до навчання. Дидактичні ігри є не тільки ефективним методом, але й важливим елементом сучасного освітнього процесу, який сприяє комплексному розвитку дітей, створює позитивне середовище для їхнього навчання.

Список літератури

1. Дидактична гра як метод формування професійної спрямованості майбутніх педагогів у процесі практики. *Імідж сучасного педагога*. 2016. № 7. С. 30-32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/isp_2016_7_9
2. Сидорчук Л.В. Дидактична гра як засіб формування пізнавальної активності у дітей дошкільного віку. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/0100600v-ef03.doc.html>

Феномен психологічної культури в сучасному українському соціумі

Під «психологічною культурою особистості» розуміють комплексний психічний розвиток, який впливає на загальний гармонійний розвиток людської особистості як соціальної істоти. Ця культура передбачає розвиненість вищих психічних функцій, таких як інтелект, переконання, рефлексія та моральні цінності. Ці елементи виступають як усвідомлені психологічні цінності людини і створюють своєрідний психологічний механізм духовного саморозвитку. Поняття психологічної культури різні науковці трактують по-різному. Наприклад, М. Тутушкіна розглядає психологічну культуру як турботу про психічне здоров'я та вміння долати психологічну кризу, допомагаючи іншим [3]; О. Мотков розглядає психологічну культуру як комплекс розвинених спеціальних потреб, здібностей та навичок, які є. Визначається як самоорганізація та саморегуляція в різних сферах життєдіяльності, а також проявляється у ставленні до себе, людей, природи та світу в цілому [1].

Л. Колмогорова розглядає загальну психологічну культуру як системну характеристику, що сприяє самовизначенню та самореалізації особистості, полегшує соціальну адаптацію та саморозвиток [1]. Важливо враховувати, що психологічна культура особистості пов'язана з контекстом культури, в якій вона росте, розвивається і живе, включаючи загальнолюдські, національні та соціальні аспекти. Актуальність цієї теми дослідження зумовлена тим, що українська психологічна культура на сьогодні перебуває на досить низькому рівні. Це виражається в тому, що, за даними опитування Національного демократичного інституту [2], 67% українців сприймають психологічне здоров'я як найбільшу проблему з причин, пов'язаних із повномасштабною війною, поступаючись лише зниженню доходів, але водночас набагато менша частина

українців відвідує психолога. Це відбивається в тому, що відсоток українців, які відвідують психолога, досить низький.

Психологічна культура включає в себе розуміння та управління власними емоційними станами, адаптацію до стресових ситуацій, розвиток емпатії та формування навичок конструктивної міжособистісної взаємодії. Працюючи з різними верствами населення, психологи допомагають громадянам розвивати навички психологічної саморегуляції, підвищують їхню обізнаність про власне психічне і психологічне здоров'я та способи його порушення.

У межах освітньої діяльності психологи можуть впливати на формування психологічної компетентності громадян, навчаючи їх важливих аспектів емоційного та соціального інтелекту. Вони також співпрацюють із педагогічним колективом і сприяють створенню психологічно комфортного середовища в закладах освіти.

Крім того, психологи можуть брати участь у розробленні та реалізації програм психологічної підтримки різних груп населення, таких як ветерани, молодь, мігранти. Їхня робота спрямована на збереження та зміцнення психічного (психологічного) здоров'я громадян і впливає на рівень психологічної культури суспільства загалом.

Список літератури

1. Зливков В. Л., Лукомська С. О., Федан О. В. *Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях*. Київ : Педагогічна думка, 2016. 219 с.
2. Психічне здоров'я в умовах війни : як громадські організації, підтримувані ПРООН, надають психологічну допомогу українцям. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/news/psykhichne-zdorovya-v-umo-vakh-viyny-yak-hromadski-orhanizatsiyi-pidtrymuvani-proon-nadayut-psyk-holohichnu-dopomohu-ukrayintsyam>
3. Тарасова Т. Психологічна культура особистості як актуальний виклик сьогодення. *Актуальні проблеми психології* : Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2013. Вип. 4. С. 315-324.

Інтерактивні методи та технології на уроках літератури

Сучасне суспільство потребує нового рівня освіти, який відповідав би вимогам сьогодення. Оновлення всіх аспектів соціального та духовного життя вимагає реформування освітньої системи. Джерелом знань можуть бути не тільки вчителі, а й телефони, комп'ютери, відео. Учні на уроках літератури повинні вміти осмислювати отриману інформацію, трактувати її, застосовувати в конкретних умовах; водночас розвивати критичне мислення, вміти робити узагальненні образи для висловлення власних думок, спілкуватися з оточуючими та приймати обдумані рішення. Саме цьому сприяє використання інтерактивних методів і технологій на уроках української літератури в закладі освіти.

Реалізація інтерактивних технологій на уроках української літератури має конкретну мету: створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчує свою успішність, інтелектуальну спроможність.

Інноваційний підхід стимулює позитивну мотивацію здобуття знань, активізує розвиток інтелектуальних та вольових здібностей, а також сприяє формуванню творчої особистості. Шляхом використання сучасних інноваційних технологій, зокрема технології інтерактивного навчання, можна перетворити звичайний урок у захопливий та інтерактивний. Багато з цих методів є надзвичайно важливими, які варті уваги сучасного педагога, який прагне забезпечити високий рівень освіти, зробити уроки цікавими та сприяти максимального взаєморозуміння і співпраці між вчителем і учнем [2].

Як зазначають О. Пометун та Л. Пироженко, суть інтерактивного навчання у тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів.

Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де і вчитель, і учень є рівнозначними, рівноправними суб'єктами навчання [1]. В організації

інтерактивного навчання моделюються реальні життєві ситуації, використовуються рольові ігри та спільне розв'язання проблем на основі аналізу до конкретної ситуації. Учень активно взаємодіє з процесом навчання власної освіти та розвитку, стаючи суб'єктом, а не об'єктом навчання. Це особливо важливо для старшокласників, оскільки стимулює внутрішню мотивацію до навчання та підвищує його ефективність.

Ефективність навчання, головним чином, залежить від уміння вчителя обрати метод чи прийом у конкретних умовах до кожного уроку, використати основні педагогічні технології, які б проектували кінцеві якості учня, а саме на уроках літератури практикують такі інтерактивні методи та прийоми: робота в малих групах; робота в парах; розв'язання проблем; стимуляційні; виробли особисту позицію; прес; «мікрофон»; розігрування ситуації за ролями; аналіз ситуації; дискусія; коло; «акваріум» та ін. Існує доволі багато методів інтерактивної роботи, кожен з яких приваблює своєю оригінальністю, певними можливостями, кожний характерний для певного типу чи етапу уроку [1].

Отже, інтерактивні технології та методи використовуються на уроках літератури для залучення учнів до активної участі, сприяючи їхньому розвитку критичного мислення та глибшому засвоєнню матеріалу.

Список літератури

1. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: методичний посібник / Авт.-укл.: Пометун О., Пироженко Л. Київ : «А.С.К.», 2002. 136 с.
2. Освітні технології : навч.-метод. посібн. / О.М. Пехота, А.З.Кіктенко, О. М. Любарська та ін. Київ, 2001. 256 с.

Важливість розвитку почуття ритму в музичній освіті

Почуття ритму є одним з найперших та фундаментальних елементів, які формуються у процесі музичної освіти. Воно є основою для подальшого розвитку музичних навичок та виконавської майстерності. Учні вже з перших кроків у музичній освіті навчаються відчувати, розрізняти та реалізовувати ритмічні елементи у музиці.

Першим педагогом, який звернув увагу на всеохоплююче значення ритму в музиці та в житті людини, був швейцарський педагог-музикант Е.Жак-Далькроз. На його думку, у музиці елементом, який найсильніше впливає на свідомість і найбільше зв'язаним з життям, є ритм. Е. Жак-Далькроз, виходячи із твердження, що ритм виконує в музиці панівну роль і становить її формотворчий та виражальний елемент, створив систему музичного виховання, основу якої складає ритміка і пластика, галузі виховання, що спираються на ритм і рух [1, с. 5-6].

Почуття ритму має рухову природу: його вираження виникає не з мислення, а з автоматичної реакції м'язів на інтенсивне музичне враження. Що сильніше музичне враження, тим потужніші неусвідомлені м'язові скорочення («машинальні» рухи).

Ідею Е. Жак-Далькроза стосовно творчого розвитку особистості своєчасно розвинув у своїй системі видатний німецький композитор і педагог Карл Орф у праці «Жести, що звучать». Розглядаючи значення руху у своїй концепції, він зазначав про його провідну роль у формуванні почуття ритму. Почуття ритму має в основі моторну природу і завжди супроводжується моторними реакціями [2, с. 181].

За словами А. Артоболевської, ритму не тільки вчать, скільки їм «заражають». Основними помічниками у вивченні ритму є слух, музична пам'ять та відчуття руху. Знання про ритм повинні стати частиною свідомості учня разом із внутрішнім відчуттям часу, адже «музика – мистецтво, що розгортається в

часі» [3, с. 37-41].

Щоб викликати захоплення та «заражати» ритмом учнів, педагогам необхідно використовувати відповідні музичні образи (загострену ритмічно музику), яскраві наочні посібники (малюнки-ілюстрації), а також словесні аналогії (підтекстовки, приказки, вірші, скоромовки тощо). Уміле оперування цими трьома складовими – музика, малюнок, слово – збуджує почуття ритму і викликає бажання відтворити його всіма доступними способами: кроками, погойдуваннями, ударами, відстукуваннями. Отже, в основі виховання почуття ритму в учнів лежить рух під музику, яка викликає у них емоційну відповідь і розбурхує уяву.

Музично-ритмічна діяльність сприяє розвитку музично-творчих здібностей, розвиває увагу, витримку, зосередженість і естетичні почуття. Поєднання музики і руху позитивно впливає на загальний розвиток дитини, її музичний розвиток.

Отже, музично-ритмічна діяльність багатогранна і має широкий спектр використання у різних сферах музичної діяльності. Розвиток почуття ритму не лише допомагає глибше розуміти та виконувати музику, але і сприяє розвитку музичної виразності, що робить його невід'ємною складою будь-якої музичної освіти.

Список літератури

1. Ключко В. В. *Ритміка та музичний рух*: навч. посіб. для студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. 158 с.
2. Завалко К. В. Теоретичні аспекти впровадження методики елементарного музикування Карла Орфа в сучасну педагогічну практику. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: Збірник наукових праць. Вип. 10 (15). К.: НПУ, 2010. С.178-184.
3. Корнюхіна А. Музично-ритмічне виховання як важлива частина формування виконавської майстерності скрипаля-початківця. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2017. Вип. 17. С. 37-41.

Наталія Марусяк

Науковий керівник – доц. Андрєєва Я. Ф.

Особливості формування Я-концепції у професійному становленні особистості

Розробка науково-методичного забезпечення якісної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників в умовах техніко-технологічних змін і регіоналізації професійно-технічної освіти передбачає дослідження психолого-педагогічної та ноологічної проблематики формування професійних якостей учнів ПТНЗ в умовах взаємодії системи професійної підготовки зі сферою соціально-гуманітарної освіти і виховання. Аналіз науково-педагогічної літератури, теорія і практика професійно-технічної освіти показують, що навчально-виховні проблеми в системі ПТО залишаються актуальними, незважаючи на те, що процеси професіоналізації молоді та її професійного виховання є об'єктом пильної уваги і з боку як вітчизняних, так і зарубіжних вчених різних спеціальностей: педагогів, психологів, соціологів, фізіологів, медиків і практичних співробітників системи професійної освіти [1].

Я-концепція є основою досягнення високого рівня професіоналізму та важливим особистісним ресурсом у професійному становленні фахівців.

Професійну Я-концепцію досліджували: у працях, присвячених особистісному зростанню (С.Д. Максименко, І.Д. Пасічник, М.І. Томчук, та ін.), професіоналізму особистості (В.В. Буткевич, Є.О. Клімов, А.К. Маркова, Н. І. Жигайло та ін.), професійному становленню (Е.Ф. Зеєр, Р.В. Каламаж, О.М. Кокун та ін.), професійному самовизначенню (М.С. Пряжников, Т.В. Кудрявцев). Особливості професійної Я-концепції досліджували у представників різних професій – вчителів, юристів, державних службовців, психологів тощо [3].

Я-концепція особистості як розвинена і багатогранна система, потребує окреслення своїх сутнісних і змістово-функціональних параметрів. Це утворення викликає низку близькоспоріднених тлумачень або семантичних

трактувань (образ Я, Я-конструкт, Я-образ, образ себе самого тощо). На наш погляд, найбільш раціональним підходом є синонімічне використання термінологічного інструментарію з обов'язковим авторським акцентуванням і виділенням досліджуваних аспектів [2].

Час первинного оволодіння професією припадає на юнацький вік, але найважливішим періодом розвитку професійної самосвідомості та відносно зрілої самооцінки є студентський вік. Цей період характеризується усвідомленням своєї індивідуальності, неповторності, інтимізації внутрішнього світу, а, головне, саме в цей період формується професійна Я-концепція особистості. На думку Л.М. Мехайлюк, однією з найважливіших умов формування позитивного образу Я є відповідність професії когнітивному, емоційно-вольовому і поведінковому компонентам. Унаслідок руйнування зв'язків між ними формується помилкове уявлення про своє професійне «Я» [2].

На сучасному етапі розвитку нашого суспільства проблема дослідження психологічних умов формування професійної Я-концепції набуває особливої актуальності. Усвідомлення цієї проблематики може стати рушійною силою для поглибленого дослідження особливостей та принципів становлення професійної Я-концепції, компонентів структури Я-концепції, їхньої взаємозалежності, ціннісних орієнтацій молодого покоління, розв'язання проблем їхнього професійного розвитку та становлення [3].

Список літератури

1. Професійна Я-концепція особистості: психологічні та ноологічні контексти ідентифікації. URL: <https://lib.iitta.gov.ua>.
2. Психологічні особливості професійної я-концепції особистості. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>.
3. Формування професійної Я-концепції майбутніх рятувальників. URL: <https://sci.ldubgd.edu.ua>.

Оксана Мацьопа
Науковий керівник – доц. Мафтин Л. В.

Підприємницька компетентність молодших школярів як актуальна педагогічна проблема

Формування підприємницької компетентності молодших школярів – актуальне завдання Нової української школи. У світі, що швидко змінюється, зростає важливість розвитку не лише традиційних навичок, але й здатності до креативного мислення, самостійності та підприємницького підходу до життя.

Підприємництво не лише сприяє розвитку економіки, але й формує ключові навички, які стають невід’ємною частиною успішної кар’єри та особистого розвитку. Здатність генерувати ідеї, ефективно співпрацювати та приймати рішення важлива для будь-якої особи, що пристосовується до змін у сучасному світі.

Один із перших теоретиків, хто вивчав питання підприємництва та почав розробку концепції, був французький економіст Р. Кантільон. Пізніше це питання стало об’єктом вивчення таких учених як М. Вебер, П. Друкер, А. Маршалл, А. Сміт, Й. Шумпетер та інші. Учені проаналізували суть поняття «підприємливість», визначили функції та характеристики особистості підприємця. Питання підготовки молодшого школяра до підприємницької діяльності також висвітлене А. Гельбак, Ю. Кулімовою, К. Івановою, Л. Карамушкою, Н. Куриш, І. Унгурян та ін.

У Державному стандарті базової та повної середньої освіти вказано, що підприємливість є однією з ключових компетентностей, яку треба розвивати учням протягом усього періоду навчання [3]. Розвиток у молодших школярів підприємницької компетентності сприяє формуванню певного світогляду, економічного стилю поведінки, готовності до прийняття ризиків, утілювати власні ідеї в життя, уміння робити обдумані вибори, розвивати свої потенційні можливості в повному обсязі.

Термін «підприємницька компетентність» має різні

тлумачення. За визначенням Ю. Білової, підприємницька компетентність представляє собою комплексну психологічну якість особистості, виражену у мотивованій здатності до творчого пошуку і реалізації нових ідей, що дозволяє ефективно вирішувати різноманітні завдання в повсякденному, професійному та соціальному житті [1, с.15].

Ми погоджуємося з думкою А. Гельбака стосовно розгляду підприємливості як характерної риси особистості, яку можна та треба активно розвивати [2]. Формування підприємницької компетентності важливе з самого дитинства, оскільки економічна сфера впливає на сучасних школярів з раннього віку. Розвиток підприємницької компетентності у молодших школярів дозволяє підготувати нове покоління до викликів сучасності, сприяє формуванню критичного мислення, лідерських якостей та підвищує конкурентоспроможність у майбутньому. Такий підхід до навчання стимулює творчість, ініціативність і вміння адаптуватися до нових умов, що стає важливим елементом готовності до дорослого життя.

Отже, перед сучасним учителем стоїть завдання створення сприятливих умов для розвитку економічної свідомості учнів. Вони повинні допомагати молодшому школяру у виборі конкретної економічної поведінки, сфери використання власних здібностей, можливостей та професійних навичок.

Список літератури

1. Білова Ю. А. Поняття та структура підприємницької компетентності майбутніх фахівців економічного профілю. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. 2013. Вип.7. С. 15-17.
2. Гельбак А. М. Формування підприємливості учня як ключової компетентності для життя : методичні рекомендації. Кропивницький : КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2017. 24 с.
3. Державний стандарт базової середньої освіти (затверджений 30 вересня 2020 р.) URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitan-nyaderzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>

Психологічна готовність військових до смерті

У сучасних умовах військового конфлікту особливо гостро постає питання психологічної готовності військовослужбовців до можливої загибелі під час виконання бойових завдань.

Адаптацію особистості до військових умов досліджували ряд психологів, а саме: В.І. Алещенко, О.Д. Сафін, Є.М. Потапчук [1], О.М. Коқун, В.В. Клочков [4], К.В. Мирончак [5], В.М. Якимець [2], С. Грабовська, О. Біла [3] і звертали увагу на процеси психічної адаптації військовослужбовців до бойових умов. А також вчені досліджували питання посттравматичного стресового розладу, депресії, тривоги та спеціалізується на інших психологічних травмах у ветеранів війни.

Психологічна готовність військових до зіткнення зі смертельною небезпекою є не лише складним психологічним станом, але й важливим елементом в їхній підготовці та функціонуванні в екстремальних умовах [1, 4], який охоплює такі аспекти: емоційний, когнітивний та вольовий, що забезпечують здатність реагувати на стресові ситуації та зберігати ефективність дій у будь-яких обставинах.

Емоційний аспект відображає здатність військових контролювати свої емоції, зберігати психічний баланс у небезпечних ситуаціях [5]. Військові мають володіти навичками саморегуляції, вміння керувати власним станом попри стресові події та небезпеку для життя. Розвиненість емоційної стійкості допомагає їм зберігати холоднокровність і впевненість у своїх можливостях.

Когнітивний аспект психологічної готовності військових до смерті – незамінний складник їхньої психічної підготовки для функціонування в умовах надзвичайних ситуацій [2]. Він охоплює широкий спектр когнітивних процесів і способів мислення, які стають вирішальними у процесі ухвалення обґрунтованих рішень та дій у військовому середовищі. Важливою складовою когнітивного аспекту є здатність

військових розрізняти ризики та небезпеку, що загрожує їхньому життю та безпеці. У військовій діяльності вони мають аналізувати ситуації, оцінювати потенційні загрози, передбачати можливі наслідки своїх дій. Це потребує від них уважності та об'єктивності в ухваленні рішень під час виконання завдань.

Вольовий аспект – це внутрішні ресурси та стратегії, якими володіють військові, що допомагають їм ухвалювати важливі рішення та витримувати негативний вплив стресових чинників [3]. Упевненість у власних можливостях і навичках є важливою складовою цього аспекту; вона стимулює військових до впевнених і рішучих дій навіть у найскладніших ситуаціях. Здатність до самоконтролю – ключова властивість вольового компоненту, яка забезпечує контроль своїх емоцій і реакцій навіть у найекстремальніших ситуаціях.

Загалом психологічна готовність військових до смерті є складним і важливим аспектом їхньої підготовки, який охоплює емоційний, когнітивний і вольовий компоненти, що сприяють військовим у реагуванні на стресові ситуації, прийнятті обґрунтованих рішень, ефективно діяти в умовах небезпеки.

Список літератури

1. Алещенко В.І., Сафін О.Д., Потапчук Є.М. Організація забезпечення збереження психічного здоров'я військовослужбовців. URL: https://mil.knu.ua/files/45_492641688.pdf
2. Гарантована психологічна допомога та реабілітація військовослужбовців – складова національної безпеки / В. М. Якимець та ін. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*. 2023. № 3. С. 41–50. URL: <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2022.3.13435>
3. Грабовська С., Біла О. Психологічна допомога в адаптації мобілізованим військовослужбовцям. *Grail of Science*. 2022. № 22. С. 283–286. URL: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.25.11.2022.52>
4. Кокур О. М., Клочков В. В. Забезпечення психологічної стійкості військовослужбовців в умовах бойових дій : метод. посіб. Київ-Одеса : Фенікс, 2022. 128 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/731412/1/Посібник_pdf
5. Мирончак К. В. Зустріч зі смертю: способи організації життєвого досвіду Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2020. 136 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/728005/1/Монографія_Мирончак_pdf

Христина Медицька
Науковий керівник – асист. Зубрицька А. О.

Вплив сучасних технологій на психологічний розвиток дітей у закладах дошкільної освіти

Сьогодні досить актуальна проблема впливу сучасних технологій на психологічний розвиток дітей дошкільного віку. Розуміння впливу електронних пристроїв – ключове для визначення оптимальних стратегій виховання та навчання в цифрову епоху.

Сучасні технології в закладах дошкільної освіти охоплюють в себе різноманітні інноваційні засоби для покращення освітнього процесу. Мультимедійні дошки та планшети допомагають зробити навчання цікавим і динамічним. Інтерактивні програми та мобільні додатки сприяють розвитку когнітивних та мовленнєвих навичок. Такі технології відкривають нові можливості для індивідуального навчання та стимулюють творчий підхід до виховання в дошкільному віці.

Один із відомих дослідників у цій галузі – Жан Піаже, швейцарський психолог, який вивчав розвиток дитини та вплив зовнішніх факторів, таких як технології, на їхній розвиток. Він розробив теорію когнітивного розвитку, яка враховує вплив навколишнього середовища на розвиток мислення та сприйняття світу дитиною [2].

Вплив технологій на розвиток дітей має як позитивні, так і негативні аспекти. Позитивні сторони дають доступ до відкритого освітнього контенту, розвивальних додатків та ігор, що сприяють удосконаленню концентрації та логічного мислення. Технології також можуть індивідуалізувати навчання, враховуючи потреби кожної дитини. Можливість віртуальної взаємодії з друзями та родиною, що сприяє розвитку соціальних навичок і спілкування [3].

Однак негативні сторони включають можливість надмірного екранного часу, що може впливати на сон, здоров'я і соціальний розвиток. Також існує ризик втрати ефективності традиційних методів навчання та зменшення уваги дошкільників до

реального навколишнього середовища. Зменшення реального контакту між дітьми, що може впливати на розвиток соціальних навичок [1].

Для ефективного та безпечного використання технологій для психологічного розвитку дітей в закладах дошкільної освіти, рекомендується обмежувати екранний час відповідно до вікових норм та обирати відповідний контент. Взаємодія із сучасними технологіями, стимулювання творчості та поєднання їх із зовнішніми іграми сприяє розвитку різноманітних навичок.

Важливо також удосконалювати знання з кібербезпеки та стежити за новинами в цій галузі, щоб забезпечити безпечне та розвиваюче використання технологій у закладах дошкільної освіти та вдома.

Отже, є необхідність забезпечення балансу у використанні технологій, звертаючи увагу на вікові обмеження, контент і активну участь батьків і педагогів. Оптимальний підхід полягає в комбінуванні технологій з традиційними методами, щоб створити різноманітне та збалансоване середовище для розвитку дітей в дошкільному віці.

Список літератури

1. Богуш А.М. *Діти і соціум: Особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку*: монографія. Луганськ: Альма-матер, 2006. 368 с.
2. Жан Піаже: одна з найяскравіших постатей XX століття. URL: <https://www.gasformind.com/zhan-piazhe/>
3. Терещенко Л.А. Вплив інтернету на психічне здоров'я дошкільника. URL: <https://mediaosvita.org.ua>

Ксенія Мендришора
Науковий керівник – доц. Вишпінська Я. М.

Використання ігрових методик на заняттях з музичного мистецтва в ЗЗСО

Для дітей гра – це захоплююче заняття. У ній можуть брати участь діти з різним рівнем розвитку, вона доступна як сильним, так і слабким учням. Граючи, дитина пізнає світ, визначає себе в цьому світі, свою роль у колективі. Використання гри у процесі навчання стимулює в учнів прояв ініціативи, творчих здібностей, розвиває безліч неоціненних якостей: спостережливість, фантазію, пам'ять, активність, вміння комунікувати. Уміння порівнювати, комбінувати, міркувати, аналізувати. Навіть найбільш пасивні діти включаються в гру з великим бажанням, докладаючи всіх зусиль, щоб не підвести товаришів [1, с. 104].

Розвиток пізнавальних і творчих здібностей учнів у процесі музичних занять у ЗЗСО передбачає вміле поєднання ігрових і музично-дидактичних технологій, що виступають засобами формування музичного смаку та музично-виконавських навичок.

Важливим засобом активізації навчальної діяльності молодших школярів є дидактичні ігри, тому що вони: 1) органічно об'єднують триєдину мету навчання: освітню, розвивальну, виховну; 2) задовольняють різноманітні дитячі інтереси: ігрові, пізнавальні, соціальні; 3) збагачують коло уявлень про навколишній світ; 4) впливають на розвиток психічних процесів, на формування активної особистості; 5) виступають як засіб всебічного розвитку дитини, зокрема, її пізнавальних здібностей [2, с. 376].

В арсеналі вчителя музичного мистецтва є такі прийоми залучення учнів до ігрової діяльності: «пластичне інтонування» (виконавська участь рук, ніг, корпусу, нахилів голови під музику); показ пульсу і ритміки музичного твору (плескання, гра на простих шумових музичних інструментах), показ за допомогою рук не тільки темпу, а й динаміки, напрямку і висоти звучання, а пізніше й демонстрування музичного фразування; поділ класу на рольові групи (наприклад, актори і критики,

господарі і гості); гра в чотири руки (гра в ансамблі з учителем на музичному інструменті); гра на доступних дітям музичних інструментах (барабан, бубон, трикутник, металофон тощо). Така діяльність дітей у процесі осягнення естетичних цінностей музичного мистецтва задовольняє їх бажання діяти самостійно, активно спонукає до проникнення у виконавські можливості музики [3, с. 18].

Можна стверджувати, що у зв'язку з новими тенденціями розвитку суспільства виникає необхідність створення нових освітніх технологій, які б забезпечували розвиток музичних здібностей, пізнавально-активного розвитку школярів. Сьогодні вимагає використання нестандартних форм педагогічної взаємодії. Однією з таких форм є гра як засіб розвитку творчого потенціалу школярів. Ігровий метод навчання передбачає визначення мети, спрямованої на засвоєння матеріалу, вибір виду навчально-пізнавальної діяльності і форми взаємодії учнів та вчителя. Отже, коли ігрова діяльність зливається з навчанням, працею, мистецтвом, вона забезпечує необхідні емоційні умови для всебічного, гармонійного розвитку особистості [4, с. 11].

Список літератури

1. Букреева Г. Б. Цікава музика. Музично-дидактичні ігри. 5-8 класи: навч. посібник для учнів основної школи. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2008. 104 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1999. 376 с.
3. Павленко В.В. Креативність: сутність, структура, закономірності формування і розвиток. Педагогічна освіта: Теорія і практика. Педагогіка. Психологія: зб. наук. праць. Київ : ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. Вип. 23. С. 15– 21.
4. Макарчук В.В. Використання ігрових технологій на уроках «Мистецтва» у початкових класах в умовах реалізації концепції Нової української школи URL: https://dspace.megu.edu.ua:8443/jspui/bitstream/123456789/4109/1/ЗБІРНИК_ПО_2023_7.05.2023-168-175.pdf
5. Чумичева Р. М. Творча свобода дитини як прояв її внутрішнього світу. *Виховання школярів*. 2000. № 5. С. 9-12

Самогубство як соціальний феномен

Чому, приходячи у цей світ, людина вибирає піти з нього? Що спонукає людину вчинити акт самогубства? Невже життя не варте того, щоб прожити?

Свого часу відомий філософ Альберт Камю заявив, що питання про сенс життя є питанням про самогубство. На сьогодні самогубство в Україні є досить поширеною причиною передчасної смерті і серйозною соціальною проблемою. Станом на 2016 рік Україна посідала 14-те місце у світі за кількістю самогубств (табл. 1).

Таблиця 1

Рівень суїцидів (на 100,000 населення), в Україні, 1981-2018

Стать	Роки						
	1981	1985	1990	2010	2015	2017	2018
Чоловіки	40.8	37.7	34.6	50.2	52.1	40.9	37.8
Жінки	9.3	9.1	8.7	9.6	10.0	7.0	7.0
Усього	23.7	22.3	20.7	28.4	29.6	22.6	21.2

Джерело: Вікіпедія [4]

Однак реальна ситуація іще сумніша, адже численні випадки самовбивства просто не враховуються статистикою як такі. Наприклад, деякі хворі свідомо відмовляються від лікування, значна частина автокатастроф також є спробою завершити життя самогубством.

Проте найпоширенішим метод звести рахунок із життям через самогубство став серед підлітків. Саме на вік 13 – 16 років припадає пік підліткових самогубств. Серед основних соціальних причини самогубств підлітків варто виокремити: бідність родини, безробіття батьків, страх перед покаранням,

душевні хвороби, домашні клопоти, пристрасті, монотонність життя і тяжкі захворювання.

Водночас, на думку Еміля Дюркгайма, «приклад самогубства, який вражає людей, може стати заразним». Виходячи з цього, Дюркгайм виділяє три типи самогубств: егоїстичне, альтруїстичне, аномічне.

У першому випадку, чоловіки чи жінки більш схильні до замаху на власне життя, коли вони думають лише про самих себе, коли вони не інтегровані в суспільну групу, коли ними рухають бажання, які не співвідносяться з бажаннями групи. У другому випадку – мова йде про самогубства через повне розчинення індивіда у групі. Він іде на смерть відповідно до соціальних імперативів, навіть не думаючи відстоювати своє право на життя. Як правило, це ті, хто настільки злився з групою, до якої належить, що не в змозі чинити опір ударам долі. Аномічне самогубство виявляється за допомогою статистичної кореляції між частотою самогубств і фазами економічного циклу.

Водночас багато з тих, хто планує самогубство, свідомо чи несвідомо подають сигнали суспільству. Вони виставляють напоказ свою безпорадність або шукають можливості порятунку. Досить часто такі словесні повідомлення й прояви в поведінці досить опосередковані, але наше завдання розгледіти їх і зупинити трагедію.

Список літератури

1. Кречетова Д. Як розпізнати суциїдальну поведінку в людини і куди звернутись щоб допомогти: роз'яснення МОЗ. URL: <https://lifepravda.com.ua/society/2022/09/10/250395/>
2. Шкіль Л.Л. Втеча від життя: унікальність філософії Еміля Дюркгайма. *Грані*. 2015. № 3. С. 108-112. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Grani_2015_3_21
3. Камю А. Міф про Сизифа. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Kamiu_Alber/Mif_pro_Sizifa.pdf
4. Самогубства в Україні. Вікіпедія. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/note-Suicide_rates_\(per_100.000\)_by_gender_Ukraine_1981-2009.-4](https://uk.wikipedia.org/wiki/note-Suicide_rates_(per_100.000)_by_gender_Ukraine_1981-2009.-4)

Гендерні стереотипи в українському медіапросторі

Гендерні стереотипи відіграють вагому соціальну роль як чинники консолідації та фіксації певного етносу, нації, чіткого окреслення територіальних кордонів. Стереотипне сприйняття соціальних ролей чоловіка та жінки існує в кожній культурі тривалий час, тому саме цьому питанню відведено чималий простір у мас-медіа, фольклорі, міфологічній свідомості, «наївній картині світу». Як зазначає А.В. Кириліна, у різних культурах одним і тим же діям людини надається неоднакова оцінка та вкладається різний зміст залежно від її статі. Отже, стереотип програмує поведінку особистості. У колективній свідомості стереотипи закріплені дуже міцно і змінюються повільно, так чи інакше впливаючи на свідомість людей [1]

Одним з основних способів, яким медіа формують гендерні стереотипи, є представлення статевих ролей у визначених рамках. Це може призводити до утвердження ідеї, що певні ролі та характеристики є природженими для певної статі, і обмежувати можливості для самовираження та розвитку особистості. [3]

Дженніфер К. Кілер, доцентка кафедри комунікацій в університеті штату Пенсільванія провела дослідження, яке згодом було опубліковано в журналі «Communication Research» у 2018 році під назвою «Вплив телебачення на гендерні стереотипи у молодих жінок». Результати дослідження показали, що жінки, які дивилися телешоу зі стереотипними гендерними ролями, більш схильні погоджуватися з такими твердженнями, як «Жінки повинні бути домогосподарками і матерями», а «Чоловіки повинні бути лідерами і заробітчанами». Також варто відзначити ще одне дослідження, опубліковане в журналі «Journal of Personality and Social Psychology» у 2017 році, яке показало, що люди, які часто читають новини, більш схильні до гендерних стереотипів.

З цього можемо зробити висновок, що новини можуть сприяти поширенню гендерних стереотипів. Пов'язано це з тим, що вони часто зосереджуються на традиційних гендерних ролях і образах. Крім того, медіа можуть використовувати статеві стереотипи для створення гумористичних ситуацій або рекламних кампаній, що підсилюють існуючі уявлення про ролі чоловіків і жінок. Наприклад, чоловіки можуть зображуватися як нездатні до виконання домашніх обов'язків або некомпетентні в певних сферах, тоді як жінки – як надто зайняті доглядом за дітьми та сім'єю.

Це все впливає на сприйняття гендерних ролей і очікувань у суспільстві. Люди, особливо молодшого віку, можуть вирости з переконанням, що певні ролі та характеристики природжені для їх статі, і обмежувати свої можливості на основі цих уявлень [2].

Усе це можемо підтвердити дослідженнями, які проводились нещодавно. До прикладу, дослідження «Гендерні стереотипи в українському медіапросторі», проведене Центром гендерних досліджень і комунікацій Національної академії наук України у 2022 році, яке показало, що в українському медіапросторі досить поширені негативні гендерні стереотипи про жінок і чоловіків. Ці стереотипи призводять до обмеження можливостей жінок і чоловіків, а також до дискримінації та стигматизації.

За останні роки українське суспільство досягло певного прогресу в усуненні гендерних стереотипів. Наприклад, усе більше українських жінок обіймають керівні посади, а чоловіки беруть активнішу роль у догляді за дітьми. Однак досягнення значних змін вимагає узгоджених зусиль усього суспільства. Тому необхідно привернути увагу до проблеми гендерних стереотипів у ЗМІ та вжити заходів для її розв'язання.

Список літератури

1. Штурхецький С. Гендерні медійні практики: навчальний посібник із гендерної рівності та недискримінації для студентів вищих навчальних закладів. Київ, 2014. 206 с.
2. Armstrong E.T. Stereotypes about men and women in the news. *Political Communication*. 2011. с. 250
3. Lewis E.O. Gender and Media. 2010. с. 360

Особливості вивчення графічного редактора на уроках інформатики в початковій школі

У початковій школі навчання інформатики є важливою складовою формування інформаційної грамотності та розвитку креативних здібностей учнів. Одним із ключових інструментів для досягнення цих цілей є графічний редактор, який відкриває перед учнями безмежні можливості вираження ідей та творчості.

Один із ключових аспектів вивчення графічного редактора є індивідуалізація навчання. Допмагаючи кожному учневі знайти свій власний підхід до використання графічного редактора, вчителі можуть сприяти розвитку індивідуальних творчих здібностей молодших школярів. Важливо враховувати різноманіття стилів вираження та підходів до створення графіки в початковій школі.

Графічний редактор завжди викликає значний інтерес в учнів різних вікових груп, коли його вивчають. Він легко освоюється, але при введенні учнів у графічний редактор важливо, щоб учитель розумів головну мету вивчення таких програм і чітко усвідомлював, які знання та навички розвивати в учнів. Важливо визначити, які з них основні, а які – вторинні, які з них використовуються для відтворення, а які загальноосвітні. Також важливо розуміти, які з навичок учні зможуть використовувати в майбутньому при опануванні інших програм аналогічного призначення [1, с. 28].

Основна мета навчання графічного редактора полягає в розвитку вмінь запускати програму графічного редактора, записувати конкретну графічну інформацію до файлу на диск, а також учити читувати та переглядати її [2]. Вивчення графічного редактора на уроках інформатики в початковій школі надає значний потенціал для розвитку комунікативних навичок учнів. Учень, використовуючи цей інструмент, може:

а) виражати ідеї: графічний редактор дозволяє учням виражати

свої думки та ідеї через малюнки та схеми, що розвиває їх здатність аналізувати власні думки;

б) робити проекти: учні можуть працювати над спільними графічними проектами, сприяючи розвитку навичок співпраці та командної роботи;

в) створювати інтерактивні презентації: створення графічних презентацій дозволяє учням ефективно демонструвати свої ідеї та переконливо висловлювати їх під час виступів перед класом;

г) формування власних комп'ютерних історій: графічний редактор може бути ідеальним інструментом для створення ілюстрацій та композицій для особистих чи групових розповідей, розвиваючи навички наративного мислення;

д) візуалізація ідей: діти можуть використовувати графічний редактор для візуалізації своїх думок, що допомагає у кращому розумінні та сприяє розвитку вміння чітко висловлювати ідеї. Вчать використовувати графічний редактор для візуалізації інформації, що полегшує розуміння складних концепцій та підвищує рівень запам'ятовування [3, с.66].

Використання графічного редактора на уроках інформатики не лише розвиває технічні навички учнів, але й створює можливості для активної комунікації та взаєморозуміння в освітньому середовищі.

Отже, графічний редактор відіграє важливу роль у формуванні базових понять дизайну та комп'ютерної грамотності в сучасній початковій школі. Цей інструмент не лише сприяє технічному розвитку учнів, але й стимулює розвиток їхнього творчого й аналітичного мислення.

Список літератури

1. Левшин М. Використання графічного редактора у початковій школі. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2001. №1. С. 28-29.
2. Морзе Н.В. Методика навчання інформатики. Ч.І. Загальна методика навчання інформатики. Київ : Навчальна книга, 2003. 256 с.
3. Підкович Н. Робота в графічному редакторі. Інтегрований урок з інформатики та образотворчого мистецтва. *Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах*. 2006. №6. С. 66-68.

Маріус Мурарю
Науковий керівник – проф. Дерда І. М.

Особливості музичної освіти в умовах полікультурного середовища

Музичне полікультурне середовище відображає різноманіття музичних традицій, стилів і жанрів, які існують у світі, а також взаємодію між ними. Це концепція, яка визнає, що музика є універсальною мовою, яка може об'єднувати людей незалежно від їхнього походження, культури, віросповідання або інших різниць. Умови полікультурного середовища створюють унікальну атмосферу для розвитку музичної освіти. Музична освіта в полікультурному середовищі не лише розвиває музичні здібності, але й сприяє розумінню, толерантності та інтеграції в сучасному суспільстві. Це формує повагу до мистецтва та розвиває “апетит” до культурного спадку [2, с. 57]. У сучасному світі, де глобалізація веде до зростання взаємодії між різними культурами, музичне полікультурне середовище стає все більш актуальним і значущим як спосіб сприяти культурній різноманітності, розумінню та міжкультурному діалогу через музику. Деякі особливості музичної освіти учнів ЗЗСО в умовах полікультурного середовища розглядали науковці (І.Г. Гатрич, І.М. Дерда та ін.).

Роль музичної освіти в таких умовах може бути визначальною з багатьма перевагами: толерантність та розуміння культурних різниць, адже музична освіта в полікультурному середовищі допомагає розуміти та поважати культурні та музичні традиції різних етнічних груп, бачити в культурних відмінностях джерело багатства та розмаїття; сприяння інтеграції та соціалізації, оскільки музична освіта може бути важливим інструментом у вирішенні питань інтеграції та соціалізації з різних культур, через спільні музичні заходи та проекти постає можливість зв'язуватися, спілкуватися та взаємодіяти; в умовах різноманітності музичних традицій з'являються можливості відкривати нові стилі, жанри та інструменти, що стимулює творчий потенціал; збагачення

культурного досвіду через нові аспекти культур світу через музику, вивчення історії та традиції різних народів через музичні твори; розвиток міжкультурної компетентності у сучасному глобальному світі для побудови мирного суспільства [1, с. 48].

Музична освіта в умовах полікультурного середовища, зокрема на території Буковини, має свої особливості через різноманітність культурних і музичних традицій, що переплітаються у цьому регіоні: можливість зазирнути у різні музичні традиції, такі як українська, румунська, єврейська та інші, що характерні для Буковини, більше можливостей для творчого самовираження та розвитку музичного смаку; міжкультурний обмін дає можливість пропонувати програми, які включають у себе елементи різних культур, що дозволяє краще розуміти та поважати різноманітність музичного світу; інтеграція музики в культурний контекст, може стати чудовою можливістю для вивчення історії, традицій, обрядів та культурних особливостей Буковини через призму музики; участь у музичних заходах і фестивалях, де представлені різні культури, допомагає підтримувати інтерес до музики та розвивати толерантність до різних культурних виявів; вивчення різних музичних інструментів і жанрів, характерних для Буковини, допомагає розширювати знання й уявлення про музику.

Отже, музична освіта в умовах полікультурного середовища може бути різноманітною та цікавою, сприяючи розвитку творчих здібностей та міжкультурного розуміння.

Список літератури

1. Гатрич І. Г. Умови популяризації естрадної української пісні у вітчизняній музичній підготовці. *Наукові записки [Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Серія : Педагогічні науки.* 2020. Вип. 188. С. 44-48.
2. Дерда І. М. Формування професійної компетентності майбутнього педагога-музиканта у процесі фахової підготовки. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету.* 2020. Вип. 3. С. 56-63.

Наркоманія як соціальна проблема

На думку відомого криміналіста А. П. Закалюка, «наркотизм» – це «суспільно неприйняте і вкрай небезпечне соціальне явище, оскільки його негативний, а подекуди й руйнівний вплив поширюється майже на всі сфери суспільства: економіку, виробництво, обороноздатність, фізичне й моральне здоров'я нації, культуру, процес відтворення населення, збереження генофонду, перспективи цивілізаційного розвитку»[1].

Наркотична і токсична – ось дві рушійні дії наркотиків. Наркотична призводить до звикання, спершу психічного, а згодом і фізичного. Токсична дія визначається отруйними властивостями наркотичних речовин.

Наркоманія як соціальне явище має велику кількість негативних наслідків, таких як втрата здорового глузду, деградація особистості, інвалідність і передчасна смерть.

Що ж спонукає людину до вживання наркотиків? Тут варто виокремити кілька факторів, по-перше – соціальна узгодженість, коли в соціумі, який оточує людину, наркотики є нормою; по – друге задоволення, яке людина отримує від наркотичного сп'яніння; третє – відносна доступність придбання наркотиків, і четверте – фінансова спроможність їх придбання [3].

За даними МВС України, в нашій державі сьогодні проживає 500 тисяч наркозалежних громадян, з яких 171,6 тисяч вживають наркотики регулярно. Серед останніх – 5 тисяч це молодь, яка не досягла вісімнадцяти років.

Соціальна робота з наркозалежними, відбувається в рамках мультидисциплінарної команди, куди також залучені представники медичних установ, органів охорони громадського порядку та психологічних служб.

У процесі професійної взаємодії з наркозалежними фахівці соціальної роботи опираються на робочий план дій, який передбачає: оцінку ситуації, відбір засобів втручання, й безпосередню роботу з клієнтами.

Сьогодні у сфері соціальної роботи з наркозалежними використовуються три основних підходи: поведінковий (спрямований на зміну негативної або формування нової, позитивної поведінки пацієнта); інсайт-орієнтований (коли пацієнт прагне до одужання, а соціальний фахівець допомагає йому обрати правильний шлях); групи допомоги (регулярні зустрічі людей з однією проблемою) [2].

Коли людина «підсідає» на наркотики, це стає великими тягарем для всіх оточуючих. Тому робота фахівців соціальної сфери полягає насамперед у допомозі особам, які опинились у складних життєвих обставинах, усвідомити проблему, визнати, що вона є, і, що найголовніше, хотіти стати на шлях лікування та подальшої реабілітації.

Список літератури

1. Ковальчук В.П. Наркоманія серед неповнолітніх як соціальна проблема. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія юридична. 2017. Вип. 1. С. 263-270.
2. Сальнікова Н.С., Балухтіна О.М. Соціальна робота з наркозалежною молоддю. *Суспільство і особистість у сучасному комунікаційному дискурсі*: Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції 28 квітня 2021 р., м. Запоріжжя / В.Л. Погребна, В.М. Попович, Н.В. Островська, О.О. Турба та ін. Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2021. С.58-62. URL: https://zp.edu.ua/uploads/dept_s&r/2021/conf/2.3/Zbirka.pdf
3. Методичні рекомендації до проведення виховної години за темою: Наркоманія та боротьба з нею. URL: <https://erudyt.net/vixovni-zaxodi/metodichni-rekomendaciji-do-provedennya-vixovnoji-godini-za-temoyu-nar-komaniya-ta-borotba-z-neyu.html>

Оксана Олександрюк
Науковий керівник – доц. Бойчук І. І.

Теоретичні аспекти змісту поняття «імідж» у науковій літературі

У сучасних теоретичних дослідженнях значна увага приділяється вивченню суто поняття іміджу, що є складним феноменом, який охоплює як зовнішні, так і внутрішні аспекти образу особистості, компанії або будь-якого іншого об'єкта.

У теорії та методології вивчення цього поняття важливу роль відіграють поняття сприйняття, відображення та комунікації. Дослідження іміджу дозволяють розуміти, як споживачі сприймають певний об'єкт, як він впливає на їхні почуття та рішення.

Мета дослідження – проаналізувати зміст поняття «імідж» у науковій літературі.

Імідж є складним феномен, що охоплює як зовнішні, так і внутрішні аспекти образу особистості, компанії або будь-якого іншого об'єкта [2].

Імідж – це сприйняття, уява або образ про особистість, компанію, бренд, продукт, країну або будь-який інший об'єкт. Це своєрідний «портрет», який відображається у свідомості індивіда, уявленнях і сприйнятті.

Імідж може бути побудований на основі різних елементів, таких як візуальність (логотипи, дизайн, фотографії), поведінка (стиль спілкування, манери, етика), комунікація (реклама, медіа, соціальні мережі), цінності та повідомлення, які передаються про об'єкт іміджу.

Імідж має велике значення у сферах бізнесу, політики, реклами й особистого життя. Позитивний імідж може привертати покупців, сприяти підвищенню продажів, підтримувати добру репутацію, покращувати взаємини із партнерами чи клієнтами, а також впливати на вибір споживачів. Негативний імідж може мати протилежний ефект, призводячи до відмови від співпраці, негативного брэнда або недовіри споживачів.

Отже, імідж – це комплексне поняття, яке охоплює в себе сприйняття, уявлення й образ, який формується про об'єкт в уяві людей. Важливо пильно контролювати імідж і впливати на його формування для досягнення певних цілей.

Поняття іміджу багатогранне і досліджується у різних наукових галузях, таких як філософія, психологія, педагогіка, соціологія, маркетинг, реклама та інших.

У психології імідж розглядається як образ, який людина складає про себе або іншу людину. Цей образ формується на основі сприйняття, почуттів, думок і вражень. Імідж може бути позитивним або негативним.

У соціології імідж розглядається як соціальне явище, пов'язане зі сприйняттям людей та соціальних груп. Імідж може впливати на стереотипи, уявлення, суспільні ролі та статуси. У маркетингу та рекламі, імідж є важливим елементом бренду або продукту. Імідж визначає, як споживачі сприймають ідентичність компанії або товару. Він складається з таких елементів, як візуальність, спілкування, цінності та якість.

Імідж педагога – цілісна система зовнішніх і внутрішніх індивідуальних особистісних і професійних якостей, спрямованих на суб'єкт-суб'єктивну комунікацію [1].

Загалом теоретичні аспекти поняття іміджу дозволяють розуміти його роль у формуванні сприйняття, комунікації та впливу на людей і суспільство [3].

Список літератури

1. Атаманська К. І. Теоретичні аспекти поняття іміджу в наукових дослідженнях. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія*. 2012. Вип. 37(2). С. 28-32.
2. Галян І. М. Психодіагностика: навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2009. 464 с.
3. Орлов В. Ф. Професійне становлення вчителів мистецьких дисциплін. Київ : Наукова думка, 2003. 264 с.

Використання інтерактивних онлайн-ресурсів на уроках математики в початковій школі

У сучасному прогресивному цифровому світі важко продовжувати навчання традиційним способом, без використання онлайн-ресурсів, що сприятиме втраті мотивації та зацікавленості у навчанні дітей.

Починаючи навчати математики у школі, перед учителем початкової школи постає важливе завдання – сформувати приємне, цікаве, пізнавальне та сучасне вивчення цього предмета. Для цього варто використовувати інтернет, інтерактивні онлайн-ресурси. Інтернет – це всесвітня мережа, яка складається з мільйонів з'єднаних між собою комп'ютерів у різних куточках земної кулі. На сьогодні важко зустріти дитину, яка б не використовувала інтернет у власних цілях, а для того, щоб досягнути поставленої мети вчителем, варто взяти це до уваги і застосувати ті ж засоби, тобто скористатись ними, щоб досягти мети, яку педагог перед собою поставив. Аналіз терміну «Інтернет» дав змогу усвідомити, що дане поняття дещо загальне та дуже об'ємне, тому у роботі вчителя варто використовувати онлайн-ресурси. Зазвичай усі навчальні онлайн-ресурси є інтерактивними, а це означає, що здатні вони взаємодіяти із чимось (комп'ютером) або з кимось (людиною).

Над вивченням цієї проблеми працювало багато науковців. Окремі аспекти використання освітніх онлайн-ресурсів досліджують В.М. Андрієвська, В.П. Волинський, А.М. Гуржій, Ю. О. Жук, В. В. Лапінський та інші.

Важко описати всі ресурси, онлайн-платформи, які присвячені освітній тематиці, а саме вивченню математики. Проте ми виділили ті, які, на нашу думку, найбільш корисні, зручні та результативні. Коротко представимо їх. «Matific» – гра-додаток, яка використовує ігровий підхід для вивчення математики. «Prodigy» – онлайн-гра, яка адаптується до рівня кожного учня і використовує гру для вивчення математики. «IXL

Math» – ресурс, який пропонує вправи та завдання для різних рівнів математики. «Khan Academy» – платформа, яка має багато відеоуроків та вправ для вивчення різних предметів, включаючи математику. «Math Playground» – вміст для вивчення математики через інтерактивні вправи та гри. «Hooda Math» – колекція онлайн-ігор та завдань для розвитку математичних навичок. «Cool Math 4 Kids» – онлайн-ресурс із громадою інтерактивних вправ для вивчення математики. «ABCmouse» – платформа для навчання дітей різних предметів, включаючи математику. «Education.com» – сайт із матеріалами для вчителів та батьків для навчання математики [2].

Завдяки цим та іншим платформам, онлайн-ресурсам, які варто використовувати у своїй діяльності педагогам, – є змога розширити доступ до освіти, індивідуалізувати навчання, підтримувати навчання незалежно від ситуації у країні, розвивати й удосконалювати цифрові навички, підвищувати мотивацію учнів і, звичайно ж, самому професійно розвиватись, що не менш важливо у будь-якій діяльності вчителя.

Враховуючи вищезазначене, можна впевнено сказати, що онлайн-ресурси мають змогу удосконалити систему освіти в Україні, роблячи її доступнішою, гнучкішою, цікавішою та сучасною.

Список літератури

1. Андрієвська В. М. *Проектування дидактичних ситуацій у навчанні молодших школярів з використанням комп'ютера*. Харків, 2009. 224 с.
2. Бонч-Бруєвич Г. Ф. *Технічні засоби навчання з використанням інформаційних комп'ютерних технологій*: навч. посіб. Київ: КМПУ ім. Б. Гринченка, 2007. 64 с.

Хореографія як засіб формування мотивації у молодших школярів до здорового способу життя

Формування здорового способу життя молодших школярів є однією з найважливіших функцій шкільної освіти. Пріоритет формування здорового способу життя у молодших школярів визначається освітніми нормативними-правовими документами: Закон України «Про освіту», «Концепція Нової української школи», «Державний стандарт загальної початкової освіти», в яких описується вагомість створення оптимальних умов для формування, збереження та зміцнення здоров'я учнівської молоді. Здоров'я учнів молодшого шкільного віку також відіграє визначальну роль у створенні здорового майбутнього країни. Формування здорового способу життя, культури здоров'я потребує максимальної уваги до мотиваційної сфери підростаючого покоління у прагненні бути здоровими.

Критеріями формування позитивної мотивації щодо здорового способу життя в учнів вважають:

- загальну фізичну працездатність, дотримання раціонального режиму дня, загартованість організму, виконання вимог особистості гігієни, правильне харчування, прагнення до фізичної досконалості, фізична розвиненість (рівень фізичного здоров'я);
- розвиненість довільних психічних процесів, наявність саморегуляції та адекватної самооцінки, відсутність акцентуацій характеру й шкідливих поведінкових звичок (рівень психічного здоров'я);
- узгодженість загальнолюдських й національних морально-духовних цінностей, наявність позитивного ідеалу, відчуття прекрасного у житті, природі, мистецтві, працелюбність (рівень духовного здоров'я);
- позитивно спрямована комунікативність, доброзичливість у ставленні до людини, сформована громадянська відповідальність за наслідки нездорового способу життя,

здатність до самоактуалізації, саморегуляції, самовиховання (рівень соціального благополуччя) [1].

Підготовка учнів до ведення здорового способу життя розкривається у змісті здоров'яформуючих навчальних предметів початкової школи.

Одним із ефективних шляхів досягнення цієї мети може виступати хореографія як унікальний синтез фізичної культури та мистецтва, що сприяє всебічному й гармонійному розвитку учнівської молоді. Рухова активність сприяє дотриманню дитиною здорового способу життя, спрямована на збереження здоров'я, запобігає стомленню та має важливе значення для відновлення розумової й м'язової працездатності школярів [2]. У процесі хореографічної діяльності ефективно реалізується формування позитивної мотивації до здорового способу життя, оскільки заняття танцями здійснюються у сприятливій дружній атмосфері, яка допомагає активізації творчого мислення, розвитку творчої уяви й фантазії, ініціативи та самостійності, що, відповідно, відбувається невимушено, природнім шляхом та відзначається високим ступенем ефективності [3].

Танцювальні заняття створюють можливості досягти успіху, вести цікавий, насичений спосіб життя, здобувати авторитет серед ровесників, що загалом позитивно впливає на вихованців та спонукає їх до самовдосконалення й саморозвитку. Водночас у процесі занять танцями ефективно відбувається здоров'язбереження – дотримання режиму дня, раціональне харчування, застосування правил особистої гігієни, формування негативного ставлення до таких шкідливих звичок тощо.

Список літератури

1. В'яла А.А., Денисюк О.М. Формування здорового способу життя дітей молодшого шкільного віку в закладах загальної середньої освіти. *Молодий вчений*. 2020. №11 (87), листопад. С.375-378.
2. Коча І.А. Особливості формування здорового способу життя учнів початкової школи в сучасному освітньому просторі. *Педагогічний альманах*. 2018. № 39. С. 10–16.
3. Хольченкова Н. М. Хореографія як засіб формування культури здоров'я збереження дітей та молоді. *Інноваційні підходи до створення здоров'язберезувального освітнього середовища у навчальному закладі*. 2017. Вип. 143. С. 315-318.

Анастасія Петрова
Науковий керівник – проф. Гомонюк О. М.

Теоретичні аспекти психологічної адаптації дітей раннього дошкільного віку з особливими освітніми потребами

Нині назріла гостра необхідність у розумінні проблем дітей з особливими освітніми потребами, у пошані і визнанні їх прав на освіту, бажанні й готовності залучити їх в дитяче співтовариство.

Згідно зі статутом Організації Об'єднаних Націй, Всесвітньою декларацією про права людини, діти-інваліди мають рівні права і можливості з іншими людьми. Прийнятті Генеральною асамблеєю ООН Конвенція про права дитини та Декларація про права інвалідів визначили пріоритети у правах дітей з особливими освітніми потребами на освітні, медичні послуги, професійну підготовку та трудову діяльність [1, 2].

Теоретико-методологічні підходи та інноваційні методи навчання людей з особливими потребами широко висвітлюються зарубіжними науковцями, серед яких А. Дусон, А. Мілверт, К. Кларк, Д. Мітчелл та ін. Праці вітчизняних дослідників, зокрема, В. Бондаря, Л. Вавіної, Т. Власової, В. Засенка, А. Колупасової та ін. присвячено розкриттю важливих аспектів підтримки дітей з особливими потребами в освітньому процесі.

Проте багато питань залишилося поза увагою дослідників, серед яких, зокрема, вивчення особливостей психологічної адаптації дітей раннього дошкільного віку з особливими освітніми потребами.

Під соціальною адаптацією ми разом з дослідниками будемо розуміти пристосування особистості до існування в соціумі у відповідності з його нормами і вимогами, а також відповідно з потребами, прагненнями і мотивами в інтересах самої особистості.

Деадаптація є рівнем адаптованості з неконструктивними реакціями та неспроможними конструктивними підходами до розвитку соціальних взаємодій;

На основі аналізу наукової літератури нами з'ясовано, що однією з адаптаційних систем особистості є психологічний захист, котрий визначає суб'єктивний комфорт особистості в усіх ситуаціях напруженості, у професійній та побутовій діяльності.

Психологічний захист – це система механізмів, спрямованих на мінімізацію негативних переживань, пов'язаних з конфліктами, що ставлять під загрозу цілісність особистості. Подібні конфлікти можуть провокуватися як суперечливими установками в самій особистості, так і неузгодженістю зовнішньої інформації та сформованого в особистості образу світу та образу Я [3]. За результатами наукового пошуку визначено, що до основних чинників соціальної дезадаптації дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами належать: полігенетичні, успадковані особливості (тип ЦНС, темперамент, генетичні хвороби), порушення нормального онтогенезу дітей і біологічної здатності до сприйняття нових соціальних умов (ретардація соціального розвитку, депривація) крім того, несприятливе соціальне середовище, в якому у дитини гальмується когнітивна активність, здатність сприймати та переробляти нову інформацію, знижується або патологічно змінюється саморегуляція [4].

Нами розроблено програму корекційно-розвивальної роботи з соціально-дезадапованими дітьми дошкільного віку з особливими освітніми потребами та методичні рекомендації з оптимізації процесу корекції соціально дезадапованих дітей раннього дошкільного віку з особливими освітніми потребами.

Список літератури

1. Конвенція ООН про права дитини. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_0217715
2. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_g71
3. Мацук Людмила, Корнійчук Оксана. Чинники виникнення соціальної дезадаптації дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами. *Теорія та практика формування особистості як суб'єкта самотворення і самозбереження* : монографія / [за ред. О.М. Гомонюк]. Хмельницький : ФОП Цюпак А.А., 2021. С.410-426

Ганна Писарюк

Науковий керівник – доц. Шестобуз О. С.

Формування естетичної культури учнів початкових класів на уроках образотворчого мистецтва засобом аплікації

У сучасній системі навчання та виховання постійно поглиблюються емоційно-естетичні, художньо-творчі, моральні та інтелектуальні складові свідомості особистості, створюються умови для розвитку та використання природних обдарувань і творчих здібностей школярів. Сьогодні значна увага приділяється естетичному вихованню учнів на уроках образотворчого мистецтва як важливого компонента цілісного формування гармонійно розвиненої особистості, а також ціннісного ставлення молодших школярів до навколишньої дійсності тощо.

Дослідники І.Безрукава, Н.Горобець, Д.Джола, В.Каліш та ін. наголошують на необхідності формування в учнів естетичної культури на уроках образотворчого мистецтва, що особливо важливо в найбільш сприятливому молодшому шкільному віці. Молодший шкільний вік – це особливий вік для виховання естетичної культури, де головну роль відіграє вчитель. Користуючись цим, педагоги здатні не тільки створити міцний фундамент естетичного розвитку особистості, а також сформувати світогляд молодших школярів, оскільки саме в цьому віці формується відношення дитини до навколишнього світу та відбувається розвиток естетичних якостей особистості [1, с. 15].

Ефективним естетично-виховним засобом на уроках образотворчого мистецтва, який набуває особливої актуальності, є аплікація. Аплікація – це чергування різноманітних геометричних форм, рослинних елементів, візерунків декоративних орнаментів тощо. Практичне застосування аплікації відзначається в оздобленні виробів. Аплікація – один із найдавніших способів прикрашання навколишніх предметів, побуту, одягу, взуття тощо [3, с. 166].

Аплікація привчає молодших школярів до планової роботи, бо в образотворчому мистецтві вагоме значення для створення композиції має послідовність виготовлення основних і додаткових елементів. Молодші школярі ознайомлюються з простими формами різних предметів, частини та силуети яких вони вирізають і наклеюють. Створення силуетних зображень вимагає прояву уваги, тому що в силуеті відсутні деталі, які іноді виявляються основними ознаками предмета [2, с. 47].

Аплікація з природними матеріалами на уроках образотворчого мистецтва має важливе значення для естетичного виховання учнів, прищеплення художнього смаку, розвитку здібностей, фантазії. Зустріч з природою розширює уяву дітей, удосконалює їхні вміння уважно спостерігати за різноманітними формами, створеними природою.

Кожен з природних матеріалів має свої особливості: зовнішній вигляд, міцність, пластичність та ін. Листя рослин, дерев і кущів можна використовувати для виготовлення аплікацій, листя має різноманітну форму та відтінки кольорів. Зокрема, з листя дерев складають пейзажі, візерунки, зображення птахів і тварин тощо. З висушених квітів можна створювати цікаві аплікаційні композиції у квадраті та смужці.

Отже, специфіка уроків з образотворчого мистецтва сприяє пізнанню прекрасного, розвитку емоційно-естетичного ставлення учнів до навколишньої дійсності. Аплікація як вид образотворчої діяльності має специфічний вплив на молодших школярів, формує в них особистісні якості, художньо-естетичні можливості.

Список літератури

1. Безрукава І. Естетичне виховання школярів на уроках образотворчого мистецтва. *Початкова школа*. 2018. № 9. С.15-17.
2. Горобець Н. М. Формування естетичних почуттів у молодших школярів. *Рідна школа*. 2019. № 11. С.46-49.
3. Каліш В. А. Аплікація як засіб естетичного виховання молодших школярів. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*: зб. наук. праць. Вінниця, 2017. Вип. 27. С.166-177.

Копінг як стратегія у соціальній роботі для подолання тривожності та депресії

Соціальні служби відіграють важливу роль у подоланні тривожності та депресії надаючи підтримку особам, які переживають складні ситуації. Це можуть бути: центри психологічної допомоги, що надають консультації, терапію та психологічну підтримку для осіб, які стикаються з тривожністю та депресією; кризові центри, вони пропонують негайну допомогу та консультації в ситуаціях кризового стресу або екстреній потребі; центри допомоги жертвам, це спеціалізовані організації, що допомагають особам, які стали жертвами насильства, злочинів або травматичних подій; соціальні служби в медичних установах, що надають підтримку пацієнтам з депресією та тривожністю, допомагаючи їм отримати доступ до необхідної медичної допомоги та психотерапії.

У подоланні тривожності та депресії беруть активну участь соціальні працівники в установах освіти, вони допомагають дітям та молоді з проблемами тривожності та депресії, що виникають через труднощі у навчанні або складні життєві обставини. Використовуються також різні соціальні програми та групи підтримки. До прикладу, організуються групи зі взаємопідтримки та терапевтичні групи, що допомагають особам з тривожністю та депресією знайти підтримку та спільноту. Не стоять осторонь різні громадські організації та благодійні фонди, вони забезпечують фінансову та практичну підтримку для різних програм і послуг, спрямованих на поліпшення психічного здоров'я.

Ці соціальні служби й організації спільно працюють для надання широкого спектра підтримки та ресурсів особам, які стикаються з тривожністю та депресією, сприяючи поліпшенню їхнього психічного благополуччя та якості життя.

Безпосередньо фахівець соціальної роботи має можливість вплинути на тривожність і депресію своїх клієнтів за допомогою

різноманітних методів і стратегій. Це такі підходи: підтримка та емпатія; розвиток стратегій копіngu; планування та структурування діяльності; сприяння соціальним зв'язкам; пошук додаткової підтримки; робота з цінностями та метою.

У статті ми вирішили зосередити увагу на копіngu. Копінг-стратегії – це способи, які люди використовують для вирішення проблем, подолання стресу та адаптації до викликів життя. Це набір поведінкових, когнітивних та емоційних стратегій, які дозволяють людині ефективно управляти стресовими ситуаціями та впливати на своє психічне благополуччя.

Копінг-стратегії можуть бути активними (наприклад, пошук підтримки, вирішення проблем) або пасивними (наприклад, уникнення проблем, відмова від ситуації). Також вони можуть бути спрямовані на проблему (зосереджені на розв'язанні конкретної проблеми) або на емоції (зосереджені на зниженні рівня стресу та підвищенні емоційного комфорту).

До прикладу, деякі загальні копінг-стратегії включають у себе: активне спрямування на проблему, як-от: розробка конкретних планів дій для розв'язання проблеми або зменшення стресу; пошук соціальної підтримки, це звернення до друзів, родини або фахівців для отримання підтримки та порад; релаксація та самозаспокоєння, використання технік релаксації, медитації або йоги для зниження рівня стресу та напруження; рефреймінг, це переосмислення ситуації з метою побачити її в іншому світлі або з іншого ракурсу; активна реакція, з прийняттям активних заходів для зменшення стресу або покращення ситуації тощо.

Копінг-стратегії можуть відрізнятися залежно від особистих характеристик, ситуаційного контексту та доступних ресурсів. Це індивідуальний процес, який допомагає людині пристосовуватися до викликів і стресів у житті.

Список літератури

1. Родіна Н.В. Особистісні характеристики як ресурси долаючої поведінки. Огляд деяких сучасних теорій копіngu. *Проблеми сучасної психології*. 2010. № 7. С. 608–633.

Ліза Поправко
Науковий керівник – доц. Поліщук О. М.

Вивчення взаємозв'язку стресу та психологічного здоров'я професіоналів в організації

Вивчення взаємозв'язку стресу і психологічного здоров'я професіоналів в організації є важливою темою, оскільки вплив робочого стресу може мати серйозні наслідки для фізичного і психічного здоров'я працівників, а також для ефективності роботи та успішності організації в цілому [2].

Розуміння взаємозв'язку між стресом і психологічним здоров'ям у професійному середовищі критично важливе, оскільки воно відображає вплив роботи на загальний стан емоційного, соціального та психічного благополуччя працівників. Це ключовий фактор як для самого працівника, так і для успішності організації в цілому. Ось кілька аспектів, що пояснюють важливість цього розуміння: збереження здоров'я працівника (розуміння взаємозв'язку стресу та психологічного здоров'я допомагає вчасно виявляти та управляти факторами стресу, що може допомогти у збереженні фізичного та психічного здоров'я працівника); підвищення продуктивності та ефективності (професійне середовище, в якому працівники можуть ефективно управляти стресом, сприяє підвищенню їхньої продуктивності та здатності до роботи); покращення командної роботи та співпраці (стрес на робочому місці може впливати на міжособистісні відносини та командну динаміку); ефективне управління організацією (для керівництва важливо розуміти, як робочий стрес впливає на персонал, оскільки це може визначати загальний успіх організації) [2].

Розуміння взаємозв'язку між стресом і психологічним здоров'ям – ключовий елемент розвитку стратегій управління персоналом і створення здорового робочого середовища для досягнення успіху як на індивідуальному, так і на організаційному рівні.

Робочий стрес визначається як негативний стан, що виникає при неспроможності відповідати на вимоги роботи. Це може

бути викликано різними факторами, такими як висока робоча навантаженість, конфлікти в колективі, невизначеність завдань, або інші аспекти робочого оточення, які перешкоджають адекватному функціонуванню працівника [4].

Психологічне здоров'я визначається як стан емоційного, психічного та соціального благополуччя індивіда у процесі взаємодії з навколишнім середовищем, включаючи робоче місце. Це такі аспекти, як емоційна стабільність, задоволеність життям, відсутність психічних захворювань і здатність адаптуватися до стресових ситуацій [3].

Робочий стрес може призводити до зниження концентрації та ефективності працівника, що негативно впливає на швидкість та якість виконання завдань. Під впливом стресу працівники можуть бути схильні до здійснення помилок і прийняття неоптимальних рішень, що може впливати на якість виконаної роботи та відобразитися на результативності організації.

Стрес може впливати на рівень задоволеності працівника своєю роботою та рівень залученості до неї, що може впливати на його мотивацію та відданість організації. Довготривалий стрес може сприяти емоційному вигоранню працівників та погіршенню їхнього ментального здоров'я, що може призвести до зниження загальної працездатності [1].

Отже, робочий стрес може впливати на міжособистісні відносини та комунікацію в колективі, що може впливати на загальний робочий клімат і сприяти конфліктам. Стрес може пригнічувати творчість та інноваційний підхід працівників, як наслідок – впливати на здатність організації пристосовуватися до змін і конкурентоспроможність.

Список літератури

1. Baines K. Job stress and job satisfaction: Home care workers in a consumer-directed model of care. 2015. P. 324-241.
2. Lazarus, R. S., & Folkman, S. Stress, Appraisal, and Coping. 1984. P. 104-115.
3. Melchior M. Workplace stress, mental health, and burnout in middle-aged and older adults: A review and recommendation. 2007. Vol. 10(5). P. 189-193.
4. William R.. Lovallo Stress and Health: Psychological, Behavioral, and Biological Determinants. 2015. P. 226-259.

Анастасія Поп'юк

Науковий керівник – доц. Камбур А. В.

Заклади психологічної реабілітації військовослужбовців-учасників бойових дій в Україні

У сучасному світі військові конфлікти та бойові дії залишають глибокий слід на фізичному та психічному здоров'ї учасників. В Україні, яка за останні десять років зазнала великого випробування війною, що не завершена й сьогодні, особлива увага приділяється психологічній реабілітації військовослужбовців, які пережили бойові дії. Заклади психологічної реабілітації військових стали важливим елементом цієї системи.

Найперше заклади психологічної реабілітації військовослужбовців забезпечують професійну та комплексну підтримку у відновленні психічного здоров'я. Вони створені для того, щоб надати психологічну допомогу, терапевтичні послуги та підтримку військовослужбовцям у вирішенні психологічних проблем, які виникли внаслідок стресу, травм або інших негативних впливів, пов'язаних з військовою службою.

Крім того, ці заклади розвивають індивідуальні та групові програми психотерапії, спрямовані на полегшення симптомів посттравматичного стресового розладу, депресії, тривожності та інших психічних проблем. Їх мета – забезпечити військовослужбовцям необхідні навички та стратегії для подолання емоційних труднощів і адаптації до цивільного життя після повернення з бойових дій.

Окрім терапевтичних послуг, заклади психологічної реабілітації надають психосоціальну підтримку та консультування для сімей військовослужбовців. Це допомагає створити сприятливі умови для відновлення родинних зв'язків та підтримки важливих відносин, що можуть порушуватись унаслідок військових дій.

Одним із прикладів діяльності таких закладів є проведення індивідуальних і групових психотерапевтичних сесій. Індивідуальні сесії дозволяють кожному військовому отримати

персоналізовану терапію, спрямовану на вирішення конкретних психологічних проблем. Групові сесії відкривають можливість для спілкування з іншими учасниками, що пережили схожий досвід, що сприяє взаємній підтримці та розумінню.

Наприклад, «Центр психологічної реабілітації військових» у Києві є одним із таких закладів, де військовослужбовці отримують індивідуальні консультації психолога, беруть участь у групових сесіях психотерапії та мають можливість отримати підтримку для своїх сімейних членів. Такі ініціативи допомагають військовим пережити та подолати психологічні труднощі, зберігаючи їхнє психічне здоров'я та сприяючи їх подальшій адаптації до мирного життя.

Багаторічним прикладом закладів психологічної реабілітації військовослужбовців-учасників бойових дій в Україні є: «Національний центр психологічної реабілітації та реінтеграції військових» – це один з головних закладів у сфері психологічної підтримки для військових і членів їх сімей.

Також на цій ниві працюють: Центр психологічної реабілітації ветеранів війни та АТО «Психологічна гілка», Центр допомоги психологічної реабілітації «Відкриті двері», Психологічний реабілітаційний центр «Зоряний», Центр психологічної реабілітації «Повернення до життя» та ін.

Це лише декілька прикладів з численних організацій, які надають психологічну реабілітацію військовослужбовцям-учасникам бойових дій в Україні. Вони грають важливу роль у підтримці та відновленні психічного здоров'я цих осіб, допомагаючи їм знову інтегруватися в цивільне життя

Ці заклади разом із попередніми створюють мережу психологічної підтримки для військовослужбовців, що допомагає їм вирішувати психологічні та емоційні труднощі, з якими вони можуть стикатися після повернення з бойових дій.

Наприкінці, важливо відзначити, що заклади психологічної реабілітації військовослужбовців не лише надають медичну допомогу, але й відіграють ключову роль у підвищенні свідомості громадськості про психічне здоров'я та потреби військових.

Художня література як засіб морального виховання дітей дошкільного віку

На всіх етапах суспільного розвитку мораль, поряд із правом, політикою, традиціями, звичаями та табу, була і залишається важливим регулятором людської поведінки і людських стосунків, а моральність (моральна практика) – одним із критеріїв оцінки людської добротності. Мораль (від лат. *moralis* – моральний, *mos (moris)* – звичай, воля, закон, властивість) – система поглядів, уявлень, норм, оцінок, які регулюють поведінку людей; форма суспільної свідомості [1, с. 5].

До проблеми використання художньої літератури у моральному вихованні дошкільників неодноразово зверталися Г. Ватаманюк, Н. Гавриш, А. Карнаухова, Л. Посохова, В. Сухомлинський, О. Хролець, Н. Шкляр та ін.

Діти вперше вчать моралі в сім'ї, засвоюють норми порядності, доброти і працьовитості за допомогою батьків і в цьому процесі художня література відіграє велику роль як засіб виховання людських емоцій та формування духовних цінностей.

Моральні норми і правила в художній літературі набувають живого змісту, стають звичними і зрозумілими, легше сприймаються дітьми як єдино правильна модель поведінки. Педагоги часто використовують на заняттях такі твори М. Коцюбинського, як: «Казка про двох цапків» та «Дві кізоньки», в яких йдеться про ситуацію пошуку виходу із скрутного становища і показано два шляхи її вирішення: агресивний та толерантний; «Десять працівників» – у казці немає напруги, але є загадковість. Історія створює атмосферу чистого, затишного будинку, образ правильної, успішної господині і шукає відповідь на питання: в чому секрет успіху?

Ефективне також використання українських народних казок «Івасик-Телесик», «Летючий корабель», «Сірко», «Чудові гуслі», які навчають правильної поведінки в різних життєвих ситуаціях і дають рекомендації, яку поведінку обрати.

Можливості формування моральних цінностей та емоційного

розвитку мають такі перлини народної художньої творчості, як казки, байки, прислів'я, вірші та ін. У творах фольклору через його персонажів яскраво постає ідеал українського виховання: здорова, гуманна, культурна, щаслива людина; вільна, оригінальна та неповторна особистість [2].

Передача моральної поведінки в художній літературі відбувається не через абстрактні поняття, а через дії реальних героїв, поведінка яких є значимою для дитини [4].

При слуханні художнього твору дошкільник займає позицію «всередині нього». Дитина намагається наслідувати своїх улюблених персонажів. Так виникає механізм моральної ідентифікації, внутрішня дія в уявному плані, збагачується особистий досвід дітей, адже вони активно переживають події, в яких не брали участь [3]. Літературні герої фіксуються у свідомості дитини відповідно до певної характеристики, якою їх наділила дитина під час прослуховування казки.

Отже, дитяча художня література відіграє важливу роль у процесі формування моральних цінностей та гуманних почуттів. Літературні твори активно впливають на почуття та розум дітей-дошкільників, розвивають у них емпатію, формують свідоме і реалістичне сприймання навколишнього середовища і соціуму; забезпечують розуміння та прийняття моральних норм, як єдиних правильних варіантів моральної поведінки. Художнє слово неодмінно веде до великих змін в емоційній сфері дітей, сприяє появі живого відгуку, змінює ставлення до речей, що оточують, перебудовує суб'єктивний погляд на світ.

Список літератури

1. Ашиток Н. Формування морально-ціннісних орієнтацій у дітей дошкільного віку на матеріалі дитячої літератури. *Людиознавчі студії*: зб. наук. праць ДДПУ імені Івана Франка. Серія «Педагогіка». 2017. №5/37. С. 5-11.
2. Бабій Н. Сіємо зерна добра та любові. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2014. № 4. С. 62-68.
3. Бех І.Д. Зростити моральну особистість – головна турбота. *Дошкільне виховання*. 2015. № 4. С. 6-8.
4. Беленька Г. В., Рухницька П. В Роль казок В.О. Сухомлинського в процесі виховання морально-етичних якостей дітей старшого дошкільного віку. *Молодий вчений*. 2018 № 8.1 (60.1). С. 18-21.

Анна Романович
Науковий керівник – доц. Гордійчук О. Є.

**Психолого-педагогічний супровід дітей
з мовленнєвими порушеннями
в умовах інклюзивного навчання: базові орієнтири**

Актуальність окресленої науково-практичної проблеми пов'язана з визначенням кількості дітей з мовленнєвими порушеннями, їх потребою у не тільки в індивідуальному підході, але й у доступу до якісної освіти. Основним чинником формування успішної та рівноправної освітньої системи – забезпечення адаптованого навчального середовища для дітей з мовленнєвими порушеннями.

Виклад основного матеріалу дослідження. Насамперед, за Законом України «Про освіту», освітня система повинна забезпечити ЗЗСО певними ресурсами, які потрібні дітям з особливими освітніми потребами. Документом підкреслено, що всі здобувачі освіти мають бути забезпечені рівним доступом до освітнього процесу, а дітям з особливими освітніми потребами мають бути створені специфічні освітні послуги та супровід [1, с. 6]. Адже, мовленнєві порушення визначається як «відхилення в розвитку мовлення».

У такому сенсі психолого-педагогічний супровід дітей з мовленнєвим порушенням – це комплексний підхід, що базується на різноманітних стратегіях та принципах, оскільки порушення мовлення переважно пов'язані з іншими аспектами розвитку [2, с. 123]. Провідними принципами супроводу є:

- індивідуалізація підходу до учня, а саме забезпечення індивідуально підходу до кожного школяра, з урахуванням його особливостей мовленнєвого розвитку;
- співпраця з батьками, яка містить у собі активну позицію та взаємодію батьків із дітьми з метою розвитку в них мовленнєвих знань, навичок тощо;
- інтеграція знань, яка передбачає поєднання мовленнєвої терапії з іншими педагогічними методами та підходами для забезпечення комплексного розвитку учня.

Саме для того, щоб забезпечити дітей з мовленнєвими порушеннями в умовах інклюзивного навчання якісною освітою, вкрай необхідно врегулювати психолого-педагогічний супровід учнів в освітньому процесі ЗЗСО.

Щоб досягнути мети якісного освітнього процесу, яка передбачає всебічний розвиток особистості, ЗЗСО повинні дотримуватись принципів інклюзії та надавати можливість усім дітям здобувати освіту. Сучасному учителю, який в НУШ повинен бути в ролі тьютора, ментора, фасилітатора та ін, вкрай важливо бути обізнаним щодо освітніх труднощів учнів класу, методикою та способами надання відповідного фахового супроводу.

У контексті нашого дослідження розроблену методику супроводу дітей з мовленнєвими порушеннями зарубіжної вченої Лорен Адамсон вважаємо цінним науково-практичним напрацюванням, яке надалі складе основу предмета магістерської наукової роботи [3, с. 130].

Отже, психолого-педагогічний супровід дітей з ООП, загалом, а дітей з мовленнєвими порушеннями – зокрема, є складним і важливим завданням ЗЗСО. Розробка ефективних стратегій психолого-педагогічного супроводу, які врахують індивідуальні особливості дітей з мовленнєвими порушеннями, стає вкрай актуальною. Пояснюється це необхідністю соціальної затребуваності, інтеграції, самореалізації дітей з ООП загалом, та успішністю і якістю їх життя, зокрема.

Список літератури

1. Про освіту: Закон України. Прийнято Верховною Радою України 05.09.17 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Психолого-педагогічний супровід навчання дітей інтелектуальними порушеннями / авт.: О.В. Чеботарьова, Г.О. Блеч, І.В. Гладченко, С.В.Трикоз, І.В. Сухіна, Н.А. Ярмола.: За наук. ред. О.В. Чеботарьової. Київ. 2018. с. 123.
3. Lauren B. Adamson Communication Development During Infancy. Developmental Psychology Series. 1995. P.130–134.

Аліна Романюк

Науковий керівник – доц. Боднарук І. М.

Популяризація фортепіанних творів українських композиторів у процесі мистецької освіти учнів молодших класів

Одним із важливих напрямів мистецької освіти учнів початкової школи є формування навичок повноцінного сприймання та інтерпретації музичних творів. Під час уроків і позакласних виховних заходів школярі мають можливість слухати найкращі високі, зразки вокальної та інструментальної музики. Це сприяє формуванню художніх смаків учнів, розвиває їх музичні здібності та збагачує новими яскравими враженнями.

Наголосимо, що вчителі музичного мистецтва дуже часто використовують у своїй професійній діяльності фортепіано. Належне володіння цим інструментом є необхідною складовою якісної виконавської підготовки викладача закладу загальної середньої освіти.

Реформування системи шкільної освіти на національних засадах актуалізує необхідність ширшої популяризації вчителем музичного мистецтва різножанрових фортепіанних творів українських композиторів.

Аналіз змісту підручників інтегрованого курсу «Мистецтво» для учнів 1-4-х класів ЗЗСО, створених авторським колективом під керівництвом Л. Масол [2], засвідчив, що навчальний репертуар для слухання музики містить певну кількість фортепіанних творів вітчизняних композиторів-класиків і сучасних митців. Зокрема, учні знайомляться з творами В. Барвінського, Л. Дичко, Л. Колодуба, В. Косенка, М. Лисенка, С. Людкевича, Л. Ревуцького, М. Скорика, Б. Фільц, І. Шамо, А. Штогаренко та інші. Діти можуть слухати невеликі окремі п'єси програмного або танцювального характеру, а також твори з різних фортепіанних циклів. Багато науковців рекомендують частіше використовувати фортепіанну спадщину сучасних митців у процесі інструментальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва з метою накопичення ними необхідного репертуару для подальшої самостійної роботи.

Преси для дітей Р. Верещагіна, В. Клина, О. Некрасова, В. Підвали та ін.; дитячі фортепіанні альбоми Л. Колодуба, В. Бібіка, В. Кирейка, М. Заморокко, В. Губи, О. Костіна, М. Кармінського складають цілий світ дитини. Завдання викладача – активніше залучати у процес музично-естетичного виховання твори цих композиторів, які поруч із українською класикою та народною творчістю будуть закладати підвалини становлення національної свідомості та самосвідомості [1, с. 27].

Варто також звернути увагу на регіональну складову навчального репертуару для слухання музики, збагативши його фортепіанними творами місцевих композиторів.

Наприклад, у нашому власному репертуарному списку є декілька творів буковинських композиторів, які ми успішно використовуємо під час музично-виховної роботи з учнями різних класів (С. Воробкевич «Коломийки №1 та №4», К. Мікулі «Прелюдія ор.24 №1 a-moll», Г. Скупинський «Віночок»).

Підсумовуючи зазначимо, що основними шляхами популяризації фортепіанних творів українських композиторів у процесі мистецької освіти школярів ми вважаємо: накопичення педагогом різноманітного виконавського репертуару на основі кращих зразків української фортепіанної музики; доповнення навчального репертуару для слухання музики фортепіанними творами сучасних українських композиторів; збагачення власного фортепіанного репертуару зразками регіонального музичного матеріалу; вдосконалення процесу сприймання та інтерпретації учнями фортепіанних творів українських композиторів через використання ігрових та інтерактивних методів навчання.

Список літератури

1. Гаркуша Л. І., Економова О. С. *Підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності* : навч.-метод. посіб. для студ. ВНЗ спец. «Музичне мистецтво». Київ : КУ імені Бориса Грінченка, 2016. 160 с.
2. Підручники інтегрованого курсу «Мистецтво» для 1-4 класів закл. заг. серед освіти (Л. Масол). URL: <https://sites.google.com/view/musklacl/pidruchniki>

Марина Скакун
Науковий керівник – доц. Костик Л. Б.

Використання сучасних освітніх технологій у корекційно-розвитковому та виховному процесі дітей дошкільного віку

Усе більшої популярності у освітньому просторі набуває впровадження інноваційних технологій, які сприяють оптимізації взаємодії з вихованцями та гуманізації процесу навчання [1].

Актуальним на сучасному етапі є запровадження у корекційно-розвитковий та виховний процес сучасних освітніх технологій. Однією з таких виступає ейдетика, одна з найпрогресивніших і найцікавіших методик розвитку пам'яті, така ігрова система, яка опирається на властиве кожній дитині вміння уявляти й фантазувати за допомогою зорових уявлень і відчуттів (тактильних, нюхових, смакових), що знаходить своє практичне застосування в різних сферах її життєдіяльності. Корекційні методики з прийомами ейдетики у роботі з дітьми з порушеннями мовлення розроблені науковцями та логопедами: Ю. Рибцун, В. Тищенко, Н. Максименко, С. Ковальчук та ін. Під час занять з використанням елементів ейдетики, завдяки вмінню асоціювати, діти легко та невимушено засвоюють нові знання, покращують комунікативну активність, розвивають образне мислення, увагу та пам'ять.

Методи та прийоми ейдетики допомагають кодувати різні види інформації. Зокрема, метод піктограм передбачає відображення важливих характерних рис окремих предметів чи явищ у схематичному вигляді. Піктограми – маленькі прості малюнки, значки, в яких виділяються суттєві ознаки предмета або поняття. Цей прийом використовується для збагачення словникового запасу, розвитку мовної активності. Діти залюбки перетворюють вірші в малюнки, схожі на комікси, тому відтепер вивчити вірш – означає розказати цікаву та веселу історію за допомогою малюнків. При використанні певних знаків, схем або інших графічних позначень дошкільнятам з мовленнєвими порушеннями значно легше опанувати певну абстрактну або

чітко систематизовану інформацію. З цією метою Ю.В.Рибцун розробила низку ігор з використанням символів і схем, які допоможуть дітям швидше запам'ятовувати та відтворювати вправи артикуляційної гімнастики [2], вимовляти та характеризувати голосні та приголосні звуки [3], вчити вірші за допомогою піктограм, розповідати казки чи невеликі оповідання [4], описувати предмети рослинного світу [5].

Крім цього, у розв'язанні мовленнєвих проблем допомагає й мнемотехніка, починаючи від уміння складати прості речення до вивчення віршів, скоромовок, прислів'їв та переказу казок й оповідань. Ідея мнемотехніки полягає в тому, що кожне слово або словосполучення унаочнюється певним зображенням. Будь-яке слово, речення, вірш, загадка, прислів'я, казку можна «записати», використовуючи картинки або піктограми. Мнемотехніка складається з мнемоквадратів, мнемодоріжок, мнемотаблиць та мнемострічок. Це значно підвищує розуміння змісту віршованих творів, скоромовок, запам'ятовування послідовності подій прозових творів, складних сюжетів, повноти відтворення сюжету та урізноманітнює роботу педагога.

Отже, сучасні освітні технології охоплюють широкий спектр розвитку здібностей здобувачів освіти, забезпечуючи ефективність засвоєння матеріалу.

Список літератури

1. Бичкова С. Ю. *Інноваційні технології як засіб підвищення якості логопедичних занять*. URL : [http://almanah.ltd.ua/save/2018/1%20\(10\)/208.pdf](http://almanah.ltd.ua/save/2018/1%20(10)/208.pdf)
2. Рибцун Ю. В. Використання ігрових прийомів у розвитку артикуляційної моторики молодших дошкільнят з ГНР. *Дефектологія*. 2008. № 1. С. 11-13.
3. Рибцун Ю. В. Дидактична багатоваріативна гра «Чарівний будиночок». *Логопед*. 2012. № 9 (21). С. 33-36.
4. Рибцун Ю. В. У саду та на городі: дидакт. Гра. *Дошкільнє виховання*. 2000. № 8. С. 25.
5. Тищенко В. В., Рибцун Ю. В. *Як навчити дитину правильно говорити: від народження до 5 років*: навч.-метод. посіб. Київ: Літера ЛТД, 2006. 128 с.

Катерина Скринник
Науковий керівник – асист. Білик Н. М.

Соціальне забезпечення сімей військовослужбовців під час війни

Гарантування та визнання права на соціальний захист на рівні держави вважається одним із найважливіших прав особи. Права і свободи особи та їх гарантії визначають спрямованість та зміст діяльності держави, яка несе відповідальність перед особою за свої дії. Основні права та свободи, включаючи соціальні, не тільки визнаються державою, а й захищаються нею. Певні соціальні групи потребують захисту не лише через втрату можливостей самостійно забезпечувати своє існування, але й унаслідок об'єктивної необхідності в додатковій соціальній підтримці від держави. Цією соціальною групою є сім'ї військовослужбовців.

Як зазначається в Законі України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 05.10.2023 прописані Соціальні гарантії прав членів сімей військовослужбовців в статті 18 [1]. Зокрема, та розписується про порядок забезпечення грошовою допомогою, матеріальною, соціальні гарантії, призначення пільг.

Більшість цих соціальних пільг та допомог надається, якщо військовослужбовець має оформленні документи Учасника Бойових Дій (далі УБД). Порядок надання статусу учасника бойових дій особам, які захищають незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України операції, забезпеченні її проведення визначений Постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня

2014 року № 413. Подати заяву на отримання статусу УБД може командир військової частини, де служить військовий, або ж особисто військовий. З усім пакетом документів, необхідних для отримання статусу УБД, можна ознайомитися з документами від Міністерства оборони

«Алгоритм отримання статусу учасника бойових дій військовослужбовцями Збройних Сил України, які брали

безпосередню участь у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, за умови виконання ними особисто або у складі військової частини (органу, підрозділу), установи та закладу бойових (службових) завдань, проведення розвідувальних заходів, зокрема які отримали поранення, контузії, каліцтва» [2]. Соціальним забезпеченням і допомога надається при Департаментах соціальної політики міст, Центри соціальних служб, окремі відділи по питаннях соціального забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей, офіси при Департаментах. Також до допомоги сім'ям військових залучені неурядові організації, громадські організації, благодійні фонди.

Список літератури

1. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей від 05.10.2023. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text>
2. Алгоритм отримання статусу учасника бойових дій військовослужбовцями Збройних Сил України. Міністерство оборони України. URL: https://www.mil.gov.ua/content/pdf/ALHORYTM_nadannya_statu_su_UBD.pdf

Тетяна Сливчук
Науковий керівник – доц. Бигар Г. П.

Здоров'язберігаючий підхід до організації освітнього процесу в початковій школі

Питання збереження здоров'я завжди привертало увагу вчених протягом історії людства. В умовах сьогодення ця проблема залишається однією з актуальних серед психолого-педагогічних досліджень.

Протягом останнього десятиріччя спостерігається зростання факторів, які впливають на здоров'я учнів, включаючи збільшення навчального навантаження та зростання часу, який діти витрачають на перегляд фільмів та комп'ютерні ігри. Все це може призводити до гіподинамії, порушень постави та проблем із зором.

У зв'язку з цим одним із ключових завдань дослідження є визначення ефективних методів формування здоров'язбережувального середовища молодших школярів.

За визначенням Л. Бережної, «здоров'язберігаюче середовище є оточенням, яке забезпечує комфорт для всіх учасників освітнього процесу і сприяє формуванню цілісного світосприйняття, яке виступає передумовою для гармонійного розвитку особистості» [1, с.63-66].

Сучасна початкова школа повинна бути не тільки осередком навчання, але і джерелом формування в учнів високої культури, зорієнтованої на загальнолюдські цінності, де основною є здоров'я. Знання про здоровий спосіб життя виступає ключовим аспектом усебічного виховання учнів і важливою частиною їхньої підготовки до життя.

У своїй діяльності вчитель повинен систематично впроваджувати елементи здоров'язбереження в освітній процес з метою значного покращення усіх аспектів здоров'я учнів та сприяння здоров'язбережувальній компетентності.

Формування здорового способу життя у молодших школярів реалізується через упровадження комплексу оздоровчих заходів, які охоплюють уроки, класні та позакласні заходи. Це

різноманітні активності, такі як ігри, бесіди, вікторини та спеціальні заняття із здоров'язбереження.

Завданням учителя є уникнення перевантаження учнів, встановлення оптимального обсягу навчальної інформації та методи її подання, врахування інтелектуальних та фізіологічних особливостей учнів. Важливим елементом є чергування інтелектуальних, емоційних та рухових видів діяльності, а також використання групових і парних форм роботи для стимулювання рухової активності [2, с. 1-6].

У своїй діяльності вчитель повинен акцентувати увагу на розвитку стійкої позиції у дітей, що передбачає розуміння цінності здоров'я, відчуття відповідальності за його збереження та зміцнення. Це означає глибоке вивчення та розвиток знань, навичок і вмій, що стосуються всіх аспектів здоров'я: фізичного, соціального, психічного та духовного. Формування в учнів компетентного ставлення до власного здоров'я стає можливим лише через реалізацію всіх складових здоров'я [3].

Освітній процес має вибудовуватися на основі формування здоров'язберігаючого та здоров'яформуючого підходу, що сприятиме зміцненню здоров'я та визначатиме позитивну мотивацію до здорового способу життя. Упровадження концепцій збереження здоров'я в освітній процес впливатиме на формуванню особистості учня та потенціал для його розвитку.

Список літератури

1. Бережна Л.К. *Програмно-цільовий підхід до організації роботи школи сприяння здоров'ю*. Управління школою. 2011. 19. С. 63-66.
2. Ващенко О., Свириденко С. *Готовність вчителя до використання здоров'язберігаючих технологій у навчально-виховному процесі*. Здоров'я та фізична культура. 2006. 8. С. 1-6.
3. Лаврінченко Л.І. *Здоров'язбережувальні технології в початковій школі*: Навч.-метод. посібник для вчителів початкових класів та вихователів ГПД. Чернігів. 2015. 147 с.

Психологічні механізми та корекція мовлення дітей при заїканні

В останні роки медики, психологи, нейрофізіологи, нейропсихологи та корекційні педагоги значну увагу приділяють вивченню заїкання.

Заїкання – це порушення темпу, ритму та плавності усного мовлення, викликане судомним станом м'язів артикуляційного апарату [3, С.398].

Сучасні дослідження вчених показують, що виникнення і розвиток заїкання пов'язане з психічним збудженням дитини у присутності емоційно значущих подразників, що призводить до зниження механізмів тонічного гальмування мовленнєвого центру, зокрема центру Брока, який контролює темп і плавність мовлення.

Етіологія заїкання передбачає поєднання зовнішніх і внутрішніх факторів. При цьому деякі етіологічні фактори сприяють розвитку заїкання і можуть безпосередньо викликати заїкання. До сприятливих факторів належать:

- невропатична обтяженість у батьків (неврологічні, інфекційні та соматичні захворювання, які послаблюють або порушують функціонування центральної нервової системи);

- невропатичні особливості у людини, яка заїкається (нічна фобія, енурез, підвищена нервозність, емоційна напруженість)

- структурна схильність (порушення вегетативної нервової системи, підвищена чутливість до високої нервової активності, особлива сприйнятливості до психічних психологічних травм);

- генетичне навантаження (заїкання розвивається на основі вродженої слабкості органів мовлення, і цей стан може успадковуватися рецесивно) [2].

Водночас треба враховувати роль екзогенних факторів, коли схильність до заїкання поєднується зі шкідливими впливами навколишнього середовища, зокрема: травми внутрішньоутробні і при народженні, задухи, постнатальні інфекційні, травматичні,

обмінні та аліментарні порушення при різних дитячих захворюваннях. Ці причини викликають різні патологічні зміни у фізичній і психічній сферах, що призводять до затримки мовного розвитку та мовленневих розладів і сприяють виникненню заїкання.

Причини заїкання можна розділити на дві категорії: неврологічні (розлади нервової системи) та психологічні (патологічний вплив соціуму).

Психологічні причини заїкання – психогенні розлади, основним симптомом яких є порушення мови, що називаються логоневрозами. Логоневроз відповідає трьом критеріям психогенних розладів: 1) викликаний психологічною травмою;

2) зміст психологічної травми відображається в картині захворювання; 3) у міру протікання посттравматичного періоду психогенний розлад поступово поліпшується (час лікує).

Основним психологічним механізмом заїкання є виникнення логофобії (нав'язливого страху говорити), тобто напруженого очікування неможливості вимовити певні звуки, слова або фрази. Це очікування призводить до страху мовлення, який паралізує мовленнєвий механізм [1].

Учені стверджують, що розвиток заїкання негативно впливає на розвиток психічних процесів дитини. Тому треба вчасно усунути цей дефект, оскільки його наявність погіршує не тільки мовлення, а й загальну моторику дитини, негативно впливає на формування її особистості. Окрім того, ступінь впливу заїкання на життя дитини зростає в міру її дорослішання.

Отже, заїкання є багатогранним розладом, який потребує раннього втручання з боку батьків і залучення різних фахівців для того, щоб правильно виявити причини заїкання та знайти комплекс способів ефективної боротьби з ним.

Список літератури

1. Ольга О. *Заїкання у дітей: профілактика і корекція* : навч. посіб. Одеса : Вид-во ТОВ Лерадрук, 2021. 248 с.
2. Скляр С. Особливості корекції заїкання в дітей дошкільного віку. *Humanities science current issues*. 2019. Т. 1, № 19. С. 219–222. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/19.167642>.
3. Шеремет М. *Логопедія* : підручник. Київ : Слово, 2014. 672 с.

Катерина Танасюк
Науковий керівник – доц. Мокрогуз І. М.

Розвиток пісенних навичок школяра

Спів – основний засіб музичного виховання, який найбільш близький і доступний школярам. Виконуючи пісні, вони глибше сприймають музику, активно виявляють свої переживання і почуття. Текст пісні допомагає зрозуміти зміст музики і полегшує засвоєння самої мелодичної лінії. Мелодію з голосу школярі сприймають легше, ніж при виконанні на музичному інструменті, коли складний акомпанемент ускладнює сприйняття. У процесі співочої діяльності в учнів розвиваються музичні здібності.

Мета дослідження: довести, що спів є важливим засобом музичного виховання і відіграє суттєву роль у виконанні завдань усебічного та гармонійного розвитку учня.

Спів – найбільш доступний вид музичної діяльності дітей шкільного віку. Вони люблять співати, співають із задоволенням, що дає змогу розвитку активного сприйняття музики, вміння глибоко виразити свої почуття, переживанн [2]. Голос – природний інструмент, яким володіє людина з ранніх літ. Ось чому спів весь ча заповнює життя, дозволяє, допомагає організувати творчі, сюжетні ігри. Нерідко спів супроводжує й інші види музичної діяльності: танець, хоровод, гру на дитячих музичних інструментах. Пісня – яскрава образна форма поглибленого уявлення про навколишню дійсність. Виконання пісні викликає в учнів позитивне ставлення до всього прекрасного, доброго і часом переконує її більше ніж отримана іншим шляхом інформація [1].

Процес навчання співу вимагає від учнів великої активності та розумового напруження. Вони вчаться порівнювати свій спів зі співом інших, прислухатися до виконаної мелодії на музичному інструменті, зіставляти різний характер музичних фраз, речень, оцінювати якість виконання пісні. Спів благотворно впливає на організм, сприяє розвитку мови, поглибленню дихання, зміцненню голосового апарату.

У процесі навчання співу особливо активно розвиваються основні музичні здібності учнів: емоційна чутливість, музичний слух, чуття ритму тощо. Перед вчителем музичного мистецтва стоїть відповідальне завдання навчити дітей любити пісню, дати простіші співочі навички. З цією метою слід ретельніше продумувати вокальний репертуар, який буде використовуватись в роботі з школярами, для слухання, та для розучування. Необхідно розширювати репертуар в першу чергу за рахунок народних пісень, так як народна пісня є художньо-виховною цінністю, не перестає дивувати своїм глибоким змістом та чудовою формою.

При дотриманні гігієнічних умов, тобто при проведенні уроку в провітреному приміщенні, на чистому повітрі в суху погоду, спів сприяє розвитку і зміцненню легенів, всього голосового апарату. На думку лікарів, спів є найліпшою формою дихальної гімнастики. Пісня – словесно-музичний твір, призначений для співу [3].

Отже, спів є своєрідним фундаментом, на якому будується подальший музичний розвиток учнів. Спів є таким видом музичної діяльності, в процесі якого успішно формується естетичне ставлення до життя і до музики, збагачуються переживання учнів, активно розвиваються музично-сенсорні здібності й особливо музично-слухові уявлення звуковисотних відношень, а також співацький голос у межах вікових можливостей.

Список літератури

1. Горбенко С. С. *Навчально-наукова діяльність студентів з методики музичного виховання*: навчально-методичний посібник Київ : Освіта України, 2010. 180 с.
2. Клименко В. В. *Психологія творчості*. Київ: Центр навчальної літератури. 2006. 480 с.
3. Хоменко А.Б. Коробка В.І., Крутько Н.В. *Постановка голосу*: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів і вчителів музики шкіл різного типу. Ніжин : Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2011. С. 87 – 89.

Особливості ігрової діяльності дошкільників із ЗНМ

Проблеми мовлення у дітей дошкільного віку сьогодні стають більш поширеними. Зокрема, все нагальнішою в логопедичних дослідженнях постає проблема розвитку дітей дошкільного віку із ЗНМ. Діти із загальним недорозвитком мовлення – це діти, які мають значні труднощі в усіх аспектах мовленнєвого розвитку порівняно із своїми віковими нормами. Це може охоплювати фонетику (звуки), лексику (слова), граматику (граматичні конструкції), семантику (значення слів та речень), прагматику (використання мови в соціальних контекстах) та інші [1].

Дошкільники із ЗНМ є основним контингентом логопедичних груп закладів дошкільної освіти. Провідним і одним з найважливіших методів та інструментів у роботі з даною категорією дітей є гра.

Загальне недорозвинення мовлення – досить складне порушення, яке охоплює всі компоненти мовлення, на чому наголошують науковці. Дослідженнями психологів і педагогів доведено: гра як провідний вид діяльності у дошкільному віці активно сприяє формуванню відсутніх мовленнєвих компонентів і корекції вже сформованих, але у дітей з ЗНМ вона має свої особливості [1].

Ігрову діяльність дітей із ЗНМ досліджували науковці Р. Е. Левіна, Т.Б. Філічева, Ю.Ф. Гаркуша, В.П. Глухів, Г.В. Косова, Х. Феннімор, М. Шеліц, Е. Нілсон. Характеризуючи дітей із ЗНМ Левіна вказує, що у них порушене не тільки мовлення, а й присутнє відставання у розвитку всіх психічних процесів [2].

Діти дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення, завдяки своїм особливостям вимагають значно більшої участі дорослих в їх ігровій діяльності, у порівнянні з однолітками з нормотиповим розвитком мовлення. Вони непоступливі, тому не можуть грати у колективі, інтерес до гри у них нестійкий.

У дошкільників з порушеннями мовлення ігрова діяльність відстає у розвитку. Зміст їхньої гри найчастіше – це відображення відомих способів дій з предметами або ознайомлення з властивостями іграшок; щодо конкретного задуму в процесі гри з будь-якими іграшками, то він відсутній. Ці діти практично не добирають потрібних для того чи іншого сюжету іграшок, гра з сюжетними іграшками зазвичай має процесуальний характер. [1]. Значення гри для дошкільників із ЗНМ полягає у стимулюванні мовлення, розвитку словникового запасу, допомагає у розвитку граматичних навичок, надає можливість спілкуватись з іншими, вирішувати проблеми, слухати, виражати свої думки, реагувати на них, допомагає дітям відчувати себе більш впевненими у своїх мовленнєвих навичках.

Дієвими й ефективними у роботі з дітьми із ЗНМ показали себе такі: «Шафл слова», «Загадки», ігри на вибір слова, рольові ігри, мовленнєві завдання та ін.

Отже, гра для дітей із загальним недорозвитком мовлення (ЗНМ) має важливе значення в їхньому розвитку і може бути ефективним інструментом для сприяння поліпшенню їхнього мовленнєвого потенціалу. Також ігрова діяльність дітей із затримкою мовленнєвого розвитку сприяє стимулюванню їхнього мовленнєвого прогресу, розвитку соціальних навичок, покращенню когнітивних процесів і сприяє позитивному ставленню до навчання через ефективне інтерактивне навчання.

Список літератури

1. *Логопедія*. Підручник / За ред. М.К. Шеремет. Вид. 5-те, перероблене та доповнене. Київ : Слово, 2019. 672 с.
2. Сайко Х. Я. Особливості застосування гри в системі формування лексичної компетентності дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення. *Молодий вчений*. 2017. №3. С. 466-470.

Анжела Тодіреску
Науковий керівник – доц. Постевка Г. І.

Роль естрадної музики у розвитку креативності та самовираження учнів

У сучасному світі, де розвиток особистості та культурна самоідентифікація стають важливими складовими гармонійного соціального інтегрування, питання ролі музичного мистецтва у процесі освіти виявляється надзвичайно актуальним. У цьому контексті естрадна музика виступає не лише засобом розваги, але і потужним інструментом формування та розкриття творчого потенціалу молоді.

Естрадна музика, завдяки своїй різноманітності та емоційному заряду, відіграє ключову роль у стимулюванні творчого мислення учнів. Вона вносить різноманіття в їхнє музичне сприйняття, розширює горизонти та відкриває нові шляхи для виявлення та розвитку власного творчого потенціалу.

Естрадна музика є потужним засобом для вираження власної особистості та почуттів. Учні, сприймаючи та виконуючи різні жанри та стилі естради, навчаються виражати себе через музичні форми, що сприяє розвитку їхнього самовираження та самоідентифікації.

Для ліпшого розвитку креативності та вміння самовираження при роботі з учнями педагог має звернути увагу на такі ключові аспекти:

Розвиток музичної креативності. Естрадна музика, яка часто охоплює різноманітні стилі та жанри, надає учням можливість досліджувати та розширювати свої музичні горизонти. Виконання пісень різних стилів, створення власних аранжувань чи власних композицій сприяє розвитку музичної креативності учнів.

Формування емоційного інтелекту. Естрадна музика часто виражає різноманітні емоції та настрої. Виконання й аналіз таких композицій допомагає учням розуміти та виражати власні емоції. Це розвиває їхній емоційний інтелект, сприяє вмінню виражати власні почуття через музичний вираз.

Навички творчого використання мови. Тексти пісень естрадної музики мають свою унікальну силу та виразність. Робота з текстами під час вивчення та виконання пісень розвиває мовні навички учнів, підвищуючи їхню здатність висловлювати власні думки та ідеї.

Збагачення культурної грамотності. Естрадна музика дозволяє учням вивчати різноманітні аспекти культури через її музичний вимір. Вони можуть вивчати історію, традиції та особливості різних епох і країн через їхню музику.

Сприяння самовираженню та самопізнанню. Виконання пісень чи написання власних композицій може стати для учнів засобом вираження власної ідентичності й унікальності. Музика стає формою самовираження, дозволяючи учням висловлювати свої переконання, думки та почуття.

Розвиток соціальних навичок. Участь у музичних групах чи хорах для виконання естрадної музики сприяє розвитку комунікаційних навичок, співпраці та взаємодії, оскільки це часто вимагає спільних зусиль та взаєморозуміння.

Одним із ключових висновків є те, що естрадна музика допомагає учням виражати свої почуття, розширювати емоційний діапазон і розвивати емпатію.

Крім того, естрадна музика стимулює розвиток творчих здібностей учнів. Вони вивчають різноманітні стилі та жанри, що сприяє розширенню їхніх музичних горизонтів. Участь у виконанні пісень чи створення власних композицій розвиває їхнє творче мислення та навички творчого спілкування.

Загалом естрадна музика є цінним ресурсом для стимулювання креативності та самовираження учнів загальноосвітніх закладів. Її вплив на різні аспекти розвитку особистості підтримує не лише розширення музичних знань, але й сприяє розвитку комплексу навичок і якостей, необхідних для гармонійного росту та самовираження молодого покоління.

Список літератури

1. Тараканова А. Мистецька освіта та її значення у формуванні творчої особистості. URL: <https://barvinok.edu.vn.ua/мистецька-освіта-та-її-значення-у-форм/>

Аліна Чебенєєва

Науковий керівник – доц. Колтунович Т. А.

Використання ігрової терапії у роботі логопеда з дітьми дошкільного віку

Питання корекції мовленнєвих порушень у дошкільному віці не втрачає своєї актуальності, адже мовлення дитини – не лише основний інструмент спілкування, але й потужний засіб засвоєння знань, тоді як наявність труднощів у його розвитку негативно впливає на емоції дітей, викликає відчуття неповноцінності, сором'язливості, замкнутості, втрату інтересу до навчання.

Ігрова терапія – нетрадиційний метод подолання мовленнєвих порушень, унікальний засіб для комплексної корекційної роботи, оскільки водночас виконує кілька функцій: соціалізації, виховання, адаптації, релаксації та корекції [1].

Використання ігрової терапії у роботі логопеда з дошкільниками досліджували В. Бондар, І. Дмитрієва, К. Зелінська, Н. Манько, О. Мілевська, В. Тищенко, М. Шеремет і ін. Її мета – дати дитині свободу, можливість самій оцінити свою поведінку, зрозуміти свій творчий потенціал, виправити мовленнєві недоліки у невимушеній формі [2].

Використання ігротерапії сприяє підвищенню інтересу дітей до логопедичних занять, забезпечує ефективність корекції порушень мовлення (розширюється активний словник дитини, коригується граматична структура мовлення, відбувається розвиток зв'язного мовлення, підвищується мотивація мовленнєвого спілкування, поліпшується настрій, розвивається уява, естетичний досвід, креативність, художні здібності в цілому, дитина вчиться самовиражатися, підвищуються її адаптаційні можливості, знижується втома, негативні емоційні стани тощо).

У роботі з дітьми з порушенням мовлення доцільно використовувати дидактичні (з іграшками, музично-дидактичні, сенсорні, математично-дидактичні (інтелектуальні), рухливі (ігри різної рухливості, ігри-естафети, загальнорозвивальні,

цілеспрямовані), народні (рухливі, хороводні, обрядові та звичасві ігри) та творчі (сюжетно-рольові) ігри.

Мета більшості дидактичних ігор – розвиток мовлення, логічного мислення та уваги дітей. Їх умовно поділяють на предметні (наприклад, гра з дерев'яними конусами, кільцями тощо) та настільно-друковані [1]. Останні – дієвий засіб для систематизації знань і розвитку розумових процесів та операцій: аналізу, синтезу, узагальнення, класифікації тощо. Добре себе зарекомендували у роботі з дітьми соціально-психологічні ігри та ігри-вправи, які розвивають увагу дитини: викладання фігур за зразком, перенесення зображення з площини у простір («Побудуй за малюнком», «Упіймай звук (склад)», «Що ти почув?» та ін. [3]. З метою розширення словникового запасу логопеди часто використовують словесні ігри: «Згадай слово», «Скажи навпаки», «М'яч лови-слово-ознаку утвори», «Виправи помилку Буратіно», «Склади смішне речення» тощо [4].

Рівень розвитку мовлення дитини залежить від розвитку дрібної моторики. У зв'язку з цим важливе місце у роботі логопеда займають ігри з пластиліном, папером, крупою, природними матеріалами, нитками [5].

Отже, ігрова терапія – ефективний інструмент у виконанні завдань, пов'язаних з розвитком дитячого мовлення, що сприяє активному вивченню мовних структур, розширенню словникового запасу, поліпшенню вимови, автоматизації правильної звуковимови.

Список літератури

1. Буданцева Н. І. Ігрова терапія. URL: <https://vseosvita.ua/library/igrova-terapia-43548.html>.
2. Березовська О. О. Гра та ігрова терапія як засіб реабілітації дітей з порушенням мовлення. URL: <http://metodportal.com/node/44670>.
3. Ігри та вправи для розвитку уваги для дошкільнят та дітей молодшого шкільного віку. URL: <http://pivdenne-irc.pp.ua/igry-ta-vpravy-dlya-rozvytku-uvagy-dlya-doshkilnyat-ta-ditej-molodshogo-shkilnogo-viku/>
4. Коваленко Л. Ю. Дидактичні ігри та вправи «Словесні ігри для дітей». URL: <https://vseosvita.ua/library/didaktichni-igri-ta-vpravi-slovesni-igri-dla-ditej-279900.html>.
5. Рібцун Ю. В. Гра як засіб мовленнєвого розвитку молодших дошкільників із ЗНМ. *Теорія і практика сучасної логопедії* : зб. наук. праць. 2004. Вип. 1. С. 150–165.

Світлана Черней
Науковий керівник – доц. Маковійчук О. В.

Соціалізація учнів початкової школи в сучасних умовах

Соціалізація молодших школярів наразі є досить вагомою в сучасному світі. В умовах Нової української школи учні часто зустрічаються із труднощами. Щороку в освіті відбуваються зміни, до яких дітям потрібно пристосовуватись. Процес соціалізації сприяє розвитку, насамперед, соціальних навичок, взаємодії з різними людьми та використання різних технологій. Цей етап охоплює певні проєктні діяльності, інтегровані уроки та різні вікторини чи ігри, які розвивають комунікаційні явища.

З кожним днем технологізація та інформатизація освіти прогресує і перед дітьми стоять чимало різних викликів. Для підвищення в учнів рівня соціальної компетентності необхідно організовувати соціально-педагогічний супровід, саме, в процесі їх медіасоціалізації [1, с.11]. Учителі повинні навчити учнів, як правильно використовувати інформаційні технології, щоб вони приносили користь. Дуже важливо на етапі соціалізації розвивати у молодших школярів критичне мислення та цифрову грамотність.

Труднощі під час соціалізації можуть виникати через надмірну інтеграцію шкільних предметів. Для учнів початкової школи поєднання кількох освітніх галузей на одному уроці може даватись дуже складно, адже не кожна дитина зможе з легкістю переходити від одного виду діяльності до іншого.

Інтеграція під час навчання в початковій школі передбачає створення, насамперед, середовища, де всі діти матимуть можливість навчатися та взаємодіяти разом, незалежно від їхньої фізичної, емоційної чи розумової спроможності. Це дозволяє дітям розвинути свої творчі здібності та активізує пізнавальну діяльність. Інтеграція дозволяє учням початкової школи саморозвиватись та знайти ту справу, яка буде приносити задоволення [2, с. 255].

Соціалізація учнів у початковій школі передбачає також розуміння та повагу до різних культур, мов та релігійних

переконань. Учителі повинні сприяти формуванню толерантності та відкритого світогляду в учнів. Варто пам'ятати, що ми живемо у часі війни і у школах зустрічаються внутрішньо переміщені особи, які можуть зазнавати особливих труднощів, власне, на етапі адаптації до навчального процесу та нового середовища.

Пережитий дитиною стрес протягом довгого періоду, який пов'язаний із вимушеною зміною місця проживання і неотримання вчасної кваліфікованої допомоги, збільшує вірогідність у неї розвитку емоційних і стресових розладів [3, с.3]. Тому важливо проводити роботи не тільки з внутрішньо переміщеними особами, а й з цілим класом, щоб процес соціалізації пройшов успішно.

Отже, соціалізація молодших школярів вимагає комплексного підходу, де враховуються різноманітні аспекти їхнього особистісного та соціального розвитку. Це передбачає забезпечення особливих умов для всіх учнів, розвиток толерантності та розуміння інформаційних технологій, підтримку внутрішньо переміщених осіб і забезпечення конструктивної взаємодії. Робота вчителів та інших працівників має базуватись, насамперед, на створенні сприятливого, доброзичливого та стимулюючого середовища, де кожен молодший школяр зможе розвиватися в різних напрямках.

Список літератури

1. Тадаєва А. В. Соціально-педагогічний супровід соціалізації молодших школярів в сучасному інформаційному просторі : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.05. Старобільськ, 2016. 23 с.
2. Іванчук М., Олійник М. Розвиток особистісного потенціалу молодшого школяра в умовах інтегрованого навчання. *Педагогічна освіта: теорія і практика*, 2019. Випуск 26 (1-2019) Ч. 2. С. 254-259.
3. Крошка С. А. Організаційно-педагогічні умови адаптації внутрішньо переміщених осіб та студентів з «нульової зони». *Гібридна війна на Сході України в міждисциплінарному вимірі: витоки, реалії, перспективи реінтеграції* : зб. наук. праць Старобільськ : ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2017. С. 276 – 284.

Марія Чернолюк
Науковий керівник – проф. Іванчук М. Г.

Особистісні якості як важливий вектор саморозвитку

У надскладних умовах сучасного суспільства ступінь і особливості проявів особистісних якостей, творчих здібностей особистості, умінь самостійно здобувати нові знання та вміння розв'язувати проблеми, орієнтуватися в житті суспільства стають ще більш актуальними та набувають особливого значення.

За основними положеннями відомих українських психологів (І.Бех, Т.Лисянська, Ю.Приходько) особистість – це унікальне поєднання характеристик і поведінки, які включають ключові риси, інтереси, мотивації, цінності, навички та емоційні реакції, визначають, як людина взаємодіє зі світом на певному етапі свого життя. Особистість найчастіше визначають як людину в сукупності набутих соціальних якостей.

У будь-якої людині завжди є ті, особливості особистості, над якими варто попрацювати, вдосконалити, але наявність їх повинно бути не проблемою, а стимулом до розвитку і зростання. Разом з тим, є чимало людей, у структурі особистості яких переважають тільки позитивні людські якості. Отож, зібравши їх воєдино, можна отримати повний психологічний портрет людини. Особистісні якості – це відносно стійкі характеристики особистості, що виявляються через ставлення до дійсності, до навколишнього, до себе у поведінці та діяльності людини, як члена суспільства, як індивідуальності, що розвивається й удосконалюється упродовж життя. Особистісні якості – це стержневі характеристики людини, які визначають почуття, емоції, переконання, віру – усе те, що робить людину людиною.

Якщо знання власне особистісних якостей потрібне для того, щоб розуміти як далі розвиватися удосконалювати себе, то знання особистісних якостей особливостей іншої людини, дозволяє визначити сумісність з нею, налагодження співпраці тощо.

Оскільки особистісні якості проявляються у різних видах діяльності, то початок шкільного навчання є сприятливим періодом для їх формування у дітей молодшого шкільного віку. При цьому, основне завдання вчителя спочатку визначити, які якості особистості він хочемо виховати в дитини, а потім поглянути на себе – чи характерні вони власне нього. Якщо цих якостей немає, тоді маємо усвідомити: виховати їх в наших дітях ми не зможемо, поки не почнемо змінюватися самі.

Іншим видом діяльності, мета якої створення умов для реалізації дітьми своїх пізнавальних інтересів, здібностей, у різних сферах життєдіяльності, цілеспрямованості й працездатності, сумлінності й лідерства, комунікативності є позаурочна діяльність. У позаурочний час створені найбільш сприятливі умови щодо розвитку творчого потенціалу особистості, її задатків і здібностей, для пізнання себе як особистості, навчанню вільно взаємодіяти з ровесниками, відкрито виражати свої думки тощо. Така організація позаурочної діяльності відкриває шлях до самореалізації учнів у різних її видах, сприяє розвитку особистісних якостей як важливого вектору саморозвитку.

Список літератури

1. Бех І.Д. Особистість на шляху до духовних цінностей : монографія. Київ – Чернівці : «Букрек», 2018. 320 с.
2. Нова українська школа: організація позаурочної діяльності в початковій школі на засадах партнерської взаємодії учасників освітнього процесу : навч.-метод. посіб. / Н. І. Гущина, Т. Г. Орлова, Л.Г. Кондратова. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2021. 160 с.

Аліна Чечул
Науковий керівник – доц. Вишпінська Я. М.

Музичне краєзнавство у контексті розвитку музичної освіти

Актуальність розвитку сучасної системи освіти в Україні ґрунтується на важливих принципах усвідомлення національної та патріотичної суті виховання підростаючого покоління. Тому надважливим є введення музичного краєзнавства як одного з компонентів мистецької освіти в ЗЗСО. Отже, музичне краєзнавство постає комплексним напрямом, що розкриває багатство музичної культури певного регіону, що поєднує знання з історії музики, музичної культурології, етномистецтвознавства та інших дисциплін.

Музичне краєзнавство дає можливість зрозуміти унікальність музичної культури регіону, відкрити нові імена та твори, зберегти традиції та передати їх наступним поколінням, виховати любов до музики та повагу до культурної спадщини [1, с.6].

Метою нашої розвідки є аналіз розвитку музичного краєзнавства як частини мистецького циклу дисциплін, які вивчаються учнями в ЗЗСО й аспектів музично-краєзнавчої підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва.

Музично-краєзнавчий матеріал – це цінний інструмент, який допомагає вчителю музики зробити уроки більш цікавими та ефективними, сприяє вихованню в учнів почуття патріотизму, любові до рідної землі та її культурної спадщини. Це дозволяє учням ліпше зрозуміти та відчутти зв'язок між музикою, історією та культурою свого народу [1, с. 6].

Ось кілька прикладів того, як можна використовувати музично-краєзнавчий матеріал на уроках музичного мистецтва: вивчати народні пісні й танці свого регіону; слухати твори українських композиторів, присвячені рідному краю; відвідувати музеї та виставки, де представлені музичні інструменти та інші експонати, пов'язані з музичною культурою України та певного краю; брати участь у фольклорних фестивалях та конкурсах.

Потрібно вдосконалювати методики підготовки вчителів мистецтва, щоб вони могли використовувати знання з різних дисциплін та краєзнавства. Це допоможе їм усвідомлено й ефективно навчати своїх учнів, комплексно знайомити з музичною культурою рідного краю [1, с. 8-9].

На думку Вікторії Гури, «подальшого розвитку потребують питання розробки ефективних методик підвищення якості підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі інтеграційної взаємодії дисциплін; принципів, якими потрібно керуватися вчителю під час відбору навчального змісту музичного краєзнавства; розробка методів та форм, їх недоліки та переваги, з метою впровадження важливих надбань в практику мистецької освіти та підготовки висококваліфікованих фахівців» [1, с. 7].

Отже, ми прийшли до висновку, що впровадження музичного краєзнавства в ЗЗСО сприятиме формуванню всебічно розвиненої особистості, виховуватиме почуття патріотизму та любові до рідної землі; зберігатиме та популяризуватиме українську музичну культуру. Це робить музичне краєзнавство актуальним та перспективним напрямом розвитку музичної освіти в Україні.

Список літератури

1. Гура В.В. *Самостійна робота студентів з курсу «Музичне краєзнавство»*: методичні рекомендації. Суми : ФОП Цьома С. П., 2023. 34 с.

Людмила Чокан
Науковий керівник – доц. Костащук О. І.

Адаптація молодших школярів до умов навчання в НУШ

Адаптація молодших школярів до умов навчання в Новій українській школі (НУШ) – це процес, який включає в себе адаптацію до нового навчального середовища, нових вимог, правил та розкладу дня. Для багатьох дітей перехід з дитячого садка в школу може бути стресовим. Саме тому, процес адаптації до умов навчання вимагає пильної уваги як з боку вчителів, так і батьків.

Проблемі адаптації молодших школярів до умов навчання присвячені праці низки педагогів (Н. Аміннікова, Т. Вовнянко, Т. Фронт та ін.), які початок навчання дитини у першому класі розглядали як досить важкий і відповідальний етап у її житті, адже відбувається дуже багато змін, до яких важко звикнути. Час, за який дитина адаптується до навчання, залежить від багатьох моментів, це можуть бути як індивідуальні особливості дитини, так і рівень її підготовки перед школою. Якщо дитина перед школою відвідувала дитячий садочок або ж проходила курси підготовки до школи, тоді їй буде простіше адаптуватися до навчального середовища у школі. Зазвичай, період адаптації дитини до умов навчання у НУШ триває від 2-3 тижнів до 6 місяців [1].

На успішність процесу адаптації молодших школярів до навчання в НУШ впливає ряд чинників, кожен з яких відіграє важливу роль у процесі становлення особистості школяра. До таких чинників відносимо наступні:

- *створення підтримуючого середовища у класі.*

Учителі повинні бути відкриті до спілкування з дітьми, виявляти розуміння та терпіння, сприяти формуванню дружніх стосунків між учнями. Важливо також проводити цікаві та змістовні уроки, які враховують психологічні та педагогічні особливості молодших школярів.

- *розклад дня.*

В умовах НУШ розклад також відіграє важливу роль у процесі адаптації. Розклад повинен бути ретельно продуманий, з урахуванням регулярних перерв для відпочинку та фізичної активності, що допомагає учням ліпше зосереджуватися під час навчання.

- *урахування індивідуальних особливостей кожного учня.*

Деякі діти можуть потребувати додаткової уваги та підтримки у період адаптації. У цьому важливу роль відіграють батьки, які повинні бути відкриті до спілкування з учителями та виявляти зацікавленість у навчальному процесі своєї дитини [2].

Важливим моментом в адаптації дітей до навчання у школі є їх підготовка до змін. Дітей треба поступово готувати до змін, розповідаючи про те, що їх чекає під час навчання та чим він відрізняється від попереднього їх навчання у садочку або в інших закладах, які дитина відвідувала до школи.

Головним аспектом успішної адаптації школяра до умов навчання – є залучення батьків до навчального процесу, які відіграють важливу роль у процесі адаптації, тому важливо вчителю тісно співпрацювати з ними, вислуховувати їхні побажання та рекомендації. Перед початком навчального процесу важливо, щоб учитель провів бесіду з батьками. Також після двох тижнів навчання, якщо вчитель бачить, що є діти, в яких адаптація до навчання у школі проходить важко, треба поговорити з батьками та знайти спільне розв'язання цієї проблеми.

Отже, на нашу думку, при правильному підході та підтримці з боку педагогів і батьків молодші школярі зможуть швидко адаптуватися до умов навчання в умовах Нової української школи, відчувати себе комфортно й успішно розвиватися.

Список літератури

1. Вітюк В. В. Готовність педагогів до змін в умовах реалізації концепції «Нова українська школа». *Педагогічний пошук*. 2017. № 2 (94). С. 3-6.
2. Адаптація дітей до навчання у школі в діяльності психологічної служби: метод. реком. Київ: Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2013. 102 с.

Марія Шарабуряк

Науковий керівник – доц. Костащук О. І.

Формування комунікативної культури молодших школярів засобами інтерактивних технологій

В умовах сьогодення, сучасний розвиток нашої держави вимагає від підростаючого покоління гнучкості, комунікабельності, швидкої адаптації до різноманітних життєвих ситуацій, критичного мислення, вміння долати конфлікти та бути готовими до міжкультурного та міжособистісного спілкування та співробітництва. Саме від комунікативної культури учня, залежить і результативність його навчальної діяльності в школі та соціалізація [1].

Комунікативна культура молодшого школяра розвивається в процесі активної взаємодії та набуття досвіду спілкування, який охоплює цінності, мовні та мовленнєві норми, а також індивідуальні інтереси, ідеали, погляди та переконання. Цей процес спрямований на становлення та розвиток комунікативної компетентності [3].

У контексті модернізації освітньої системи України висувуються нові завдання та вимоги, спрямовані на покращення якості навчання у школах і впровадження інноваційних підходів, включаючи використання сучасних педагогічних технологій. Ці заходи спрямовані на формування комунікативної культури у молодших школярів та підвищення ефективності навчального процесу.

У працях відомих науковців І. Гришанової, Т. Губанової, О. Корняки, В. Тернопільської, Г. Харченко, Л. Чемоніної та ін. віднаходимо різноманітні аспекти проблеми формування комунікативної культури молодших школярів. Під комунікативною культурою особистості дослідники розуміють «усвідомлення характеру власних потреб і ціннісних орієнтацій, техніки вербального та невербального спілкування, розуміння власних перцептивних умінь, своїх можливостей у розумінні норм та цінностей інших соціальних груп і культур, власних почуттів та станів у зв'язку з впливом факторів навколишнього

середовища» [2].

У процесі формування комунікативної культури молодших школярів характерними є:

- виникнення соціальних, комунікативних потреб;
- прагнення до соціальної оцінки та самооцінки;
- переживання (співчуття, симпатії);
- розвиток морально-комунікативних якостей (увічливість, товарицькість, чуйність, емпатійність та ін.); [1].

Ефективними засобами формування в учнів початкової школи комунікативної культури є використання інтерактивних технологій, які сприяють активній участі учнів у навчальному процесі, розвитку навичок спілкування, співпраці та взаємодії, а також формуванню толерантності та взаєморозуміння. Такий підхід до навчання дозволяє створити комфортне середовище, в якому молодші школярі можуть вільно висловлювати свої думки, розвивати навички спілкування.

Отже, використання інтерактивних технологій під час навчання не лише допомагає ефективно засвоїти навчальний матеріал, але й сприяє формуванню ключових комунікативних навичок, які є критичними у сучасному світі. Такий підхід до навчання сприяє не лише розвитку інтелектуальних здібностей учнів, але й формує в них навички співпраці, критичного мислення, адаптації до нових технологій та ефективного комунікування з оточуючими. Отже, інтерактивні технології відкривають нові можливості для покращення якості освіти та готовності молодших школярів до життя в сучасному інформаційному суспільстві.

Список літератури

1. Губанова Т. Ф. Формування комунікативної культури молодших школярів. Київ: Педагогічна думка, 2015. 240 с.
2. Скрипник М.І. Інтерактивні технології в післядипломному навчанні: довідник. НАПН України, Держ. вищ. навч. закл. «Ун-т менедж. освіти». Київ : Вид-во ДВНЗ «Ун-т менеджменту освіти» НАПН України, 2013. 144 с.
3. Харченко Г. В. Психологія комунікації в освітньому процесі. Київ: Либідь, 2018. 312 с.

Юлія Штефанюк
Науковий керівник – проф. Іванчук М. Г.

Наукові підходи до вивчення проблеми самоствердження особистості

Однією з ключових, універсальних потреб людини є прагнення до самоствердження значущості свого «Я», що визначає успішність її соціалізації та індивідуалізації.

Особливо ця проблема актуалізується сьогодні – у надскладний період соціальних та політичних змін, економічної кризи і нестабільності в суспільстві, воєнних дій в Україні, зумовлених вторгненням РФ на українські землі.

Інтеграційні процеси, які пов'язані з ухваленням у європейський простір, розширенням інноваційних технологій спонукають людей до пошуку нових шляхів самовизначення, самореалізації і самоствердження. У зв'язку з цим перед освітою постає завдання забезпечення особистісного зростання школяра, спрямування його на досягнення позитивних успіхів та конструктивного самоствердження.

Дослідження проблеми самоствердження носить міждисциплінарний характер, що підтверджують вивчення цього феномену у різних галузях науки: філософії, педагогіці, психології, соціології та ін.

Зосереджують цікавість ідеї, пов'язані з практичним розв'язанням проблеми самоствердження особистості дитини, у гуманістичних педагогічних концепціях зарубіжної педагогіки (Р. Штайнер, М. Монтесорі, С. Френе), у яких розвитку ціннісно-сислової сфери, унікальності особистісних рис, здатності до самоактуалізації, самоствердження надавалося першочергове значення.

За основними положеннями праць видатного американського філософа-педагога Дж. Дьюї, дитина – активний суб'єкт навчальної діяльності, що зумовлено її потребою у пізнанні світу. А для задоволення цієї потреби необхідне здійснення навчання на активній основі мотивації, через практичну

діяльність у різних сферах пізнання, які обирає сам учень: гру, трудову активність.

На думку вітчизняних учених-психологів (Г.С. Костюк, І.Д. Бех, С.Д. Максименко, В. А. Роменець, Р.В. Павелків та ін.), головним аспектом самоствердження є процес навчання мислення, розвиток пізнавальних, моральних і емоційних структур особистості. Г.С. Костюк пов'язував процес самоствердження особистості з розвитком потребо-мотиваційної сфери, ціннісних орієнтацій і діяльністю. У даному контексті важливими для нашого дослідження є теоретичні положення І.Д.Беха про те, що самоствердження особистості призводить до високої потреби самовираження, апробації свої можливостей. у різних видах предметно-практичної діяльності.

Узагальнюючи різні наукові підходи до розкриття суті досліджуваного поняття, самоствердження визначаємо як прагнення людини до самореалізації особистісного потенціалу, саморозкриття і досягнення певного статусу у взаєминах з оточенням.

Основи самостверджувальних тенденцій за дослідженнями науковців і практиків, з'являються уже в молодшому шкільному віці, бо саме цей віковий період є сенситивним для особистісного зростання; характерною, для дитини цього віку, є підвищена емоційність, активність у розумовій діяльності, прояв наполегливості у досягненні певних успіхів, прагнення до творчості. А створювати належні умови для самовираження, виховання толерантності, поваги до себе та до інших – завдання сучасної школи, у якій мотивом особистісного самоствердження має бути забезпечення моделі суб'єктної взаємодії учасників освітньо-виховного процесу через демократичне спілкування, атмосферу психологічного комфорту, що і є завданням нашого дослідження.

Список літератури

1. Бех І.Д. Особистість на шляху до духовних цінностей : монографія. Київ – Чернівці : «Букрек», 2018. 320 с.
2. Самоутвердження. Психологічна енциклопедія / Автор-упорядник О.М. Степанов. Київ : «Академвидав», 2006. 424 с.

Любов Юрiв

Науковий керiвник – доц. Косташук О. I.

Педагогiка партнерства у професiйнiй дiяльностi вчителя

Педагогiка партнерства вiдiграє важливу роль у процесi модернiзацiї української школи i сприяє ефективнiй взаємодiї всiх учасникiв освiтнього процесу. Вона використовує рiзноманiтнi методи та пiдходи до навчання й виховання, якi заснованi на цiнностях гуманiзму та творчому розвитку особистостi; сприяє спiвпрацi на принципах рiвностi, взаєморозумiнню та повазi, наголошуючи на iндивiдуальному розвитку дитини, розкриттi її потенцiалу та здiбностей, роль батькiв полягає у сприяннi самовизначенню та самореалiзацiї дитини для успiшної адаптацiї у суспiльствi.

Партнерство у школi стало вже вiдомою педагогiчною практикою завдяки напрацюванням вiдомого педагога В.Сухомлинського, який формування особистостi вбачав за участю «школи – сiм'ї – громадськостi». У творах «Людина неповторна» та «Серце вiддаю дiтям» вiн пiдкреслював, що дитина є самостiйним i активним iндивiдом, який не просто «вчиться на дорослого», а веде цiкаве та повноцiнне життя. З цього приводу вiн закликав до того, щоб ставитися до дитини з розумiнням i доброзичливiстю. [3].

Професорка соцiологiї унiверситету Джона Хопкiнса Джой Епштейн у своїх дослiдженнях вiдзначала, що якiсть освiти безпосередньо залежить вiд ефективностi спiвпрацi мiж батьками, вчителями та адмiнiстрацiєю школи. Її дослiдження розкривають важливи аспекти теоретичних основ спiвпрацi мiж цими сторонами, яка має значення для пiдвищення якостi освiти.

У науковому напрацюваннi таких вiдомих дослiдникiв, як I.Бех, Н.Бiбiк, С. Жданенко, М. Лисенкова, Г. Назаренко, О.Савченко та iн. вiднаходимо проблему вивчення педагогiки партнерства як важливого аспекту освiтньої системи [4].

У Концепцiї НУШ педагогiка партнерства розглядається як простiр дитинства, що будується на засадах рiвностi, дiалогу,

співпраці, прийняття [1]. Сучасна початкова школа є місцем формування і становлення духовно зрілої, вільної особистості. Жодні освітні чи технологічні тренди, інновації не зможуть замінити гуманне ставлення вчителя до учня. Саме тому вагому роль у цьому процесі відіграє педагог, який не лише якісно виконує свою роботу, але й індивідуально працює з кожною дитиною у класі. На уроці вчителю важливо організувати діяльність учнів так, щоб сприяти створенню атмосфери творчості та взаємоповаги між ними та педагогом.[4].

У початковій школі учні та вчителі взаємодіють через інтерактивні форми, включаючи проєктні активності, діалог, підтримку висловлення власної думки, спільну роботу в групах, а також застосування методів самооцінки та взаємної перевірки навчальних досягнень учнів. [1].

Сучасні дослідники виокремлюють два способи втілення ідей педагогіки партнерства в початковій школі. Перший підхід базується на концепції «віддаю серце дітям», який передбачає любов і повагу вчителя до своїх вихованців, а також створення «рівноправності» між педагогом та учнями. Другий шлях полягає в розподілі функцій між учителем і учнем та організації їх співпраці з метою побудови відносин на основі рівності між партнерами [2].

Отже, педагогіка партнерства ґрунтується на активному спілкуванні, взаємодії та співпраці між учнем, учителем і батьками, де кожен із суб'єктів має спільну мету: рівноправність в освітньому процесі та відповідальність за результат.

Список літератури

1. Концепція Нової української школи. 2023. URL <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainskashkola>
2. Кравчинська Т. С. Педагогіка партнерства – основні ідеї, принципи та сутність. 2023. 44 с.
3. Левківський М. В. Історія педагогіки: навч.-методичний посібник. Вид. 4-ге. Київ : Центр навчальної літератури, 2011. 190 с.
4. Методичні рекомендації «Система роботи вчителя з батьками»: URL <https://naurok.com.ua/metodichni-rekomendaci-sistema-roboti-vchitelya-z-batkami346496.html>

Юлія Юрійчук

Науковий керівник – доц. Маковійчук О. В.

Формування ініціативності та підприємливості молодших школярів на уроках дизайну і технологій

Сучасний світ швидко змінюється, вимагаючи від молодого покоління не лише знань, а й активної позиції, творчого мислення та здатності до ініціативи.

Навчання ініціативності й підприємливості стає ключовим елементом сучасної освіти з численними перевагами для розвитку особистості та підготовки до життя в сучасному світі.

Підприємливість та ініціативність – це важливі компетентності, які визначає «Концепція Нової української школи» та «Державний стандарт загальної початкової освіти» [2].

Розвиток ініціативності та підприємливості у молодшому шкільному віці є критично важливим процесом з кількох причин. По-перше, у початковій школі діти формують свої перші уявлення про світ і навчаються розуміти, що вони можуть бути активними учасниками цього світу. Розвиток ініціативності навчить їх брати на себе ініціативу й активно взаємодіяти з оточуючими їх реаліями. По-друге, в цьому віці формуються основні навички роботи в команді та співпраці. Розвиваючи підприємливість, ми стимулюємо дітей до спільної діяльності, пошуку нових ідей та їх утілення у практичні дії. Це розвиває їхні комунікативні та лідерські здібності, які стануть необхідними у подальшому житті.

Крім того, розвиток ініціативності та підприємливості в початковій школі сприяє формуванню у дітей креативного мислення та здатності до пошуку альтернативних рішень. Вони навчаються не лише приймати готові рішення, але й вигадувати їх самостійно, що важливо для успіху в сучасному світі [1].

Уроки дизайну та технологій є чудовими середовищем для стимулювання ініціативності та розвитку підприємливості в учнів початкових класів.

Щоб створити сприятливе середовище для розвитку цих якостей з дотриманням ключових ідей НУШ на уроках дизайну

та технологій доцільно використовувати такі методи:

– проектна діяльність (запрошуємо учнів до розробки власних проєктів, які вимагають від них активної участі та ініціативи). Цим ми надаємо дітям можливість виявити свою творчість та власні ідеї. Заохочуючи їх до вільного експерименту та дослідження, ми навчаємо їх вірити у власні сили та переконаність у власних здібностях.

– спільні проєкти та творчі групи (допомагають навчити їх співпраці та комунікації – важливих навичок для майбутніх підприємців). Учні можуть працювати в малих групах для розв’язання реальних проблем або створення інноваційних продуктів, що стимулює їхню творчість, ініціативу.

– участь у ярмарках і виставках (залучення учнів до створення власних продуктів або проєктів, які потім можуть бути продані чи виставлені на шкільних ярмарках, виставках). Це дозволить їм навчитися плануванню, виготовленню та маркетингу своїх виробів, а також розвинути в них підприємницький дух і навички.

– стимулювання учнів до постійного самовдосконалення через рефлексію та самооцінку своєї роботи. Це допомагає їм розвивати в собі ту якість, яка необхідна кожному підприємцю – уміння навчатися на своїх помилках і постійно поліпшувати свої навички [1].

Отже, процес формування ініціативності та підприємливості в початковій школі, зокрема на уроках дизайну та технологій, надзвичайно важливий, оскільки він створює підґрунтя для подальшого успіху учнів як у навчанні, так і в житті загалом.

Список літератури

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://cutt.ly/wwOnNCKT>
2. Огієнко Д. П. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до організації проєктно-технологічної діяльності учнів на уроках «Дизайн і технології». *New Inception*. 2021. № 1-2. С. 39-46.
3. Шевчук О., Белікова Н. Розвиток ключових компетентностей НУШ засобами ігрової діяльності у початковій школі. *Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2023. №12 (172). С. 182-186.

Ольга Яворська

Науковий керівник – доц. Бабюк Т. Й.

Вплив ігрових технологій на формування культури здоров'я у дітей старшого дошкільного віку

Найважливішим періодом у процесі формування особистості є дошкільний вік, адже у цьому віковому періоді закладається та зміцнюється фундамент здоров'я. У дошкільному віці основним методом освітньої діяльності є ігровий. Саме за допомогою гри дитина з пасивного суб'єкта перетворюється в активного члена дитячого колективу, опановує специфіку дій і ставлень дорослих, ознайомлюється та відображає соціальні функції людей, їх стосунки, норми поведінки, відтворює в ігрових ситуаціях соціальну сутність діяльності людини, ролі дорослих.

Мета дослідження – охарактеризувати види та розкрити вплив ігор на формування культури здоров'я у дітей старшого дошкільного віку.

Проблема впровадження ігрових технологій збереження здоров'я та формування культури здоров'я широко представлена у працях таких науковців: Т. Бойченка, О. Байера, О. Ващенко, С. Дудка, С. Лапаснка, Н. Семенової і ін. Проблемами обґрунтування оздоровчих технологій, впровадження їх у систему роботи ЗДО займаються Т. Андрющенко, О. Богініч, Е. Вільчковський, М. Єфіменко, О. Курок та ін. Умовами цілісного розвитку дитини є використання в ЗДО здоров'язберезувальних технологій, які реалізуються комплексно через створення безпечного розвивального середовища [3].

У освітньому процесі ЗДО для формування культури здоров'я дітей найчастіше використовуються сюжетно-рольові, дидактичні, рухливі ігри. Сюжети рольових ігор бувають різноманітні та відображають переважно умови життя дитини. Т. Андрющенко зазначає, що у процесі розвитку ігор «Дитячий садок», «Сім'я», «Лікарня», «Аптека» дошкільники частіше оперують поняттями, пов'язаними з хворобою, її лікуванням, причинами виникнення хвороб, ніж знаннями та навичками здоров'язберігаючої поведінки [1, с. 135]. У сюжетно-рольових іграх діти навчаються норм здоров'язберезувальної поведінки, діяльності зі збережен-

ня і зміцнення здоров'я. В основі ігор-драматизацій, інсценівок, театралізованих ігор є казковий чи авторський текст, який може бути пов'язаний зі здоров'ям. Відтворюючи його, діти обігрують образи героїв, складають діалоги, що дозволяє формувати у них розуміння цінності здоров'я, визначати уміння здоров'язбережувальної поведінки. Ігри-фантазування, на думку В. Бутенко, – засіб формування культури здоров'я. Вони проводяться «...без наочного матеріалу, ігрова дія здійснюється тільки в уявно-образному або уявно-вербальному плані, побудовані на діях і словах гравців» [2, с. 12]. Потенціал дидактичних ігор полягає в можливості надання дитині широкого спектру знань про здоров'я, здоровий спосіб життя («Сам удома», «Безпека на дорозі», словесна гра «Як правильно?», «Для чого це потрібно?», «Будова тіла», «Упізнай за смаком», «Яке на смак?», «Скарбничка корисного (лікарські рослини)») тощо. Рухливі ігри («Чотири стихії», гра-естафета «Дуйбол», «Чоботи», «Котик прокидається», «Сонячні зайчики», «Подоляночка» тощо) – дієвий засіб процесу зміцнення здоров'я дошкільників: допомагають дітям дізнатися про роль рухів, якісно організувати дозвілля тощо [2, с. 146]. Усе активніше у практиці роботи з дітьми використовуються комп'ютерні ігри, як важливий засіб підвищення інтересу дітей до стану власного здоров'я, позитивної мотивації на ЗСЖ.

Отже, ігрова діяльність – потужний засіб формування у дошкільників основ культури здоров'я. Її специфіка визначається тим, що у грі дитина формує знання, розвиває здібності, активізує пізнавальні інтереси, а також вправляється у навичках здоров'язбереження.

Список літератури

1. Андрущенко Т.К. Формування ціннісного ставлення до власного здоров'я в дітей старшого дошкільного віку: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Київ, 2007. 258 с.
2. Бутенко В.Г. Підготовка майбутніх вихователів до формування здоров'язбережувальної компетентності дошкільників засобами ігрової діяльності: монографія. Суми: Вид-во СумДПУ ім.А.С. Макаренка, 2018. 256 с.
3. Кузенко О., Олійник М., Перепелюк І. Упровадження здоров'язбережувальних технологій як чинник ефективного функціонування інклюзивного освітнього простору. *Наукові обрії*. 2022. Т. 54. № 1. URL : <https://doi.org/10.15330/obrii.54.1.81-84>